Қазақстан балалары

ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ
НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

3 (03) қыркүйек 2023

ӨМІРІҢДІ АРНАЙТЫН ІС:
ЖАНЫҢА ЖАҚЫН КӘСІПТІ ҚАЛАЙ
ТАҢДАУҒА БОЛАДЫ

ДЕЛО ВСЕЙ ЖИЗНИ: КАК ВЫБРАТЬ ПРОФЕССИЮ ПО ДУШЕ

БАЛАЛАР МЕН ОЛАРДЫҢ МҮДДЕЛЕРІ ҮШІН / ВО ИМЯ И В ИНТЕРЕСАХ ДЕТЕЙ

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ОҚУ-АҒАРТУ МИНИСТРЛІГІ
БАЛАЛАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫН ҚОРҒАУ КОМИТЕТІ

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
КОМИТЕТ ПО ОХРАНЕ ПРАВ ДЕТЕЙ

ҚЫМБАТТЫ ДОС!
СЕНІМ ТЕЛЕФОНЫ АРҚЫЛЫ КӨМЕКТЕСУ ҚҰПИЯ ЖӘНЕ ТЕГІН!

ҚҰРМЕТТІ ОҚЫРМАНДАР!

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі Балалардың құқықтарын қорғау комитетінің қолдауымен Telegram мессенджерінде 2019 жылдан бастап кәмелетке толмағандарға қатысты құқықтардың бұзылуын, зорлық-зомбылықты немесе қатыгез қарым-қатынасты анықтау мақсатында құрылған «Bala Qorgau» чаты жұмыс істейді.

Өтініштерге жедел жауап беру мақсатында **24/7 режимінде** **BalaQorgaubot2.0** Telegram-боты **іске қосылды.**

ДОРОГОЙ ДРУГ!
ПОМОЩЬ ПО ТЕЛЕФОНУ ДОВЕРИЯ АНОНИМНА И БЕСПЛАТНА!

УВАЖАЕМЫЕ ЧИТАТЕЛИ!

При поддержке Комитета по охране прав детей Министерства просвещения Республики Казахстан в мессенджере Telegram с 2019 г. функционирует чат «BalaQorgau», который создан с целью выявления нарушения прав, насилия или жестокого обращения в отношении несовершеннолетних.

Для оперативного реагирования на обращения **в режиме 24/7 работает** Telegram-бот **BalaQorgauBot2.0.**

БАЛАЛАРДЫҢ ҚАУІПСІЗДІГІ МЕН АМАНДЫҒЫ БІЗДІҢ ҚОЛЫМЫЗДА! ЖАЙ ҒАНА ТЕЛЕФОНҒА **ҚОҢЫРАУ ШАЛЫҢЫЗ, СІЗГЕ КӨМЕКТЕСЕДІ!**

БЕЗОПАСНОСТЬ И БЛАГОПОЛУЧИЕ ДЕТЕЙ В НАШИХ РУКАХ! **ПРОСТО ПОЗВОНИ ПО ТЕЛЕФОНУ, И ТЕБЕ ПОМОГУТ!**

АСТАНА Қ. КОДЫ / КОД Г. АСТАНЫ +7(7172)
74 25 28

ҚҰРМЕТТІ ОҚЫРМАНДАР!

Қыркүйек әрқашан екі түрлі сезімді қоятады: онда әлі жаздың жаңғырығы да бар, бірақ күн сайын күздің салқын лебі де сезіле бастайды.

Біліммен байланысты кез-келген адам үшін қыркүйек айы – ерекше ай. Жаңа оқу жылының басы – бұл бір де бір картада жоқ, бірақ әрқайсымыз өміріміздің ең әдемі күндерін өткізген таңғажайып елге шексіз саяхаттың басталуы.

Ол елдің аты – Білім. Бүкіл әлем сияқты шексіз және көптеген құпияларға толы.

Адамның басқа тіршілік иелерінен ерекшеленетін тектік белгілері – ол әлемді, ондағы өз орнын, демек, өзін білуге деген қабілеті мен ынтасы. Танып білу қажеттілігі физикалық өмір сүріп, тірі қалумен тікелей байланысты емес, ол адамның терең ішкі ұмтылысы, оның тыныс алу сияқты табиғи рухани құлшынысы.

Білім көзі сарқылмайды: адамзат танып білу жолында қандай да жетістіктерге жетсе де, адамдар қашан да болса бірдемені іздеумен, ашумен және жетумен болады.

Қыркүйек айында біз Білім күнін атап өтіп, жаңалықтарға, белестерге және болашаққа деген серпілістерге жол бастаймыз.

Жаңа және белгісіз нәрсені білуге деген ұмтылыс адамға жаратылысынан тән. Бізді

ДОРОГИЕ ЧИТАТЕЛИ!

Сентябрь всегда вызывает двоякие чувства: в нем еще слышатся отголоски уходящего лета, но с каждым днем все ощутимее холодное дыхание осени.

Для всех, кто так или иначе связан с образованием, сентябрь – месяц особенный. Начало нового учебного года – отправная точка в бесконечное путешествие в удивительную страну, которой нет ни на одной карте, но в которой каждый из нас провел самые прекрасные дни своей жизни.

Имя ей – Страна Знаний. Она безбрежна, как Вселенная, и таит в себе множество тайн.

Родовые признаки человека, отличающие его от остальных живых существ, – способность и желание познавать мир, свое место в нем, а значит, и самого себя. Потребность познания не связана непосредственно с физическим выживанием, а является глубинной внутренней тягой человека, его духовным порывом, естественным, как дыхание.

Источник знания неиссякаем: каких успехов ни достигало бы человечество на пути познания, людям всегда будет что искать, открывать и постигать.

В сентябре мы отмечаем День знаний, давая старт новым открытиям, свершениям и прорывам в будущее.

қоршап тұрған барлық нәрселерден білім алып, өкінішке орай, эволюция барысында сенімсіз және тұрақсыз өркениет әлеміне жақындаймыз деп, табиғаттан алыстап, жоғалтқан нәрселерімізге жақындай түсу үшін үздіксіз оқуымыз керек.

Біз білімді, мобильді және креативті болуды талап ететін жоғары дамыған цифрлық дәуірде өмір сүріп жатырмыз. Бізге білім, ең алдымен, кәсіби маман болу және сүйікті ісімізбен айналысу үшін қажет. Білімсіз жақсы маман болу және қоғамға пайда әкелу мүмкін емес.

Биылғы қыркүйек еліміздің қоғамдық-саяси және әлеуметтік-экономикалық өміріндегі маңызды оқиғамен әйгілі болды. Президент Қасым-Жомарт Тоқаев мемлекет өмірінің барлық салаларын қамтитын жыл сайынғы Қазақстан халқына Жолдауын жариялады. Құжатта білім, ғылым және мәдениетті дамыту мәселелеріне көп көңіл бөлінген.

Жолдауда білім беру векторы мемлекет дамуының басым бағыттарының бірі ретінде белгіленді: *«Егер жастар басымдықтары жүйесінде бірінші болып білім тұрса – онда ұлт табысқа жетеді. Қазір интернет ғасыры. Теріс ақпараттың үлкен ағыны қазіргі ұрпақтың санасын улайды. Жалған мағыналар мен қысқа мерзімді құндылықтар жаппай таралуда. Бұл өте қауіпті үрдіс. Басты міндет – жастардың бойына жалпыадамзаттық құндылықтарды дарыту. Біздің қоғамда патриотизм, білімге ұмтылу, еңбекқорлық, бірлік пен жауапкершілік сияқты қасиеттерді насихаттау қажет. Біз үшін диалог пен азаматтық қатысу дәстүрлерін дамыту, біздің ішкі ынтымақтастық пен бірліктің негізінде жатқан прогрессивті құндылықтарды тарату маңызды. Тек бірге біз бірегей елдік болмысымызды нығайта аламыз».*

Қазақстанның мемлекеттік әлеуметтік-құқықтық саясатының басым бағыттарының бірі – кәмелетке толмағандардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау. Балаларға тікелей арналған құқық нормалары алғаш рет «Неке және отбасы туралы» Қазақстан

Стремление к познанию нового и неизведанного заложено в человеке самой природой. Нужно неустанно учиться, черпая знания из всего, что нас окружает, становясь ближе к тому, что мы, к сожалению, утратили в процессе эволюции, отдаляясь от природы в очень зыбкий и неустойчивый мир цивилизации.

Мы живем в век высокоразвитых цифровых технологий, который требует от нас быть образованными, мобильными и креативными. Знания нужны нам, прежде всего, чтобы стать профессионалом и заниматься любимым делом. Без знаний невозможно стать хорошим специалистом и быть полезным обществу.

В этом году сентябрь ознаменовался важным событием в общественно-политической и социально-экономической жизни нашей страны. Президент Касым-Жомарт Токаев выступил с ежегодным Посланием к народу Казахстана, в котором охвачены все сферы жизнедеятельности государства. Большое внимание в документе уделено вопросам развития образования, науки и культуры.

В Послании образовательный вектор обозначен как одно из приоритетных направлений развития государства: *«Нацию ждет успех, если в системе приоритетов молодежи первым номером будет стоять образование… Сейчас век интернета. Огромный поток негативной информации отравляет сознание современного поколения. Массовое распространение получают ложные смыслы и недолговечные ценности. Это очень опасная тенденция. Главная задача – привить молодежи общечеловеческие ценности. В нашем обществе необходимо пропагандировать такие качества, как патриотизм, стремление к знаниям, трудолюбие, сплоченность и ответственность. Нам важно развивать традиции диалога и гражданского участия, культивировать прогрессивные ценности, лежащие в основе нашей внутренней солидарности и единства. Только вместе мы сможем укрепить нашу уникальную страновую идентичность».*

Республикасының заңы қабылданғаннан кейін Қазақстан заңнамасында пайда болды. Осы Заң қабылданғанға дейін балалардың құқықтары ата-аналар мен балалар арасындағы құқықтық қатынастардың аралық әсерімен қарастырылған. Бұл ретте балалар өздерінің жасына байланысты әрекетке қабілетсіздігіне қарай дербес құқық тасымалдаушылар ретінде емес, ата-ана қамқорлығының пассивті объектілері ретінде болған. Кәмелетке толмаған балалардың құқықтарына арналған жеке тарауды заңға енгізу бұл тәсілді жеңу жолындағы маңызды қадам болды.

2002 жылғы 8 тамызда елімізде «Қазақстан Республикасындағы Бала құқықтары туралы» Заң қабылданды, ол ҚР Конституциясымен кепілдік берілген баланың негізгі құқықтары мен мүдделерін іске асыруға байланысты туындайтын қатынастарды реттейді.

Бұл заңда балалардың мүддесі үшін мемлекеттік саясаттың мақсаттары, балалардың негізгі құқықтары мен міндеттері айқындалған. Бала мен отбасы, бала мен қоғам арасындағы қарым-қатынасқа, мүгедек бала мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалардың құқықтарына арналған тараулар бөлек берілген.

Бүгін біз, ересектер, балаларымыздың кішкентай аспаны ашық және бұлтсыз болуы және олардың өмірі жарыққа, жылулық пен қуанышқа толы болуы үшін бар күшімізді салуымыз керек!

Насымжан Жамбековна ОСПАНОВА,
Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі Балалардың құқықтарын қорғау комитетінің төрағасы

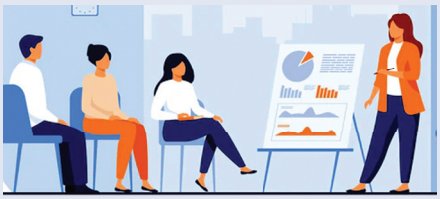
Одно из приоритетных направлений государственной социально-правовой политики Казахстана – защита прав и законных интересов несовершеннолетних. Нормы права, непосредственно посвященные детям, впервые появились в казахстанском законодательстве с принятием Закона Республики Казахстан «О браке и семье». До принятия этого закона права детей рассматривались сквозь призму правоотношений родителей и детей. При этом дети в силу их возрастной недееспособности оказывались не в положении самостоятельных носителей прав, а в положении пассивных объектов родительской заботы. Включение в закон отдельной главы, посвященной правам несовершеннолетних детей, явилось важным шагом на пути преодоления такого подхода.

8 августа 2002 г. в стране был принят Закон «О правах ребенка в Республике Казахстан», который регулирует отношения, возникающие в связи с реализацией основных прав и интересов ребенка, гарантированных Конституцией РК.

В этом законе были определены цели государственной политики в интересах детей, их основные права и обязанности. Отдельно выделены главы, посвященные взаимоотношениям ребенка и семьи, ребенка и общества, права ребенка-инвалида и детей, оставшихся без попечения родителей.

Сегодня все мы, взрослые, должны приложить максимум усилий, чтобы небо над маленькой страной наших детей было ясным и безоблачным, а их жизнь наполнена светом, теплом и радостью!

Насымжан Жамбековна ОСПАНОВА,
председатель Комитета по охране прав детей Министерства просвещения Республики Казахстан

Тамыз конференциясы – 2023: мектептерге жоғары технологиялар келді

Августовская конференция – 2023: высокие технологии приходят в школы

Стр. 7

ПЕДАГОГТЕРГЕ / «ПЕДАГОГАМ»

А. К. Мухамедханова, Ж. Г. Жакиянова

Орта мектеп білім алушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастыру

Формирование функциональной грамотности обучающихся средней школы

Стр. 13

Л. К. Мирманова

Әлеуметтік жетімдіктің алдын алу бойынша жұмыс нысандарын жетілдіру

Совершенствование форм социальной работы по профилактике социального сиротства

Стр. 23

АТА-АНАЛАРҒА / РОДИТЕЛЯМ

Өміріңді арнайтын іс: жаныңа жақын кәсіпті қалай таңдауға болады

Дело всей жизни: как выбрать профессию по душе

Стр. 38

Р. С. Шергали, А. С. Шыныбекова

«Шыңға өрлеу» әлеуметтік клубы – балаларға қамқорлық, ересектерге көмек

Социальный клуб «Шыңға өрлеу» – забота о детях, помощь взрослым

Стр. 50

А. Т. Абдрасилова

Ана болған кездегі эмоционалды сарқылудың 11 белгісі

11 признаков эмоционального выгорания в материнстве

Стр. 57

ӨРКЕН
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ БАЛАЛАРДЫҢ ХАЛ-АХУАЛЫ ИНСТИТУТЫ

БАЛАЛАРҒА / ДЕТЯМ

А. Ю. Соколова

Ойдың күші

Сила мысли

Стр. 65

Гүлнәр Жандыбаеваның

Шығармашылығы туралы

О творчестве Гулнар Жандыбаевой

Стр. 73

ТАМЫЗ КОНФЕРЕНЦИЯСЫ – 2023: МЕКТЕПТЕРГЕ ЖОҒАРЫ ТЕХНОЛОГИЯЛАР КЕЛДІ

АВГУСТОВСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ – 2023: ВЫСОКИЕ ТЕХНОЛОГИИ ПРИХОДЯТ В ШКОЛЫ

Жаңа оқу жылының қарсаңында 24 тамызда ***Білім беру қызметкерлерінің дәстүрлі жыл сайынғы республикалық тамыз конференциясы өтті.***

Биылғы жылы ***«Әділетті Қазақстан: сапалы білім, адал ұрпақ, табысты ұлт»*** педагогтердің бас форумы жаңа форматта өтті, бұл оның ұйымдастырылуы мен өткізілуінен көрініс тапты.

Конференция екі күндік кеңес форматында өтті, оның барысында еліміздің 20 өңірінің әрқайсысында әртүрлі тақырыптарға арналған секциялық отырыстар өткізілді.

«Қауіпсіз білім беру ортасын құру бойынша білім беру ұйымдарының психологиялық қызметінің өзекті міндеттері» тақырыбындағы кеңес Атырау қаласында өтті. Оған 500-ден астам білім беру жұмыскерлері қатысты,

В преддверии нового учебного года 24 августа стартовала традиционная ежегодная августовская ***Республиканская конференция работников образования***.

В этом году главный форум педагогов ***«Әділетті Қазақстан: сапалы білім, адал ұрпақ, табысты ұлт»*** прошел в новом формате, что отразилось на его организации и проведении.

Конференция состоялась в формате двухдневного совещания, в ходе которого в каждом из 20 регионов страны были проведены секционные заседания, посвященные различным темам.

Совещание на тему ***«Актуальные задачи психологической службы организаций образования по созданию безопасной образовательной среды»*** состоялось в г. Атырау. В нем приняли участие более 500 работников образования, среди

олардың ішінде ҚР Оқу-ағарту министрлігі Балалардың құқықтарын қорғау Комитетінің жауапты жұмыскерлері, өңірлік білім басқармаларының мамандары, оқу-әдістемелік орталықтардың әдіскерлері, директорлардың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасарлары, педагог-психологтер, білім беру ұйымдарының әлеуметтік педагогтері, сондай-ақ қоғам қайраткерлері мен үкіметтік емес ұйымдардың өкілдері.

Психология және педагогика саласындағы жетекші ғалымдар, республикалық медицина, ішкі істер мекемелерінің, ғылыми-практикалық институттардың және ата-аналар қоғамының өкілдері пленарлық және секциялық отырыстардың қонақтары мен спикерлері қатарынан табылды.

Бес секциялық алаңда балалардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету саласындағы өзекті мәселелер бойынша Қазақстанның түкпір-түкпірінен 28 спикер сөз сөйледі. Олар өз тақырыптарын әртүрлі оқыту түрлері мен интерактивті әдістерді қолдана отырып, шеберлік сағаты форматында ашты.

которых ответственные работники Комитета по охране прав детей Министерства просвещения РК, специалисты региональных управлений образования, методисты учебно-методических центров, заместители директоров по воспитательной работе, педагоги-психологи, социальные педагоги организаций образования, а также общественные деятели и представители неправительственных организаций.

Гостями и спикерами пленарных и секционных заседаний были ведущие ученые в области психологии и педагогики, представители республиканских учреждений медицины, внутренних дел, научно-практических институтов и родительской общественности.

По актуальным вопросам в сфере обеспечения безопасности детей на пяти секционных площадках выступили 28 спикеров со всего Казахстана. Их выступления проходили в формате мастер-классов с использованием различных форм обучения и интерактивных методов.

Әрбір секциялық алаңның белгілі бір лауазымдық рөлдерге бөлінген жеке орны болды, бұл қатысушылардың уақыт жоғалтпай, максималды белсенділікпен мәлімделген мәселелерді талқылауға оң ықпалын тигізді.

Секциялық алаңдарда қаралған өзекті тақырыптар мен мәселелердің жиынтығын былайша жүйелеуге болады.

► Білім беру ұйымдарының психологиялық-педагогикалық қызметінің нормативтік-құқықтық базасын және сапасын басқарушылық бақылауды қамтамасыз ету мәселелері; цифрландыруды енгізу және балаларды психологиялық сүйемелдеудің автоматтандырылған платформаларына қолжетімділікті қамтамасыз ету; қауіпсіз білім беру ортасын құру шарттары; білім беру

Каждая секционная площадка имела свою отдельную локацию, разделенную по определенным должностным ролям, что оказало положительное влияние на обсуждение заявленных вопросов с минимальной потерей времени и максимальной активностью участников.

Свод актуальных тем и вопросов, рассмотренных на секционных площадках, можно систематизировать следующим образом.

► Вопросы обеспечения нормативно-правовой базы и управленческого контроля качества психолого-педагогической службы организаций образования; внедрение цифровизации и предоставление доступа к автоматизированным платформам психологического сопровождения детей; условия создания безопасной образовательной среды; раз-

ұйымдарында ата-аналарға педагогикалық қолдау көрсету құрылатын орталықтары шеңберінде позитивті ата-ана болу мәдениетін дамыту.

► Оқу-әдістемелік орталықтар қызметінің инновациялық тәжірибесі мен қағидаттары; мектеп жасындағы балалардың коммуникативтік дағдыларын дамыту әдістері; білім беру ұйымдарында ата-

витие культуры позитивного родительства в рамках создаваемых центров педагогической поддержки родителей в организациях образования.

► Инновационный опыт и принципы деятельности учебно-методических центров; методы развития коммуникативных навыков детей школьного возраста; развитие культуры позитивного родительства в фор-

аналарға педагогикалық қолдау көрсету орталықтары форматында позитивті ата-ана болу мәдениетін дамыту; психологиялық қызметтердің жұмыс тәжірибесінде кейс-менеджмент технологиясын қолдану.

► Қазақстандағы балалардың саламаттығын мониторингілеу нәтижелері; балалар-ата-аналар қарым-қатынастарының сапасы; әртүрлі жас топтарындағы балалардың даму дағдарыстары мен ерекшеліктері; тәрбиенің негізгі қиындықтары және мектептегі тәрбие жұмысының сапасын арттыру жолдары; білім беру ортасына қолайлы жағдай жасаудың өзекті нысандары мен әдістері; ата-аналарға педагогикалық қолдау көрсету орталықтары шеңберінде позитивті ата-ана болу мәдениетін дамыту; директорлардың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасарларының отбасы мен мектептің әлеуметтік серіктестігін дамытудағы кәсіби құзыреттерінің мазмұны.

мате центров педагогической поддержки родителей в организациях образования; применение технологии кейс-менеджмента в практике работы психологических служб.

► Результаты мониторинга благополучия детей в Казахстане; качество детско-родительских отношений; кризисы и особенности развития детей разных возрастных групп; основные трудности воспитания и пути повышения качества воспитательной работы в школе; актуальные формы и методы создания благоприятных условий образовательной среды; развитие культуры позитивного родительства в рамках центров педагогической поддержки родителей; содержание профессиональных компетенций заместителей директора по воспитательной работе в развитии социального партнерства семьи и школы.

► Ухудшение психического здоровья значительной части казахстанских детей вследствие девальвации национальных ценностей в семьях и нарушения детско-родительских отношений; увеличение масштабов девиант-

► Балалардың аутодеструктивті мінез-құлқының алдын алудың бағыттары мен қағидаттары; мектеп ортасында стигматизация мен буллингтің алдын алу бойынша әдістемелік ұсынымдар; баланың психологиялық қауіпсіздігін қамтамасыз етудегі отбасының рөлі; әлеуметтік педагогтің отбасымен жұмыс жасаудағы кәсіби дағдылары мен мүмкіндіктері; әлеуметтік педагогтердің эмоционалдық зияткерлігін дамыту әдістері мен тәсілдері және т. б.

Кеңеске қатысушылар оны ұйымдастыру мен өткізудің жаңа форматының тиімділігіне баға беріп, алынған ақпаратты іске асыру жөніндегі жаңа идеялар мен жоспарларды талқылады, мазалап жүрген және өзекті тақырыптар бойынша пікір және тәжірибе алмасты.

Тамыз конференциясы отырысының пленарлық бөлігі цифрлық технологиялар саласындағы заманауи жетістіктерді пайдалана отырып, Оқу-ағарту министрі мен вице-министрдің сөз сөйлеу процесіне еліміздің барлық өңірлерінен 12 мыңға жуық білім беру жұмыскерлерінің бір уақытта қатысуына мүмкіндік берді.

Отырыстың басталуына дейін қатысушылар «Психологиялық қызметтің цифрлық трансформациясы» цифрлық платформалар мен технологиялар көрмесімен және «Психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу өңірлік орталықтары (бөлімдері) қызметінің тәжірибесі» көрмесімен танысуға мүмкіндік алды.

ного родительства (малообразованность, зависимость, алкоголизм, наркомания и др.); особенности выявления, предотвращения и профилактики буллинга в образовательных учреждениях; необходимость методического сопровождения и координации деятельности психологических служб организаций образования.

► Направления и принципы профилактики аутодеструктивного поведения детей; методические рекомендации по профилактике стигматизации и буллинга в школьной среде; роль семьи в обеспечении психологической безопасности ребенка; профессиональные навыки и возможности социального педагога в работе с семьей; методы и способы развития эмоционального интеллекта социальных педагогов и т. д.

Участники совещания оценили эффективность нового формата его организации и проведения, обсудили новые идеи и планы по реализации полученной информации, обменялись мнениями и опытом по волнующим и актуальным темам.

Пленарная часть заседания августовского совещания с использованием современных достижений в области цифоровых технологий предоставила возможность единовременного участия в процессе выступления министра просвещения и вице-министра около 12 тысяч работников образования из всех регионов страны.

До начала заседания участники получили возможность ознакомиться с выставкой цифровых платформ и технологий «Цифровая трансформация деятельности психологической службы» и выставкой «Опыт деятельности региональных центров (отделов) психолого-педагогического сопровождения».

В выступлениях спикеров пленарной части совещания отмечены актуальные вопросы по формуле и содержанию безопасной среды для ребенка, роли семьи в обеспечении безопасной среды, оказания психологической помощи в организациях образования и взаимодействия, сотрудничества семьи и школы во всех сферах, обеспечивающих комфортную среду для детей.

Модератором пленарной части выступил аким Атырауской области, который

Кеңестің пленарлық бөлігі спикерлерінің баяндамаларында баланың қауіпсіз ортасының формуласы мен мазмұны, қауіпсіз ортаны қамтамасыз етудегі отбасының рөлі, білім беру ұйымдарында психологиялық көмек көрсету, балалар үшін қолайлы ортаны қамтамасыз ететін барлық салалардағы отбасы мен мектептің ынтымақтастығы бойынша өзекті мәселелер атап өтілді.

Пленарлық бөліктің модераторы Атырау облысының әкімі болды, ол қатысушылардың назарын ерекше бақылауды, қолдауды және балалардың физикалық, психологиялық, эмоционалдық денсаулығын қолдау, олардың толыққанды және үйлесімді дамуы, білім алуы мен тәрбиесі үшін жағдайларды қамтамасыз етуге мүдделі барлық адамдардың, органдардың, ұйымдар мен бірлестіктердің жан-жақты қатысуын талап ететін өзекті мәселелерге және қиындықтарға аударды.

Пленарлық отырыс балалардың өнер көрсетулерімен аяқталды.

Білім беру жұмыскерлерінің республикалық конференциясы білім беру жүйесін дамытудың жаңа кезеңіне бастау берді, оны жетілдірудің мақсаттарын, міндеттерін және жолдарын белгіледі.

Құрметті мұғалімдер, әрекет ету уақыты келді!

обратил внимание участников на проблемы и трудности, требующие особого контроля, поддержки и всестороннего участия всех лиц, органов, организаций и объединений, заинтересованных в обеспечении условий для поддержания физического, психологического, эмоционального здоровья детей, их полноценного и гармоничного развития, обучения и воспитания.

Завершилось пленарное заседание выступлениями детей.

Республиканская конференция работников образования дала старт новому этапу развития системы образования, наметила цели, задачи и пути ее совершенствования.

Время действовать, дорогие учителя!

ОРТА МЕКТЕП БІЛІМ АЛУШЫЛАРЫНЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

А. К. МҰХАМЕДХАНОВА,
т. ғ. к., қауымдастырылған профессор

Ж. Г. ЖАҚИЯНОВА,
PhD, Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА Астана қ.

ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ СРЕДНЕЙ ШКОЛЫ

А. К. МУХАМЕДХАНОВА,
к. и. н., ассоциированный профессор

Ж. Г. ЖАКИЯНОВА,
PhD, НАО им. Ы. Алтынсарина, г. Астана

Функционалдық сауаттылықты дамыту мәселесі алғаш рет 1965 жылы ЮНЕСКО қамқорлығымен Тегеранда өткен Білім министрлерінің дүниежүзілік конгресінде көтерілді.

Функционалдық сауаттылық – *математикалық, оқырмандық, ғылыми-жаратылыстану, қаржылық сауаттылықты, сондай-ақ жаһандық құзыреттілік пен шығармашылықты қамтитын тұлғаның интегралдық сапасы.*

Білім алушылардың икемді құзыреттерін қалыптастыру, жаһандық азаматтыққа тәрбиелеу *оқытудың когнитивті, әлеуметтік-эмоционалдық және мінез-құлық салаларына* қатысты.

Құзыреттілік термині кәсіби педагогикалық қызметке арналған зерттеулерде қолданылады (Т. Г. Браже, С. Г. Вершловский, Н. П. Гришина, М. В. Крупин, Л. М. Митина, Н. П. Попова және т. б.).

2018 жылы PISA халықаралық зерттеуінің нәтижелері қазақстандық оқушылардың **функционалдық сауаттылық** деңгейін (ФС) арттыру және оның компоненттерін орта білім мазмұнына интеграциялау міндетін өзектендірді.

Бұл мақалада Қазақстанда орта білім берудің жаңартылған мазмұнын енгізу қорытындысы бойынша зерттеу нәтижелері,

Проблема развития функциональной грамотности впервые была поднята в 1965 г. на Всемирном конгрессе министров образования, проходившем в Тегеране под эгидой ЮНЕСКО.

Функциональная грамотность – *интегральное качество личности, которое включает в себя математическую, читательскую, естественно-научную, финансовую грамотность, а также глобальные компетенции и креативность.*

Формирование гибких компетенций обучающихся, воспитание глобальной гражданственности касаются *когнитивной, социально-эмоциональной и поведенческой областей обучения.*

Термин *компетентность* используется в исследованиях, посвященных профессиональной педагогической деятельности (Т. Г. Браже, С. Г. Вершловский, Н. П. Гришина, М. В. Крупин, Л. М. Митина, Н. П. Попова и др.).

В 2018 г. результаты Международного исследования PISA актуализировали задачу повышения уровня функциональной грамотности (ФГ) казахстанских школьников и интеграции ее компонентов в содержание среднего образования.

В данной статье рассматриваются результаты исследования по итогам внедрения обновленного содержания среднего образования в Казахстане, процесс интеграции компонента устойчивого развития в содержание среднего образования, перспективы образования в формировании ФГ обучающихся.

Цель исследования – определить эффективность и качество процесса обучения в средней школе, направленного на формирование ФГ обучающихся.

тұрақты даму компонентін орта білім беру мазмұнына интеграциялау үдерісі, білім алушылардың ФС қалыптастырудағы білім беру перспективалары қарастырылады.

Зерттеудің мақсаты – білім алушылардың ФС қалыптастыруға бағытталған орта мектептегі оқу үдерісінің тиімділігі мен сапасын анықтау.

Міндеттері:

1) үлгілік оқу бағдарламаларын, оқу-әдістемелік кешендерді (ОӘК) және критериалды бағалау жүйесін енгізудің тиімділігін тәжірибеде тексеру;

2) оқу материалдарының мазмұны мен іске асырылуының ұлттық құндылықтарға сәйкестік дәрежесін және олардың ФС қалыптастыруға бағытталғандығын анықтау; білім алушылардың ФС дамыту үшін оқу

3) бағдарламаларының, ОӘК жаңартылған мазмұнын пысықтау бойынша ұсынымдар әзірлеу.

Задачи:

1) проверить на практике эффективность внедрения типовых учебных программ, учебно-методических комплексов (УМК) и критериальной системы оценивания;

2) выявить степень соответствия содержания учебных материалов и их реализации национальным ценностям и их направленность на формирование ФГ;

3) разработать рекомендации по доработке содержания учебных программ, УМК обновленного содержания образования для развития ФГ обучающихся.

Зерттеу нысаны – орта білім беру ұйымдары (жалпы білім беретін мектептер, гимназиялар, лицейлер).

Объект исследования – организации среднего образования (общеобразовательные школы, гимназии, лицеи).

Білім берудің орталықтандырылған моделі қоғам мен тұлғаның нақты қажеттіліктерін қанағаттандыруды тоқтатқандығына байланысты, 2016 жылы Қазақстанның орта білім беру жүйесінде білімнен құзыреттілікке қарай моделіне бағытталған жаңартылған оқу бағдарламаларын іске асыру басталды.

Оқу бағдарламасы аясында академиялық пәндердің шамадан тыс жүктемесін азайтып, нақты өмірде қолдану үшін қажетті **ББД** (білім, білік, дағды) қалыптастыру үшін, теорияға шамадан тыс баса назар аударудан бас тарту, бастамашылықты дамыту, білім алушылардың әртүрлі міндеттерді шешуге дайындығы және т. б. қажет болды.

В связи с тем, что знаниецентричная модель образования перестала удовлетворять реальные потребности общества и личности, в 2016 г. в системе среднего образования Казахстана началась реализация обновленных учебных программ, ориентированных на модель ***от знаний к компетенциям.***

Необходимо было в рамках учебной программы уменьшить перегрузку академическими предметами, отказаться от чрезмерного упора на теорию в пользу формирования ЗУН (знаний, умений, навыков), необходимых для применения в реальной жизни, развивать инициативность, готовность обучающихся к решению различного рода задач и т. д.

Жаңартылған оқу бағдарламалары бойынша оқу үдерісінің міндетті құрамдас бөліктері: тәжірибеге бағдарлану; эмоционалды-құндылық және зерттеу құзыреттілігі; өзара әрекеттесу және ынтымақтастық; өзін-өзі дамыту және оқыту; шығармашылық қызмет және т. б.

Обязательные составляющие процесса обучения по обновленным учебным программам: практикоориентированность; эмоционально-ценностная и исследовательская компетентности; взаимодействие и сотрудничество; саморазвитие и самообучение; творческая деятельность и т. д.

Біздің зерттеуге 20 жастан асқан еліміздің 17 өңірінен (қалалық және ауылдық жерлерден) 60 931 педагог қатысты (мемлекеттік тілде – 41 431, орыс тілінде – 19 500).

Отандық орта білім берудің мазмұнын, сондай-ақ оқушылардың ФС қалыптастыру бойынша ғалымдардың зерттеулерін талдай отырып, біз білім алушылардың икемді құзыреттіліктерін дамытуға бағытталған оқытуды құруда жүйелі тәсіл қажет деген қорытындыға келдік.

Қазіргі түлек отбасында, мектепте және қоғамдық өмірде алған білімдерін, іскерліктері мен дағдыларын адам қызметінің барлық салаларындағы міндеттердің барынша ауқымын шешу үшін пайдалана білуі, яғни функционалдық сауатты болуы тиіс.

Қазіргі уақытта білім алушылардың ФС қалыптастыруға бағытталған қатаң анықталған әдістеме жоқ. Дегенмен, оқытуды ұйымдастырудың әртүрлі әдістерін, тәсілдерін, құралдары мен нысандарын кешенді пайдалану оңтайлы нәтижелі нәтижеге қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Бастапқы деректерді талдау алынған ақпаратты өңдеу және орта білім беру мазмұнына қажетті өзгерістер енгізу туралы алдын ала ұсынымдар әзірлеу үшін сауалнама нәтижелері негізінде жүргізілді. Оның қорытындысы бойынша білім алушылар мен педагогтерде туындайтын мәселелердің тізбесі жасалып, барлық көрсеткіштерді зерделеу негізінде алдын ала қорытындылар жасалды.

ФС және білім алушылардың икемді құзыреттіліктерін қалыптастыруға бағытталған оқыту үдерісі еліміздің мектептерінде өткізілген фокус-топтар мен сабақтардағы бақылаулар шеңберінде зерттеу нысанына айналды. Оның тиімділігін анықтау мақсатында білім алушылар, педагогтер, мектеп әкімшілігі мен ата-аналар арасында әлеуметтік сауалнама ұйымдастырылды.

Зерттеу барысында талдау процедурасын оңтайландыру үшін Vortex, SPSS

В настоящее время акценты в образовании смещаются в сторону ***модели 4 К:*** *креативность, критическое мышление, коммуникабельность и кооперация.*

В нашем исследовании приняли участие 60 931 педагог (41 431 на государственном языке, 19 500 на русском) из 17 регионов страны (городской и сельской местностей), в возрасте от 20 лет и старше.

Анализируя содержание отечественного среднего образования, а также исследования ученых по формированию ФГ школьников, мы пришли к выводу, что необходим системный подход в построении обучения, направленного на развитие гибких компетенций обучающихся.

Современный выпускник должен уметь использовать приобретенные в семье, школе и общественной жизни знания, умения и навыки для решения максимального диапазона задач во всех сферах человеческой деятельности, т. е. быть функционально грамотным.

На данный момент не существует строго определенной методики, направленной на формирование ФГ обучающихся. Однако комплексное использование различных методов, приемов, средств и форм организации обучения позволяет достичь оптимально продуктивного результата.

Анализ первоначальных данных проводился на основе обработки полученной информации и результатов анкетирования для выработки предварительных рекомендаций о внесении необходимых изменений в содержание среднего образования. По его итогам составлен перечень проблем, возникающих у обучающихся и педагогов, и сделаны предварительные выводы на основе изучения всех показателей.

Процесс обучения, направленный на формирование ФГ и гибких компетенций обучающихся, стал объектом изучения в рамках проведенных фокус-групп и наблюдений на уроках в школах страны. С целью опреде-

бағдарламалық пакеттері қолданылды. Барлық ақпаратты жинау үшін қолданылатын құралдарға (әдістерге) байланысты зерттеу сандық және сапалық көрсеткіштерді қамтыды.

Негізгі ақпарат көздері: сұхбаттар мен сауалнамалар (сауалнама, фокус-топтар, терең сұхбат); бақылау (сыныпта). Респонденттерден ақпарат алу мақсатында онлайн-сауалнама (GoogleForms) әдісімен сауалнама жүргізілді.

Зерттеу сұрақтары бойынша респонденттердің терең пікірлерін алу үшін фокус-топ әдісі (фокусталған сұхбат) қолданылды, бұл көптеген адамның бір жағдайды әртүрлі түсінуін анықтау қажет болған кезде жауаптардың алуан түрлілігін алуға мүмкіндік береді.

ления его эффективности был организован социологический опрос среди обучающихся, педагогов, администрации школ и родителей.

В ходе исследования для оптимизации процедуры анализа использовались программные пакеты Vortex, SPSS. В зависимости от инструментов (методов), используемых для сбора полевой информации, исследование включало количественные и качественные показатели.

Основные источники информации: интервью и опросы (анкетирование, фокус-группы, глубинные интервью); наблюдение (в классе). С целью получения информации от респондентов проводился опрос методом ***онлайн-анкетирования (Google Forms).***

Для получения глубинных мнений респондентов по вопросам исследования использован метод ***фокус-группы*** (фокусированное интервью), что позволяет получить более разнообразный массив ответов, когда необходимо выявить различные понимания одной и той же ситуации большим числом людей.

Результаты онлайн-анкетирования выявили необходимость совершенствования обновленного содержания образования ввиду сложности и перегруженности учебных программ.

Мнения педагогов относительно *соответствия содержания учебных программ контенту, направленному на формирование ФГ учеников,* разделились: 40% респондентов согласны с данным утверждением; 40% совершенно не согласны; 20% дали нейтральную оценку.

Утверждение *«Учебные программы больше ориентированы на содержание, а не на развитие навыков и компетенций»* показало, что мнения педагогов неравнозначны. Так, с утверждением *«Программа по предмету способствует развитию практических навыков обучающихся»* полностью согласились 25,3% педагогов; частично согласны 28,7%; выбрали нейтральную позицию 28,5%.

Онлайн-сауалнама нәтижелері оқу бағдарламаларының күрделілігі мен шамадан тыс жүктелуіне байланысты жаңартылған білім беру мазмұнын жетілдіру қажеттілігін анықтады.

Оқу бағдарламалары мазмұнының оқушылардың ФС қалыптастыруға бағытталған контентке сәйкестігіне қатысты педагогтердің пікірлері екіге бөлінді: респонденттердің 40% осы тұжырыммен келіседі; 40% мүлдем келіспейді; 20% бейтарап баға берді.

«Оқу бағдарламалары дағдылар мен құзыреттіліктерді дамытуға емес, көбірек мазмұнға бағытталған» деген тұжырым мұғалімдердің пікірлері бірдей емес екенін көрсетті. Мәселен, «Пән бойынша бағдарлама білім алушылардың практикалық дағдыларын дамытуға ықпал етеді» деген тұжырыммен педагогтердің 25,3% толық келісті; 28,7% ішінара келіседі; 28,5% бейтарап позицияны таңдады.

Өңірлер бөлінісінде «Оқу пәні бойынша бағдарлама білім алушылардың практикалық дағдыларын дамытуға ықпал етеді» деген мәлімдеме бойынша пікірлер мүлдем өзгеше: Ақтөбе облысындағы сауалнамаға қатысушылардың 50% және Қарағанды облысындағы фокус-топтарға қатысушылардың 33,3% бұл мәлімдемемен мүлдем келіспейді; Шығыс Қазақстан облысы респонденттерінің 50%, Ақмола облысы респонденттерінің 36,5%, Қызылорда облысы респонденттерінің 33,3%, Маңғыстау облысы респонденттерінің 32,2% толығымен келіседі; Алматы қ. респонденттерінің 100%, Қарағанды облысының 66,7% бейтарап; фокус-топтарға қатысқан Батыс Қазақстан облысы педагогтерінің 100% пікірталас барысында ұсынылған мәлімдемемен ішінара келісе отырып, ортақ пікірге келді.

Мұғалімдердің жасы неғұрлым үлкен болса, олардың арасында бағдарламалар білім алушылардың практикалық дағдыларын дамытуға бағытталмағаны туралы пікірлер де соғұрлым көп болады. «Пән бойынша бағдарлама білім алушылардың практикалық дағдыларын дамытуға ықпал етеді» деген тұжырыммен келіспейтін жас педагогтердің үлесі 51–60 және одан жоғары

В разрезе регионов утверждение *«Программа по учебному предмету способствует развитию практических навыков обучающихся»* мнения абсолютно разные: 50% участников опроса в Актюбинской области и 33,3% участников фокус-групп в Карагандинской области совершенно не согласны с данным утверждением; 50% респондентов Восточно-Казахстанской, 36,5% Акмолинской, 33,3% Кызылординской и 32,2% Мангыстауской областей полностью согласны; 100% респондентов г. Алматы, 66,7% Карагандинской области нейтрально относятся; 100% педагогов Западно-Казахстанской области, участвовавших в фокус-группах, в ходе дискуссий пришли к единому мнению, лишь частично согласившись с предложенным утверждением.

Чем старше возраст педагогов, тем больше среди них мнений о том, что программы не направлены на развитие практических навыков обучающихся. Доля молодых педагогов, не согласным с утверждением *«Программа по предмету способствует развитию практических навыков обучающихся»,* в 2 раза меньше, чем педагогов в возрасте 51–60 лет и старше. Более 60% педагогов в возрасте до 30 лет полностью согласны.

Доля педагогов, полностью или частично согласных с тем, что программа способствует развитию практических навыков обучающихся, превалирует среди учителей, ведущих предметы «Әліппе» (60,9%), «Всемирная история» (80%), «Познание мира» (80%). Полностью не согласных с данным мнением больше по предметам «Биология» (28,4%), «География» (34,9%), «Основы права» (50%).

По итогам исследования выявлено, что процесс формирования ФГ школьников не имеет системный характер, не учитывает национальные ценности, но позволяет определить направления совершенствования содержания среднего образования, учесть многоаспектные факторы, влияющие на качество обучения.

жастағы педагогтерге қарағанда екі есе аз. 30 жасқа дейінгі мұғалімдердің 60% астамы толығымен келіседі.

Бағдарлама білім алушылардың практикалық дағдыларын дамытуға ықпал ететіндігі мен толық немесе ішінара келісетін педагогтердің үлесі «Әліппе» (60,9%), «Дүниежүзілік тарих» (80%), «Дүниетану» (80%) пәндерін жүргізетін мұғалімдер арасында басым. «Биология» (28,4%), «География» (34,9%), «Құқық негіздері» (50%) пәндері бойынша осы пікірмен толық келіспейтіндер көп.

Зерттеу нәтижелері бойынша оқушылардың ФС қалыптастыру үдерісі жүйелі сипатқа ие емес, ұлттық құндылықтарды ескермейді, бірақ орта білім беру мазмұнын жетілдіру бағыттарын анықтауға, оқыту сапасына әсер ететін көп аспектілі факторларды ескеруге мүмкіндік беретіні анықталды.

ФС қалыптастыру бойынша ғалым-педагогтердің жұмысын талдай отырып, біз білім алушылардың құзыреттерін құрылымдадық. Мотивациялық және *эмоционалды компоненттерге, жаңа білімнің когнитивті және пәндік игерілуіне, өзін-*

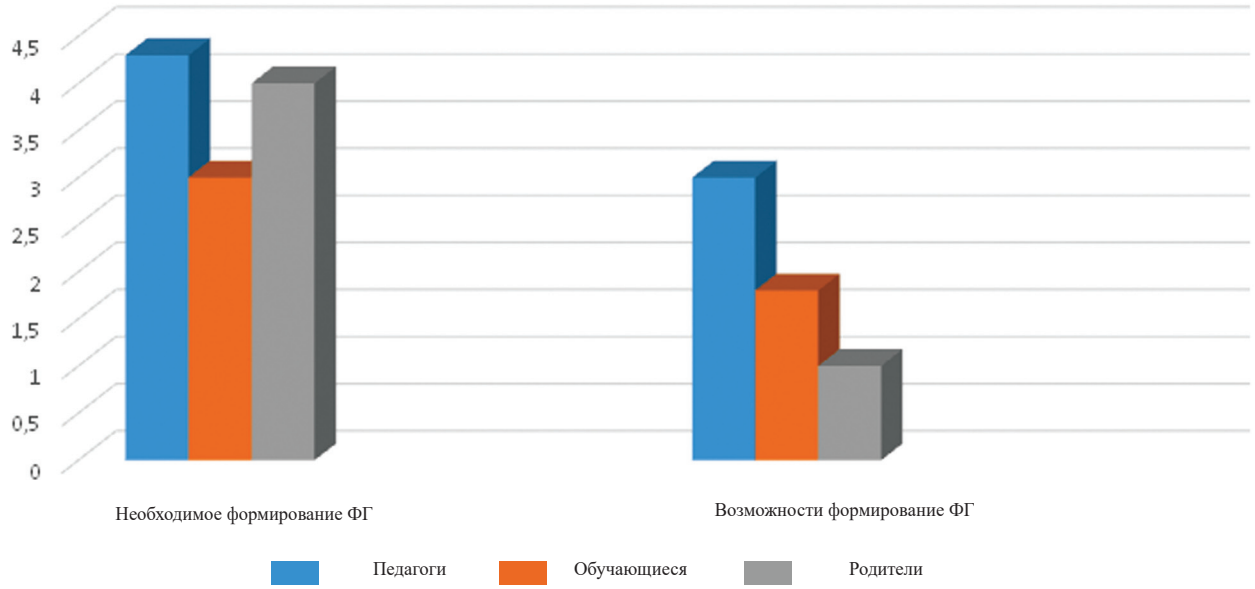
Проанализировав работы ученых-педагогов по формированию ФГ, мы структурировали компетенции обучающихся. Особое внимание было уделено *мотивационной и эмоциональной составляющим, когнитивному и предметному усвоению новых знаний, навыкам саморазвития и исследовательской деятельности.*

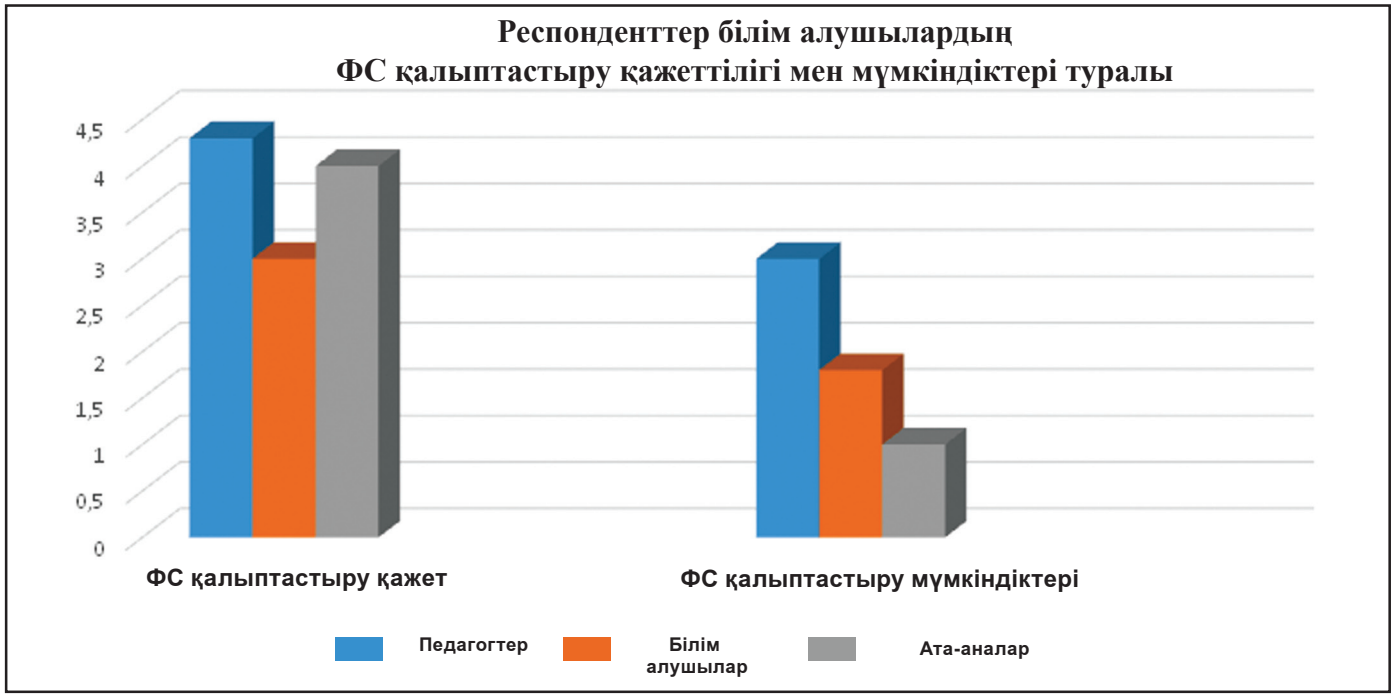
У более чем 80% респондентов-педагогов, участвовавших в социологическом опросе, есть четкое понимание, что формирование ФГ обучающихся – это необходимость, но только 45% из них видят такую возможность в процессе работы по своим дисциплинам.

Таким образом, респонденты (педагоги, обучающиеся и их родители), понимая необходимость и важность формирования ФГ в процессе обучения, не считают это максимально возможным по ряду причин. Педагоги одной из серьезных проблем назвали перегруженность учебных программ: предусмотренный в них объем учебного материала не позволяет акцентировать внимание на практическом использовании полученных знаний.

Интересно мнение самих обучающихся, коррелирующее с точкой зрения педагогов. Респонденты-обучающиеся считают, что на уроках больше делается акцент на знаниевый компонент, получение максимума

Респонденты о необходимости и возможностях формирования ФГ обучающихся

өзі дамыту дағдыларына және ғылыми-зерттеу жұмыстарына ерекше назар аударылды.

Әлеуметтанулық сауалнамаға қатысқан респондент-педагогтердің 80% астамы білім алушылардың ФС-ты қалыптастыру қажеттілік екенін анық түсінеді, бірақ олардың тек 45% мұндай мүмкіндікті өз пәндері бойынша жүргізетін жұмыстарында көреді.

Осылайша, респонденттер (педагогтер, білім алушылар және олардың ата-аналары) оқу процесінде ФГ қалыптастырудың қажеттілігі мен маңыздылығын түсіне отырып, мұны бірнеше себептер бойынша мүмкін деп санамайды. Мұғалімдер оқу бағдарламаларының шамадан тыс жүктелуін маңызды мәселелердің бірі деп атады: оларда қарастырылған оқу материалының көлемі алынған білімді практикалық қолдануға баса назар аударуға мүмкіндік бермейді.

Білім алушылардың пікірі қызықты, бұл педагогтердің көзқарасымен байланысты. Респонденттер-білім алушылар сабақтарда білім компонентіне көбірек көңіл бөлінеді, бұл олардың пікірінше, тиімсіз, өйткені олар оның едәуір бөлігін есінде сақтамайды. Сабақтар балалардың өздері оқу үдерісіне белсенді қатысқан жағдайда ғана қызығушылық тудырады.

информации, что, на их взгляд, неэффективно, так как значительную ее часть они просто не запоминают. Уроки вызывают интерес только в том случае, когда дети сами принимают активное участие в процессе обучения.

Респонденты-родители одной из причин такой ситуации называют некомпетентность педагогов.

В исследовании использовался качественный описательный анализ занятий в 1–11 классах организаций образования 13 регионов и 3 городов республиканского значения. Эксперты посетили и проанализировали 384 урока в 96 школах. Анализ включал разные аспекты, в том числе организацию процесса обучения, направленного на формирование ФГ обучающихся.

В настоящее время акценты в образовании смещаются в сторону модели 4 К: креативность, критическое мышление, коммуникабельность и кооперация.

Респонденттер-ата-аналар бұл жағдайдың себептерінің бірі мұғалімдердің қабілетсіздігі деп аталады.

Зерттеу барысында 13 өңірдің және республикалық маңызы бар 3 қаланың білім беру ұйымының 1–11 сыныптарындағы сабақтарға сапалы сипаттамалық талдау қолданылды. Сарапшылар 96 мектепте 384 сабаққа қатысып, талдады. Талдау әртүрлі аспектілерді, соның ішінде білім алушылардың ФС қалыптастыруға бағытталған оқу үдерісінің ұйымдастырылуын қамтыды.

16 өңір мектептерінде өткен сабақтардың 74% астамына жүргізілген бақылаулар педагогтердің көпшілігі

Наблюдения на более 74% посещенных уроков в школах 16 регионов показали, что большинство педагогов неэффективно реализуют программы обновленного содержания образования, что проявилось в недостаточности:

1) творческого подхода к подготовке урока (более 61% занятий);
2) межпредметных связей (более 46%);
3) интеграции воспитательного компонента в процесс обучения (более 93%);
4) разнообразных технологий и методов обучения, направленных на ФГ обучающихся (более 67%).

По итогам наблюдений выявлено, что педагоги затруднялись в применении активных

жаңартылған білім беру мазмұны бағдарламаларын тиімсіз іске асыратынын көрсетті, бұл төмендегі жеткіліксіздікте көрінді:

1) сабақты дайындауға деген шығармашылық көзқарас (сабақтардың 61% астамы);
2) пән аралық байланыстар (46% астам);
3) тәрбие компонентін оқыту үдерісіне интеграциялау (93% астам);
4) білім алушылардың ФС-қа бағытталған оқытудың әртүрлі технологиялары мен әдістері (67% астам).

Бақылау нәтижелері бойынша мұғалімдерге оқытудың белсенді әдістерін қолдану, кері байланысты ұйымдастыру, оқушыларды өзін-өзі оқытуға ынталандыру, ФС қалыптастыру мақсатында оқытуды саралау қиынға соқты.

Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, мұғалімдер оқушыларды оқыту мен тәрбиелеудің қажетті тетіктерін, технологияларын, құралдарын жетік білмейді, сондықтан мынадай қорытынды жасалды: мұғалімнің кәсібилігі, оның білім беру үдерісінде теория мен практиканы байланыстыра білуі, ФС қалыптастыруға, құзыреттілікті дамытуға бағытталған инновациялық әдістерді қолдана білуі, ЖОО-да болашақ мамандарды даярлаудан бастап педагогтерді курстан кейінгі сүйемелдеуді жетілдіруді талап етеді.

Сабақтастықты қамтамасыз ету, тәжірибе алмасу, оқытудың тәжірибеге бағдарлануын күшейту үшін мектептердің білім берудің барлық деңгейлеріндегі ұйымдармен, сыртқы стейкхолдерлермен өзара іс-қимылын кеңейту қажет, бұл қазақстандық білім беру жүйесінің алдында тұрған өзекті міндеттерді шешуге мүмкіндік береді.

методов обучения, организации обратной связи, мотивировании учеников на самообучение, дифференциации обучения с целью формирования ФГ.

Поскольку результаты исследования показали, что педагоги недостаточно владеют необходимыми механизмами, технологиями, инструментарием обучения и воспитания школьников, был сделан вывод: профессионализм учителя, его умение связать теорию и практику в образовательном процессе, применять инновационные методики, направленные на формирование ФГ, развитие компетенций, требуют совершенствования, начиная с подготовки будущих специалистов в вузе до посткурсового сопровождения педагогов.

Необходимо расширить взаимодействие школ с организациями всех уровней образования, с внешними стейкхолдерами для обеспечения преемственности, обмена опытом, усиления практикоориентированности обучения, что позволит решить актуальные задачи, стоящие перед казахстанской системой образования.

ӘЛЕУМЕТТІК ЖЕТІМДІКТІҢ АЛДЫН АЛУ БОЙЫНША ЖҰМЫС НЫСАНДАРЫН ЖЕТІЛДІРУ

Л. Қ. МИРМАНОВА,
АҮДҰИ стратегия және әлеуметтік зерттеулер бөлімінің маманы, Алматы қ.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ФОРМ РАБОТЫ ПО ПРОФИЛАКТИКЕ СОЦИАЛЬНОГО СИРОТСТВА

Л. К. МИРМАНОВА,
специалист отдела стратегии и социологических исследований, НИГРЧ, г. Алматы

Жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалардың өмір сүруін ұйымдастыру – ата-аналардың белгілі бір бөлігі туған балаларына қатысты өз функцияларын орындамайтындығымен ғана емес, сонымен қатар қоғамның осы санаттағы балаларға қатысты өз міндеттерін толық орындамайтындығымен байланысты туындайтын қоғамның өзекті қажеттілігі.

Өмір сүруді ұйымдастыру дегеніміз – мұндай балаларға алмастырушы отбасында немесе мемлекеттік мекемеде қалыпты өмір сүру жағдайларын жасау.

Ұзақ уақыт бойы біздің елімізде жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынан айырылған санатындағы балаларды орналастырудың екі негізгі формасы басым болды: *жетім баланы мемлекеттік мекемеге (балалар үйіне, мектеп-интернатқа) орналастыру; отбасы (асырап алу немесе қамқорлыққа алу).* Ұжымдық тәрбиеге басымдық берілді. Бұл ата-анасының қамқорлығынан айырылған балалардың көпшілігі балаларға арналған мемлекеттік мекемелерге жіберілгенін білдіреді. Сонымен бірге, мемлекет балалардың тағдырына жауапты жалғыз әлеуметтік институт болды.

Қазіргі уақытта болып жатқан қоғамды қайта құру үдерісі оның барлық институттарының, соның ішінде жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынан айырылған балаларды әлеуметтік қорғау институтының

Актуальная потребность общества в жизнеустройстве детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей (ОБПР), связана не только с тем, что определенная часть родителей не выполняет свои функции по отношению к родным детям, но и с тем, что общество не в полной мере исполняет свои обязанности по отношению к детям данных категорий.

Под ***жизнеустройством*** понимается *создание таким детям нормальных условий жизни в замещающей семье или государственном учреждении.*

Долгое время в нашей стране доминировали две основные формы устройства детей-сирот и детей категории ОБПР: *помещение ребенка-сироты в государственное учреждение (детский дом, школу-интернат); семью (на усыновление или под опеку).* Приоритет отдавался коллективному воспитанию. Это означает, что большая часть детей, лишенных родительской заботы, направлялась в государственные учреждения для детей, ОБПР. При этом единственным социальным институтом, который нес ответственность за судьбы этих детей, было государство.

Происходящий в настоящее время процесс трансформации общества закономерно сопровождается изменением всех его институтов, в том числе и института социальной защиты детей-сирот и детей, ОБПР.

өзгеруімен қатар жүреді. Сонымен қатар, ***балалардың әл-ауқатын қамтамасыз ету*** кез келген мемлекеттің әлеуметтік саясатының маңызды міндеттерінің бірі болып табылады.

Әлеуметтік жетімдік ұғымы көп қырлы. Педагогика аясында жетімдік – қиын өмірлік жағдайға тап болған балалардың өмір салтын сипаттайтын жағымсыз құбылыс.

Заң тұрғысынан жетім балалар:

► *18 жасқа толмаған, ата-анасының екеуі де немесе біреуі қайтыс болған адамдар;*

► *ата-анасының қамқорлығынан айырылған балалар – 18 жасқа дейінгі адамдар, олар:*

► *ата-ана құқығынан айыруға немесе олардың шектелуіне байланысты жалғыз немесе екі ата-ананың қамқорлығынсыз қалған;*

► *ата-аналары хабар-ошарсыз кеткен, әрекетке қабілетсіз (әрекет қабілеті шектеулі) деп тану арқылы;*

► *ата-аналарын қайтыс болды деп жариялаған;*

► *адамның ата-анасының қамқорлығынан айрылу фактісін соттың анықтауы;*

► *ата-аналарының бас бостандығынан айыру түріндегі жазаны орындайтын мекемелерде жазасын өтейтін;*

► *қылмыс жасады деп күдіктілер мен айыпталушылардың қамауда ұстау орындарында болуы;*

► *ата-аналардың балаларын тәрбиелеуден немесе олардың құқықтары мен мүдделерін қорғаудан жалтаруы;*

► *ата-аналардың балаларын білім беру, медициналық ұйымдардан, әлеуметтік қызмет көрсететін ұйымдардан алудан бас тартуы;*

► *жалғыз немесе екі ата-ана белгісіз болған жағдайда;*

► *заңда белгіленген тәртіппен өзге де жағдайларда ата-анасының қамқорлығынан айырылған деп танылған балалар.*

Вместе с тем ***обеспечение детского благополучия*** *– одна из наиболее важных задач социальной политики любого государства.*

Понятие ***социальное сиротство*** многоаспектно. В рамках педагогики сиротство – негативное явление, характеризующее образ жизни детей, по тем или иным причинам попавших в трудную жизненную ситуацию.

С юридической точки зрения, дети-сироты:

► *лица в возрасте до 18 лет, у которых умерли оба или единственный родитель;*

► *дети, ОБПР, – лица в возрасте до 18 лет, которые:*

► *остались без попечения единственного или обоих родителей в связи с лишением родительских прав или их ограничением;*

► *признанием родителей безвестно отсутствующими, недееспособными (ограниченно дееспособными);*

► *объявлением родителей умершими;*

► *установлением судом факта утраты лицом попечения родителей;*

► *отбыванием родителями наказания в учреждениях, исполняющих наказание, в виде лишения свободы;*

► *нахождением в местах содержания под стражей подозреваемых и обвиняемых в совершении преступлений;*

► *уклонением родителей от воспитания своих детей или от защиты их прав и интересов;*

► *отказом родителей взять своих детей из образовательных, медицинских организаций, организаций, оказывающих социальные услуги;*

► *в случае, если единственный или оба родителя неизвестны;*

► *в иных случаях признания детей ОБПР в установленном законом порядке.*

Әлеуметтік педагогика, психология тұрғысынан әлеуметтік жетімдіктің ең ауыр түрі – бұл «жасырын» әлеуметтік жетімдікке, ата-аналардың өз міндеттерін нақты орындамауына және баланың отбасын тастап кетуіне байланысты панасыздық (қараусыздық).

Қараусыздық (панасыздық) – әлеуметтік құбылыс, оның негізгі сипаттамасы баланың қалыпты физикалық, интеллектуалдық және рухани-адамгершілік дамуы үшін нақты мүмкіндіктердің болуын қамтамасыз ететін отбасының немесе мемлекеттік қамқорлықтың, қадағалау мен бақылаудың болмауы болып табылады.

Соңғы жылдары ***алмастырушы отбасылардың*** саны артты, оларда тәрбиеленетін балалар санының өсуі байқалады. Бұл ретте интернат үлгісіндегі ұйымдардағы жетім балалардың саны айтарлықтай азайып келеді. Мұндай оң динамика жетім балалар мен балаларды әлеуметтік қорғау мекемелері жүйесіндегі трансформация үдерісінің салдары болып табылады. Бұл үдеріс деинституционализация деп аталады, яғни интернаттық тәрбие институтын баланың дамуы үшін отбасындағы ең басым тәрбиемен алмастыру.

Әлеуметтік қолайсыздық пен әлеуметтік жетімдік тәуекелдерінің маңызды факторы тұрғын үй мәселесі болып табылады. Отбасылардың едәуір бөлігінде жеке тұрғын үй жоқ (жалға берілетін пәтерлерде немесе үйлерде тұрады) немесе тұрып жатқан үй санитарлық нормаларға сәйкес келмейді. Бұл көптеген көп балалы немесе толық емес отбасыларға тән, олардың балалары интернат мекемелерінде немесе ең нашар жағдайда, көшеде қалады.

Әлеуметтік-психологиялық факторлар: отбасылық қатынастар дағдарысы, отбасының психологиялық ыдырауы, ата-аналар мен балалардың деструктивті жанжалды қатынастары, құндылық бағдарларының деформациясы, әлеуметтік-экономикалық факторларға, нашақорлыққа, алкоголизмге, негізгі әлеуметтік рөлдерді орындау үшін қажетті дағдылардың болмауына байланысты ата-аналардың педагогикалық сәтсіздігі: серіктестік, ерлі-зайыптылық, ата-ана. Мұның салдары – әлеуметтік-рөлдік бейімделу.

Медициналық-әлеуметтік факторлар: ата-аналар мен балалардың ауыр және созылмалы аурулары, мүгедектік, гигиеналық нормаларды, жалпы өмір сүру талаптарын сақтамау және т. б.

Әлеуметтік-демографиялық факторлар: көп балалы болу, отбасының толық болмауы, ата-анасының кәмелетке толмауы, өгей балалар және т. б.

Қылмыстық (асоциалды) факторлар: алкоголизм, нашақорлық, қарым-қатынастарда өзін тұйық ұстау өмір сүру салты, қылмыстылық, ата-аналардың соттылығы және т.б.

Әлеуметтік жетімдіктің себептері:

- *тіркелмеген неке санын көбеюі;*
- *некесіз туылған балалар;*
- *қайта некеге тұру;*
- *жасөспірімдер арасындағы жүктілік және ерте босану;*
- *отбасылардың едәуір санының материалдық-қаржылық өмір сүру деңгейінің төмендігі;*
- *тиімді әлеуметтік саясаттың болмауы;*
- *маскүнемдіктің, нашақорлықтың және соған байланысты отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылықтың кең таралуы;*
- *толық емес отбасылар санының өсуі және т. б.*

Әлеуметтік жетімдіктің ауқымын қысқарту әлеуметтік қызметтердің жұмысын отба-

С точки зрения социальной педагогики, психологии, наиболее тяжелой формой социального сиротства является беспризорность (безнадзорность), которая обусловлена «скрытым» социальным сиротством, фактическим невыполнением родителями своих обязанностей и оставлением ребенком семьи.

Безнадзорность (беспризорность) *– социальный феномен, основной характеристикой которого является отсутствие у ребенка семьи или государственного попечения, надзора и контроля, обеспечивающих наличие реальных возможностей для его нормального физического, интеллектуального и духовно-нравственного развития.*

В последние годы увеличилось число замещающих семей, произошел прирост числа детей, воспитывающихся в них. При этом число детей-сирот в организациях интернатного типа существенно сокращается. Такая положительная динамика – следствие процесса трансформации в системе учреждений социальной защиты детей-сирот и детей, ОБПР.

Этот процесс называется ***деинституционализация,*** т. е. замена института интернатного воспитания наиболее приоритетным для развития ребенка воспитанием в семье.

Значимым фактором социального неблагополучия и рисков социального сиротства является ***жилищная проблема.*** Значительная часть семей либо не имеет собственного жилья (живет в арендуемых квартирах или домах), либо занимаемое помещение не соответствует санитарным нормам. Это характерно и для многих многодетных либо неполных семей, дети из которых вынужденно оказываются в интернатных учреждениях, либо, в худшем случае, на улице.

- ***Социально-психологические факторы:*** кризис внутрисемейных отношений, психологическая дезинтеграция

сымен жұмыс істеуге қайта бағыттауды, бақылау-қадағалау, репрессиялық тәсілден отбасылық қолайсыздықтың алдын алуға көшуді көздейді.

Бүгінгі таңда отбасы әлеуметтік институт ретінде айтарлықтай өзгерістерге ұшырауда. Қазақстан өзін отбасын, ана болуды, әке болуды және баланы әлеуметтік қорғаудың мемлекеттік қолдауы мен кепілдіктері қамтамасыз етілетін, әлеуметтік қызметтер жүйесі дамитын, зейнетақылар, жәрдемақылар және т. б. төленетін ел деп жариялайды.

Қазақстандағы әлеуметтік төлемдер мен жәрдемақылардың түрлері:

- *мүгедектігі бойынша жәрдемақы;*
- *атаулы әлеуметтік көмек;*
- *тұрғын үй көмегі;*
- *асыраушысынан айрылу жағдайы бойынша мемлекеттік әлеуметтік жәрдемақылар;*
- *жүктілік және бала күтімі бойынша төлемдер;*
- *табысының жоғалуына байланысты жүктілік және босану бойынша біржолғы әлеуметтік төлем;*
- *бала тууына байланысты мемлекеттік біржолғы жәрдемақы;*
- *бір жасқа толғанға дейін бала күтімі бойынша ай сайынғы әлеуметтік төлем.*

Мемлекеттің ана мен баланы, отбасын конституциялық қағидат ретінде қорғауы ҚР Конституциясымен расталады және БҰҰ-ның Адам құқықтары жөніндегі халықаралық құқықтық актілеріне сәйкес келеді.

Негізгі міндеттердің бірі *– «оны ерте анықтауға негізделген отбасылық қолайсыздықтың алдын алуды, ведомствоаралық негізде көрсетілетін қиын өмірлік жағдайға тап болған отбасына жеке барабар көмек көрсетуді, баланы туған отбасында тәрбиелеудің басымдығын қамтамасыз ету».*

семьи, деструктивные конфликтные отношения родителей и детей, деформация ценностных ориентаций, педагогическая несостоятельность родителей, что обусловлено социально-экономическими факторами, наркоманией, алкоголизмом, отсутствием навыков, необходимых для выполнения базовых социальных ролей: партнерских, супружеских, родительских. Следствие всего этого – ***социально-ролевая дезадаптация.***

- ***Медико-социальные факторы:*** тяжелые и хронические заболевания родителей и детей, инвалидность, несоблюдение гигиенических норм, требований общей жизнедеятельности и др.
- ***Социально-демографические факторы:*** многодетность, неполнота семьи, несовершеннолетие родителей, сводные дети и т. д.
- ***Криминальные (асоциальные) факторы:*** алкоголизм, наркомания, замкнутый образ жизни, преступность, судимости родителей и др.

Жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынан айырылған балаларды қоғамға толыққанды интеграциялау бойынша оңалту, бейімдеу жөніндегі қызметтің басым бағыттары:

1) балалардың отбасылық қолайсыздығы мен әлеуметтік жетімдігінің алдын алу, баланы тәрбиелеу үшін қолайлы отбасылық ортаны қалпына келтіру, жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынан айырылған балаларды отбасыларға орналастыру;

2) мүгедек балалары бар отбасыларды отбасылық тәрбие, әлеуметтендіру, дербес өмірге дайындық және қоғамға ықпалдасу жағдайларында олардың барынша ықтимал дамуын қамтамасыз ету үшін оларды әлеуметтік қолдау;

3) заң бұзған (құқық бұзушылықтар мен қылмыстар жасаған) балаларды әлеуметтік оңалту, қадағалаусыз және панасыз қалудың, кәмелетке толмағандар қылмысының алдын алу;

4) жетім балаларды асырап алуға, қорғаншылыққа (қамқоршылыққа, патронатқа) алуға ниет білдірген азаматтарды құқықтық, ұйымдастырушылық және педагогикалық қолдау тетіктерін құру;

5) мемлекеттің әлеуметтік саясатын іске асыру жөніндегі кейінгі шараларды жүзеге асыруды, ұсынылатын құжаттар тізбесін қысқартуды және олардың қолданылу мерзімін ұлғайтуды қоса алғанда, жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынан айырылған балаларды асырап алуға, қорғаншылыққа (қамқоршылыққа, патронатқа) беру рәсімдерін оңайлату;

6) жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынан айырылған балаларға барлық түрдегі медициналық көмек көрсетуді жетілдіру;

7) бала асырап алған ата-аналарға салықтық жеңілдіктер беру.

Причины социального сиротства:

- ► *увеличение числа незарегистрированных браков;*
- ► *внебрачное рождение детей;*
- ► *повторные браки;*
- ► *беременности и ранние роды среди подростков;*
- ► *низкий материально-финансовый уровень жизни значительного числа семей;*
- ► *отсутствие эффективной социальной политики;*
- ► *широкое распространение алкоголизма, наркомании и связанного с ними семейно-бытового насилия;*
- ► *рост числа неполных семей и т. д.*

Сокращение масштабов социального сиротства предполагает переориентацию деятельности социальных служб на работу с семьей, переход от контрольно-надзирающего, репрессивного подхода к раннему предупреждению семейного неблагополучия.

На сегодняшний день семья как социальный институт претерпевает существенные изменения. Казахстан провозглашает себя страной, в которой обеспечиваются государственная поддержка и гарантии социальной защиты семьи, материнства, отцовства и детства, развивается система социальных служб, выплачиваются пенсии, пособия и др.

Виды социальных выплат и пособий в Казахстане:

- ► *пособия по инвалидности;*
- ► *адресная социальная помощь;*
- ► *жилищная помощь;*
- ► *государственные социальные пособия по случаю потери кормильца;*
- ► *выплаты по беременности и уходу за детьми;*
- ► *единовременная социальная выплата по беременности и родам в связи с потерей дохода;*
- ► *государственное единовременное пособие в связи с рождением ребенка;*

Балалардың өмірі мен денсаулығын қорғау мүддесінде *емдеу-профилактикалық, оңалту және медициналық-әлеуметтік мекемелер жүйесі* көзделген.

Қорғаншылық және қамқоршылық органдары отбасында өмір сүру және тәрбиелеу үшін тиісті жағдайлары жоқ жетім балаларды, ата-анасының қамқорлығынан айырылған балаларды, кәмелетке толмағандарды анықтауды ұйымдастырады, олардың өмірі мен денсаулығын қорғау, олардың жан-жақты дамуы үшін қолайлы жағдайлар жасау және құру жөнінде шаралар қабылдайды.

Кәмелетке толмағандардың істері және олардың құқықтарын қорғау жөніндегі комиссиялар – балаларға өмірдің барлық салаларында бұзылған құқықтарды қорғауға және қалпына келтіруге көмек көрсететін, кәмелетке толмағандардың қадағалаусыз қалуы мен құқық бұзушылықтарының алдын алудың мемлекеттік жүйесіне кіретін барлық субъектілердің жұмысын үйлестіретін тұрақты жұмыс істейтін органдар.

► *ежемесячная социальная выплата по уходу за ребенком до достижения им одного года.*

Защита государством материнства и детства, семьи как конституционный принцип подтверждается Конституцией РК и соответствует международным правовым актам ООН по правам человека.

Одна из основных задач – *«обеспечение профилактики семейного неблагополучия, основанной на его раннем выявлении, индивидуализированной адекватной помощи семье, находящейся в трудной жизненной ситуации, оказываемой на межведомственной основе, приоритете воспитания ребенка в родной семье».*

Приоритетные направления деятельности по реабилитации, адаптации и полноценной интеграции детей-сирот и детей, ОБПР, в общество

1. Профилактика семейного неблагополучия и социального сиротства детей, восстановление благоприятной для воспитания ребенка семейной среды, семейное устройство детей-сирот и детей, ОБПР
2. Социальная поддержка семей с детьми-инвалидами для обеспечения их максимально возможного развития в условиях семейного воспитания, социализации, подготовки к самостоятельной жизни и интеграции в общество
3. Социальная реабилитация детей, находящихся в конфликте с законом (совершивших правонарушения и преступления), профилактика безнадзорности и беспризорности, преступности несовершеннолетних
4. Создание механизмов правовой, организационной и педагогической поддержки граждан, намеревающихся усыновить (удочерить), взять под опеку (попечительство, патронат) детей-сирот

Отбасы мен балаларды әлеуметтік қорғау бөлімдерінің негізгі міндеттері:

► *мақсатты бағдарламалардың жобаларын әзірлеу;*

► *отбасы мен балаларды әлеуметтік қолдау мәселелері бойынша заңдар мен басқа да нормативтік-құқықтық актілердің жобалары бойынша ұсыныстар енгізу;*

► *мүдделі атқарушы билік органдарымен бірлесіп кәмелетке толмағандар арасындағы қадағалаусыз қалудың алдын алуға бағытталған шаралар кешенін айқындау және іске асыру.*

Жетім балаларды әлеуметтік қорғаудың қазіргі жүйесі негізінен кеңес кезеңінде құрылған институттар мен мекемелерге негізделген. Алайда бірнеше түбегейлі айырмашылықтар бар.

1. Халықаралық құқық нормалары жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынан айырылған балаларды әлеуметтік қорғау мәселелерін реттейтін заңнаманың негізі болып табылады.
2. Жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынан айырылған балаларды отбасыға орналастыру мемлекеттік отбасылық саясаттың басымдығы болып табылады.
3. Осы санаттағы балаларды әлеуметтік қорғауды институционализациялау үдерісі жүреді, яғни құрылғының баламалы нысандарын дамыту есебінен мемлекеттік мекемелердегі балалар санының азаюына әкеп соқтыратын әлеуметтік институттардың ауыстырылуы байқалады.
4. Жеке және корпоративтік қайырымдылық дамиды, коммерциялық емес ұйымдардың отбасылық қолайсыздықтың, әлеуметтік жетімдіктің, әлеуметтік бейімделудің және өмірлік қиын жағдайға тап болған балаларды орналастырудың отбасылық нысандарының профилактикасы мәселелеріне қатысуы кеңейтіледі.
5. Упрощение процедур передачи на усыновление (удочерение), под опеку (попечительство, патронат) детей-сирот и детей, ОБПР, включая осуществление последующих мер по реализации социальной политики государства, сокращение перечня представляемых документов и увеличение срока их действия
6. Совершенствование оказания детям-сиротам и детям, ОБПР, медицинской помощи всех видов
7. Предоставление налоговых льгот родителям, усыновившим (удочерившим) ребенка, ОБПР

В интересах охраны жизни и здоровья детей предусматривается *система лечебно-профилактических, реабилитационных и медико-социальных учреждений.*

Органы опеки и попечительства организуют выявление детей-сирот, детей, ОБПР, несовершеннолетних, не имеющих надлежащих условий для жизни и воспитания в семье, принимают меры по охране их жизни и здоровья, устройству и созданию им благоприятных условий для всестороннего развития.

Комиссии по делам несовершеннолетних и защите их прав – постоянно действующие органы, оказывающие помощь детям в защите и восстановлении нарушенных прав во всех сферах жизнедеятельности, координирующие работу всех субъектов, входящих в государственную систему профилактики безнадзорности и правонарушений несовершеннолетних.

Основные задачи отделов социальной защиты семьи и детей:

► разработка проектов целевых программ;

► внесение предложений по проектам законов и других нормативно-правовых актов по вопросам социальной поддержки семьи и детей;

► определение и реализация совместно с заинтересованными органами исполнительной власти комплекса мер, направ-

Әлеуметтік қорғау жүйесінің қазіргі заманғы әлеуметтік трансформациясы әлеуметтік мекемелер базасында әлеуметтенудің жаңа институттарының пайда болуын және дамуын, ең алдымен жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынан айырылған балалардың өмір сүруінің отбасылық формасын: патронаттық отбасы, отбасылық типтегі балалар үйі және т. б. қарастырады. Бұл ретте қоғамдық және отбасылық тәрбие институты ерекше рөл атқарады.

Отбасылық тәрбие институты деп қазіргі кездегі балалардың әртүрлі өмір сүру формалары түсініледі: бала асырап алу, қорғаншылық (қамқоршылық), отбасылық тәрбие тобы, асырап алушы, патронаттық, фостерлік отбасылар.

Балалардың отбасында өмір сүру және тәрбиеленудің ажырамас құқығын қамтамасыз ету үшін бүкіл ел бойынша жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынан айырылған балалар туралы ақпаратты қамтитын ***Бірыңғай ақпараттық ресурс*** құрылды.

Бала асырап алу – бала асырап алынушы мен бала асырап алушы арасында ата-ана мен бала арасындағы құқықтық (жеке және мүліктік) қатынастар белгілене отырып, ата-анасының қамқорлығынан айырылған балаларды отбасылық тәрбиелеу нысаны. Ата-аналарды асырап алу баланың тағдыры мен оның толыққанды дамуы үшін жоғары жауапкершілікті білдіреді.

Қорғаншылық және қамқоршылық жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынан айырылған балаларды орналастырудың отбасылық нысаны ретінде, оларды тәрбиелеу мен білім беру, сондай-ақ құқықтар мен мүдделерді қорғау мақсатында заңда көзделген. Қамқоршылық өтеулі және өтеусіз болып бөлінеді. Қамқоршылықтың өтеулі түрлері: асырап алушы отбасы, отбасылық типтегі балалар үйлері және патронат. Қорғаншылық 14 жасқа толмаған балаларға, қамқоршылық 14 жастан 18 жасқа дейінгі балаларға белгіленеді.

Өмір сүру формасы бойынша қамқоршылық патронаттық отбасына жақын. Асырап алушы отбасыларға орналастырылған

ленных на профилактику безнадзорности среди несовершеннолетних.

Современная система социальной защиты детей-сирот во многом базируется на институтах и учреждениях, созданных в советский период. Однако имеется несколько принципиальных отличий.

1. Основанием законодательства, регулирующего вопросы социальной защиты детей-сирот и детей, ОБПР, являются ***нормы международного права.***
2. Семейное устройство детей-сирот и детей, ОБПР, является приоритетом государственной семейной политики.
3. Происходит процесс деинституционализации социальной защиты данных категорий детей, т. е. наблюдается замена социальных институтов, влекущая за собой сокращение числа детей в государственных учреждениях за счет развития альтернативных форм устройства.
4. Развивается частная и корпоративная благотворительность, расширяется участие некоммерческих организаций в вопросах профилактики семейного неблагополучия, социального сиротства, социальной адаптации и семейных форм жизнеустройства детей, оказавшихся в трудной жизненной ситуации.

Современная социальная трансформация системы социальной защиты предполагает появление и развитие новых институтов социализации на базе социальных учреждений, в первую очередь семейной формы жизнеустройства детей-сирот и детей, ОБПР: патронатная семья, детский дом семейного типа и др. Особую роль при этом играет ***институт общественного и семейного воспитания.***

Под институтом семейного воспитания понимаются существующие сегодня различные формы жизнеустройства детей: усыновление (удочерение), опека (попечительство), семейная воспитательная группа, приемная, опекунская, патронатная, фостерная семьи.

балалардың жәрдемақылар мен жеңілдіктер алу мүмкіндігі бар. Қорғаншылар (қамқоршылар), сондай-ақ асырап алушы ата-аналар шектеулі уақыт кезеңіне, әдетте, тәрбиеленуші кәмелетке толғанға дейін ата-ана құқықтарын алады, баланың өмірі мен дамуын қамтамасыз ету үшін әлеуметтік қорғау жүйесінің қорларынан ақшалай қаражатпен қамтамасыз етіледі.

Жетім балалардың өмір сүру формасы ретінде қамқоршылықтың ерекшеліктері

1. Бала өзінің тегін, атын, әкесінің атын сақтайды.
2. Туған ата-аналар баланы күтіп-бағу міндеттерінен босатылмайды.
3. Қамқоршы баланы тәрбиелеу, оқыту, күтіп-бағу және оған жауапкершілік мәселелерінде ата-ананың барлық дерлік құқықтарына ие.
4. Баланы күтіп-бағуға мемлекет ай сайын ақшалай қаражат төлейді, қамқоршыны оқытуға, демалуға және емдеуге жәрдемдеседі.
5. Қорғаншылық органдары баланы күтіп-бағу, тәрбиелеу және оқыту жағдайларын тұрақты бақылауды жүзеге асыруға міндетті.
6. Қорғаншылық және қамқоршылық органының шешімімен белгіленеді.

Для обеспечения неотъемлемого права детей жить и воспитываться в семье создан ***Единый информационный ресурс***, содержащий информацию о детях-сиротах и детях, ОБПР, по всей стране.

Усыновление (удочерение) – форма семейного воспитания детей, лишенных родительской опеки, с установлением между усыновленным и усыновителем правовых (личных и имущественных) отношений, существующих между родителями и детьми. Усыновление для родителей означает высшую степень ответственности за судьбу ребенка и его полноценное развитие.

Опека и попечительство как семейная форма устройства детей-сирот и детей, ОБПР, предусмотрена законом в целях их содержания, воспитания и образования, а также защиты прав и интересов. Опека подразделяется на *возмездную* и *безвозмездную.* Возмездные формы опеки: приемная семья, детские дома семейного типа и патронат. Опека устанавливается над детьми, не достигшими 14 лет, попечительство – над детьми от 14 до 18 лет.

По форме жизнеустройства опека приближена к приемной семье. Дети, помещаемые под опеку в приемные семьи, обладают возможностью получения пособий и льгот. Опекуны (попечители), равно как и приемные родители, получают родительские права на ограниченный период времени, как правило, до наступления совершеннолетия воспитанника, обеспечиваются денежными средствами из фондов системы социальной защиты для обеспечения жизни и развития ребенка.

Болашағы бар алмастырушы технологиялардың бірі – кәсіби негізде жүзеге асырылатын жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынан айырылған балаларды тәрбиелеуге арналған құрылғы нысаны, онда 1–8-ге дейін кәмелетке толмағандар, оның ішінде туған балалар да тәрбиеленуі мүмкін ***асырап алушы (фостерлік) отбасы*** болып табылады. Асырап алынған балалар толық мемлекеттік қамсыздандыруда, ал оларды тәрбиелеуге алған адамдарға жалақы төленеді.

Асырап алушы отбасы баланы (балаларды) отбасына тәрбиелеуге беру туралы шарт негізінде құрылады, ол қорғаншылық және қамқоршылық органдары мен асырап алушы ата-аналар арасында жасалады.

Отбасы асырап алған тәрбиеленушінің өзінің туған ата-анасымен құқықтық байланысын сақтауы балалардың өмір сүруінің осы формасының асырап алудан ерекшеленділетін сипаттамаларының бірі. Асырап алынған бала жетім немесе ата-анасының қамқорлығынсыз қалған мәртебесін сақтайды, тәрбиелеуші ата-ананың тәрбиеленушінің тегін, атын, әкесінің атын өзгертуге құқығы жоқ.

Ата-анасының қамқорлығынан айырылған балалар асырап алынған кезде, бала жетім

Особенности опеки как формы жизнеустройства детей-сирот

1. Ребенок сохраняет свою фамилию, имя, отчество.
2. Кровные родители не освобождаются от обязанностей в содержании ребенка.
3. Опекун имеет практически все права родителя в вопросах воспитания, обучения, содержания и ответственности за ребенка.
4. На содержание ребенка государством ежемесячно выплачиваются денежные средства, оказывается содействие в обучении, отдыхе и лечении опекаемого.
5. Органы опеки обязаны осуществлять регулярный контроль условий содержания, воспитания и образования ребенка.
6. Устанавливается решением органа опеки и попечительства.

Одной из перспективных замещающих технологий является ***приемная (фостерная) семья*** – форма устройства на воспитание детей-сирот и детей, ОБПР, осуществляемая на профессиональной основе,

мәртебесімен қатар барлық жеңілдіктерді де жоғалтады. Бала асырап алуды тек сот тәртібімен жоюға болады, ал асырап алушы отбасының қызметін қорғаншылық және қамқоршылық органы тоқтата алады.

Асырап алушы (фостерлік) отбасы – бұл кәсіби отбасы, тиісінше, асырап алушы ата-аналарға үміткерлерге нақты талаптар қойылады: асырап алушы ата-аналардың біліктілігін алу, еңбек өтілінің болуы, бала отбасына қабылданғанға дейін мемлекеттік мекемеде оқу бағдарламасынан өту. Дәл осы асырап алушы отбасының ерекшелігі болып табылады, сонымен бірге оны отбасылық балалар үйі мен *патронаттық* отбасына жақындатады.

Мемлекеттік әлеуметтік қорғау мекемесі заңды түрде қамқоршы болып табылады. Ата-ана таңдалады, оған тәрбиеші лауазымы беріледі және мекеменің штатына қабылданады. Тағайындалған тәрбиеші баланың денсаулығы мен дамуы үшін жауапкершілікті өз мойнына алады, ал мекеме осы мақсаттарға тамақ, киім, аяқ киім, дәрідәрмек бөледі. Бұл көмек индекстелуі және ақшалай түрде көрсетілуі мүмкін. Мұғалім өз қызметі үшін жалақы алып, еңбек өтілін есептейді.

Асырап алушы отбасының патронатқа ұқсастығы бар, өйткені оларды келісімшарт

в которой могут воспитываться от 1 до 8 несовершеннолетних, включая родных детей. Приемные дети находятся на полном государственном обеспечении, а лицам, взявшим их на воспитание, выплачивается заработная плата.

Приемная семья образуется на основании договора о передаче ребенка (детей) на воспитание в семью, который заключается между органами опеки и попечительства и приемными родителями.

Сохранение правовой связи воспитанника приемной семьи с кровными родителями – одна из характеристик данной формы жизнеустройства детей, которая отличает ее от усыновления. Приемный ребенок сохраняет статус сироты или оставшегося без попечения родителей, родители-воспитатели не имеют права менять воспитаннику фамилию, имя, отчество.

При усыновлении ребенок теряет статус сироты, следовательно, и все льготы, полагающиеся детям, лишенным родительского попечения. Усыновление можно отменить только в судебном порядке, деятельность же приемной семьи может быть прекращена органом опеки и попечительства.

Приемная (фостерная) семья – это ***профессиональная семья,*** соответственно, к кандидатам в приемные родители предъявляются специфические требования: получение квалификации приемных родителей, наличие трудового стажа, прохождение программы обучения при государственном учреждении до принятия ребенка в семью. Именно эта особенность является отличительной характеристикой приемной семьи, при этом приближая ее к семейному детскому дому и патронатной семье.

Юридически ***опекуном*** выступает ***государственное учреждение социальной защиты.*** Выбирается родитель, которого наделяют должностью воспитателя и принимают в штат учреждения. Назначенный воспитатель берет на себя ответственность за здоровье и развитие ребенка, а учреждение выделяет на эти цели продукты питания, одежду, обувь, медикаменты. Данная помощь может быть проиндексиро-

негізінде және жалақы бойынша өз қызметін жүзеге асыратын кәсіби алмастырушы отбасылар ретінде сипаттауға болады. Бұл ретте асырап алушы және патронаттық отбасыларға орналастырылатын балалар жетім мәртебесінің иегерлері болып табылады. Айырмашылық шарт жасасу тәртібінде: асырап алушы отбасы – асырап алушы ата – аналар мен қорғаншылық және қамқоршылық органдары арасында, патронаттық отбасы – патронаттық ата-аналар мен интернаттық мекеме арасында.

Шарт тәрбие қызметін жүзеге асыру тәртібін қатаң реттейді: ата-аналар балалар үшін қажетті қамқорлық пен даму жағдайларын қамтамасыз етеді, ал мекемелер барлық қажетті құралдарды бере отырып, жағымсыз әлеуметтік құбылыстардың алдын алу шараларын жүзеге асырады.

Осылайша, үй жағдайындағы қамқоршылық пен тәрбие жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынан айырылған балалардың өмір сүруінің басым нысаны ретінде кәмелетке толмағандардың әлеуметтік бейімделуінің алдын алу және әлеуметтік жетімдік мәселесін шешудің бір жолы болып табылады.

вана и выражаться в денежных средствах. За свою деятельность воспитатель получает заработную плату и начисление трудового стажа.

Приемная семья имеет сходство с патронатом, поскольку их можно охарактеризовать как профессиональные замещающие семьи, которые осуществляют свою деятельность на основании договора и за заработную плату. При этом дети, размещаемые в приемных и патронатных семьях, являются обладателями статуса сироты.

Различие состоит в порядке заключения договора: приемная семья – между приемными родителями и органами опеки и попечительства, патронатная – между патронатными родителями и интернатным учреждением.

Договор жестко регламентирует порядок осуществления воспитательной деятельности: родители обеспечивают детям необходимую заботу и условия для развития, а учреждения передают все необходимые средства и осуществляют меры по профилактике негативных социальных явлений.

Таким образом, домашнее попечение и воспитание как приоритетная форма жизнеустройства детей-сирот и детей, ОБПР, – один из путей профилактики социальной дезадаптации несовершеннолетних и решения проблемы социального сиротства.

ӨМІРІҢДІ АРНАЙТЫН ІС: ЖАНЫҢА ЖАҚЫН КӘСІПТІ ҚАЛАЙ ТАҢДАУҒА БОЛАДЫ

ДЕЛО ВСЕЙ ЖИЗНИ: КАК ВЫБРАТЬ ПРОФЕССИЮ ПО ДУШЕ

Өзіңіздің барлық мүмкіндіктеріңізді көрсете алатын мамандықты таңдау керек.

А. П. Чехов

Нужно выбирать ту профессию, в которой ты способен проявить все силы души.

А. П. Чехов

Мамандық таңдау – әр адамның өміріндегі күрделі және жауапты қадам. Жасөспірімдердің бәрі тағдырларына әсер ететін таңдауды қалай дұрыс жасау керектігін түсіне бермейді.

Қазіргі балалар кім болғысы келетіндерін, ата-аналарының оларға мамандық таңдауға қалай көмектесе алатынын және қызмет саласын таңдауда қандай қателіктер жібермеу керектігін түсіне ме?

Осы және тағы басқа сұрақтар туралы *практикалық психолог және кәсіби бағдар беруші* ***Татьяна Владимировна Хван баяндайды.***

– Кәсіптік бағдар беру үдерісі туралы сөйлесейік. Бұл не?

– Кәсіптік бағдар беру – бұл адамға болашақ кәсіби қызметін анықтауға көмектесуге бағытталған үдеріс. Ол өз

Выбор профессии – сложный и ответственный шаг в жизни каждого человека. Не все подростки понимают, как правильно сделать судьбоносный выбор.

Осознают ли современные дети, кем хотят быть, как родители могут помочь своему ребенку с выбором профессии и какие ошибки не допустить при выборе сферы деятельности?

Обо всем этом и многом другом рассказывает *практический психолог и профориентолог* ***Татьяна Владимировна Хван.***

– Давайте поговорим о процессе профориентации. Что это такое?

– Профориентация – это процесс, направленный на помощь человеку в определении его будущей профессиональной деятельности. Этот процесс связан с пониманием собственных интересов, способностей и склонностей и должен начинаться как

мүдделерін, қабілеттері мен бейімділігін түсінумен байланысты және мүмкіндігінше ертерек басталуы керек, әйтпесе мамандық таңдау кезінде адам кейбір қиындықтарға тап болуы мүмкін.

Қазіргі заманғы кәсіптік бағдарлаудың басты мақсаты – адамдарға өзін-өзі анықтауға, өз мүдделерін түсінуге және қызмет бағыттарын таңдауға көмектесу. Кәсіби өзін-өзі анықтауды бастаудың оңтайлы жасы – 14–15 жас.

– Осы өзін-өзі анықтау үдерісінің алдында не тұр?

– Өзін-өзі анықтауды бастамас бұрын, өз мүдделеріңіз бен қабілеттеріңізді түсіну маңызды: әлеуметтік салада нені қолдануға болады, қоғам үшін қандай қызмет нұсқалары құнды болуы мүмкін. Бұл теңдестірілген байламның бір түрі – істегім келеді, қолымнан келеді, қоғамға қажет.

– Жоғары сынып оқушысы мамандық таңдағанда қандай қиындықтар туындауы мүмкін?

– Алдағы уақытқа алатын білімді таңдау өте қиын сәт. Жасөспірім өзін толық түсінбеуі мүмкін, өзінің күшті жақтарын, шынайы мүдделерін білу жеткіліксіз, мамандықтар мен еңбек нарығы туралы қажетті ақпаратқа ие болмауы және т. б. Мұның бәрі түпкілікті шешім қабылдауды қиындатады.

– Ата-аналар бұл үдерісте қалай әсер етеді?

– Ата-аналардың рөлі барлық кезеңдерде маңызды. Олардың өз еңбек қызметіне деген көзқарасы баланың дүниетанымын қалыптастыруға әсер етеді. Ата-аналар оны

можно раньше, иначе на момент выбора специальности человек может столкнуться с некоторыми трудностями.

Главная цель современной профориентации – это помощь людям в самоопределении, понимании своих интересов и выборе направлений деятельности. Оптимальный возраст для начала профессионального самоопределения – 14–15 лет.

– Что предшествует этому процессу самоопределения?

– Перед началом самоопределения важно понять свои интересы и способности: что можно применить в социальной сфере, какие варианты деятельности могут быть ценными для общества. Это своего рода сбалансированная связка – хочу, могу и нужно обществу.

– Какие сложности могут возникнуть у старшеклассника, когда он стоит перед выбором профессии?

– Выбор дальнейшего образования – очень непростой момент. Подросток может не совсем понимать себя, недостаточно знать свои сильные стороны, слабо представлять свои истинные интересы, не иметь нужной информации о профессиях и рынке труда и так далее. Все это вместе взятое затрудняет принятие окончательного решения.

– Каким образом родители влияют на этот процесс?

– Роль родителей важна на всех этапах. Их отношение к своей собственной трудовой деятельности оказывает влияние на формирование мировоззрения ребенка. Родители могут вдохновить его на определенную сферу деятельности или, наоборот, вызвать какие-то страхи. Но в то же время именно родители могут очень сильно помочь подростку в его самоопределении, если сами понимают, что именно влияет на этот процесс.

– Насколько важно, чтобы образовательные учреждения участвовали в этом процессе?

– Конечно, школа и другие социальные институты играют важную роль в формировании профориентационной грамотности

белгілі бір қызмет саласына шабыттандыруы мүмкін немесе керісінше қорқынышын тудыруы мүмкін. Бірақ сонымен бірге, бұл үдеріске нақты не әсер ететінін өздері түсінсе, жасөспірімге өзін-өзі анықтауға ата-аналар өте жақсы көмектесе алады.

– Бұл үдеріске білім беру мекемелерінің қатысуы қаншалықты маңызды?

– Әрине, мектеп және басқа да әлеуметтік институттар жоғары сынып оқушыларының кәсіптік бағдарлау сауаттылығын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Оқу пәндерінен басқа, қосымша білім мамандықтар туралы қажетті ақпарат беріп, қажетті дағдыларды дамытуға көмектеседі.

Кәсіби бағдар – бұл дүниетанымды байыту және жеке тұлғаны дамыту процесі. Бұл болашақ мамандық туралы шешім қабылдауға ғана емес, сонымен қатар ой-өрісті кеңейтуге, өзі, өз мүмкіндіктеріңіз туралы және қоғамға қалай пайдалы бола алатындығы туралы көбірек білуге көмектеседі. Бұл жеке өсу және өзін-өзі дамыту үдерісі.

старших школьников. Помимо учебных предметов, дополнительное образование также может предоставить нужную информацию о профессиях и помочь развить необходимые навыки.

Профориентация – это процесс обогащения мировоззрения и развития личности. Она помогает не только определиться с будущей профессией, но и расширить кругозор, узнать больше о себе, своих возможностях и о том, как можно быть полезным обществу. Это процесс личностного роста и саморазвития.

– Какие шаги могут предпринять родители, чтобы поддержать интересы своих детей?

– Родители могут сыграть важную роль в развитии творческого потенциала детей. Они могут предоставить им различные материалы для творчества (альбомы, краски, кисти, клей, цветную бумагу и другие инструменты). Сегодня имеется множество ресурсов, в том числе онлайн-курсы, которые позволяют детям расширить свои знания и навыки.

– Ата-аналар балаларының мүдделерін қолдау үшін қандай қадамдар жасай алады?

– Ата-аналар балалардың шығармашылық әлеуетін дамытуда маңызды рөл атқара алады. Олар балаларына шығармашылықпен айналысу үшін әртүрлі материал (альбомдар, бояулар, бояу жаққыштар, желім, түрлі-түсті қағаздар және басқа құралдар) бере алады. Бүгінгі таңда балаларға білімдері мен дағдыларын кеңейтуге мүмкіндік беретін көптеген ресурс, оның ішінде онлайн-курстар да бар. Бала үйірмелер мен шеберлік сабақтарына қатысу арқылы дамытушылық іс-әрекеттің көптеген артықшылықтарын иеленеді. Бұл балаға іскерліктер мен дағдыларды дамытып, ой-өрісін кеңейтуге көмектеседі.

Мұнда ата-аналардың қолдауы үлкен рөл атқарады. Олардың назары, шығармашылық үшін жағдай мен мүмкіндіктер жасау, балалардың тұрақты мүдделерін көру, ашу және қолдау – бұл маңызды аспектілер. Ата-аналар балалардың қызығушылық таныту және шығармашылық арқылы дамуына көмектеседі. Ерте кезеңдердегі тұрақты мүдделер одан әрі кәсіби өсуге негіз бола алады. Егер бала белгілі бір іс-әрекетке құмар болса және оған тұрақты қызығушылық танытса, онда ол алған тәжірибесін болашақ мамандыққа айналдыруы мүмкін.

Бала шаршаса да, бірақ әлі де сүйікті іс-әрекеттеріне үлкен ынтамен ұмтылса, бұл

Развивающая деятельность через участие в кружках и мастер-классах имеет множество плюсов. Она помогает ребенку развивать умения и навыки, расширять кругозор.

И здесь огромную роль играет поддержка родителей. Их внимание, создание условий и возможностей для творчества, способность видеть, раскрывать и поддерживать устойчивые интересы детей – все это важные аспекты. Родители могут помочь детям оставаться заинтересованными и развиваться через творчество. Устойчивые интересы на ранних этапах могут стать основой для дальнейшего профессионального роста. Если ребенок с увлечением занимается определенной деятельностью и проявляет к ней стойкий интерес, есть вероятность, что он воплотит полученный опыт в будущей профессии.

Важно помнить, что даже если ребенок устал, но все равно с большим энтузиазмом стремится к любимым занятиям, это может быть ключом к его будущим профессиональным предпочтениям.

– Как помочь детям 10–12 лет определить свои интересы и увлечения?

– В этом возрасте дети часто начинают проявлять интересы к разным сферам деятельности. Но иногда они могут быть неуверенными в том, какие именно интересы у них есть. Один из способов помочь ребенку определиться с интересами – следить

Роль родителей важна на всех этапах профессионального самоопределения старшеклассника.

Перед выбором будущей профессии следует еще раз проанализировать свои интересы и способности. Важно понять, какие интересы и таланты можно применить в социальной сфере, какие варианты деятельности могут быть ценными для общества. Это своего рода сбалансированная связка «хочу, могу и нужно обществу».

оның болашақ кәсіби қалауының кілті болуы мүмкін екенін есте ұстаған жөн.

– 10–12 жастағы балаларға өздерінің қызығушылықтары мен хоббилерін анықтауға қалай көмектесуге болады?

– Бұл жаста балалар көбінесе әртүрлі қызмет салаларына қызығушылық таныта бастайды. Бірақ кейде олар қандай қызығушылықтары бар екеніне сенімді болмауы мүмкін. Балаға қызығушылықтарын анықтауға көмектесудің бір жолы – оның назар аударған нәрсесін бақылау. Мысалы, егер ол өзі қатыспай, спортпен шұғылдануға қызығушылық танытса, бұл белгі болуы мүмкін. Біз ата-ана немесе тәрбиеші ретінде баламен бірге осы қызығушылықты зерттеп, оған не ұнайтынын талқылай аламыз (құмарлық, топтық жұмыс немесе тіпті стратегияларды талдау).

– Ал егер ата-аналарға бұл мүдделерді түсіну және қолдау қиын болса ше?

– Бұл жағдайда мамандардың көмегіне жүгінген жөн. Мектепте сынып жетекшісі немесе мектеп психологімен баланы оның қызығушылықтарын зерттеуде қалай жақсырақ қолдау керектігін талқылауға болады. Тіпті осы жаста өзін-өзі анықтау бойынша кеңес беру пайдалы болуы мүмкін.

– Осы жаста кәсіби бағыт іздей бастау маңызды ма?

– Жоқ, менің ойымша, бұл жаста нақты кәсіби бағдар туралы айтуға әлі ерте. Дегенмен, бұл балалардың әртүрлі қызығушылықтарын зерттеп, тәжірибе жасау үшін жақсы сәт, бұл оларға өздерін, қалауларын жақсырақ түсінуге және болашақта пайдалы болуға көмектеседі.

за тем, что зацепило его внимание. Например, если он с интересом наблюдает за спортивными состязаниями, даже если сам не хочет участвовать, это может быть знаком. Мы как родители или педагоги можем вместе с ребенком исследовать это увлечение, обсудить, что именно ему нравится в нем (азарт, командная работа или даже анализ стратегий).

– А что, если родителям трудно самим понять и поддержать эти интересы?

– В этом случае стоит обратиться за помощью к специалистам. В школе можно обсудить с классным руководителем или школьным психологом, как лучше поддержать ребенка в исследовании его интересов. Даже консультации по самоопределению в этом возрасте могут быть полезны.

– Важно ли начинать искать профессиональное направление уже в этом возрасте?

– Нет, на мой взгляд, в этом возрасте еще рано говорить о конкретной профессиональной ориентации. Однако это хороший момент для исследования и экспериментирования с разными интересами детей, что поможет им лучше понять себя, свои предпочтения и быть полезным в будущем.

– Какие еще советы Вы могли бы дать родителям и педагогам?

– Важно поддерживать ребенка, создавая безопасное окружение для исследования его интересов. Давайте поможем детям открыть новые горизонты и понять, что они действительно любят делать. Это позволит им сформировать более четкое представление о себе и своем будущем.

Жоғары сынып оқушысының кәсіби өзін-өзі айқындауының барлық кезеңдерінде ата-ананың рөлі маңызды.

Болашақ мамандықты таңдамас бұрын, өзіңіздің қызығушылықтарыңыз бен қабілеттеріңізді тағы бір рет талдауыңыз керек. Әлеуметтік салада қандай мүдделер мен таланттарды қолдануға болатындығын, қандай қызмет нұсқалары қоғам үшін құнды болуы мүмкін екенін түсіну маңызды. Бұл «қалаймын, істей аламын және қоғамға қажет» дегендерді теңдестіретін байламының бір түрі.

– Ата-аналар мен тәрбиешілерге тағы қандай кеңестер бере аласыз?

– Баланың қызығушылықтарын зерттеу үшін қауіпсіз орта құру арқылы оған қолдау көрсету маңызды. Балаларға жаңа көкжиектерді ашуға көмектесейік және олар шынымен не істегенді ұнататынын түсінейік. Бұл оларға өздері және өз болашағы туралы нақты түсінік қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Жасөспірімдік кезеңде ата-ана мен жасөспірім арасында біршама алшақтық пайда болады. Бұл шын мәнінде табиғи және қажетті бөліну үдерісі. Бұл жаста жасөспірімдер өз бетінше шешім қабылдауға тырысады, олардың санасы дамиды, олар өз тілектерін түсініп, құндылықтарын анықтай бастайды.

– Осы кезеңде қандай маңызды нәрселерді ескеру керек?

– Маңызды сәттердің бірі – өз бетінше шешім қабылдай білу. Жасөспірімдер ата-аналарынан белгілі бір деңгейде түңіліп, олардың да әлсіз жақтары бар адам екендерін түсінуі керек. Бұл тұрғыда маманның қолдауы өте пайдалы болуы мүмкін. Маман жасөспірімге өзін, қызығушылықтары мен құндылықтарын зерттеуге көмектесе алады. Мұны маман вербалды емес белгілер мен жанама мәлімдемелерге назар аударуға мүмкіндік беретін терең әңгімелер арқылы жасай алады. Сондай-ақ, ол жасөспірімге өзін және оның қажеттіліктерін жақсы түсінуге мүмкіндік беретін әртүрлі әдістер мен тестілерді қолдана алады.

– Маман болашақ мамандықты таңдауға қалай көмектесе алады?

– Кәсіптік бағдарлаумен айналысатын мамандардың еңбек нарығындағы

Подростковый возраст – это период, когда между родителями и подростками начинается некоторое отдаление. И это на самом деле естественный и необходимый процесс сепарации. В этом возрасте подростки уже стремятся принимать решения самостоятельно, их сознание развивается, они начинают понимать свои желания и определять ценности.

– Какие важные моменты стоит учесть в этом периоде?

– Один из важных моментов – это умение самостоятельно принимать решения. Подростки должны пережить определенное разочарование в родителях и понять, что они тоже люди со своими слабостями. В этом контексте поддержка со стороны специалиста может быть очень полезной. Специалист может помочь подростку исследовать себя, свои интересы и ценности. Это может быть выполнено через глубокие беседы, в ходе которых специалист будет обращать внимание на невербальные сигналы и непрямые высказывания. Также он может использовать различные методики и тесты, которые позволят подростку лучше понять себя и свои потребности.

– А каким образом специалист может помочь с выбором будущей профессии?

– Специалисты, занимающиеся профориентацией, обладают знаниями о тенденциях на рынке труда и о разных профессиональных направлениях. Они проводят анализ данных, изучают изменения в обществе и технологиях. Это позволяет им предоставлять информацию о перспективах той или иной профессии. Они также могут использовать данные статистики о востре-

үрдістер және әртүрлі кәсіптік бағыттар туралы білімі бар. Олар деректерді талдап, қоғамдағы және технологиядағы өзгерістерді зерттейді. Бұл оларға белгілі бір кәсіптің болашағы туралы ақпарат беруге мүмкіндік береді. Олар сондай-ақ еңбек нарығындағы мамандықтарға сұраныс туралы статистикалық деректерді пайдалана алады. Мысалы, HeadHunter ресурстардың деректерін талдай отырып, мамандар қазіргі уақытта әртүрлі салалардағы ең көп сұранысқа ие жұмыс орындары туралы ақпарат бере алады. Әрине, бұл технологияның даму тенденцияларын талдаумен толықтырылады.

– Жеке көзқарас қаншалықты маңызды?

– Өте маңызды, өйткені әрбір жасөспірім, ересек адам сияқты, бірегей. Маман оның ресурстарын, мүмкіндіктерін, қызығушылықтарын, психологиялық жағдайын ескеруі керек. Бұл белгілі бір жасөспірімге сәйкес келетін жеке даму траекториясын, мансаптық өсуді дамытуға көмектеседі. Психологиялық аспект те маңызды. Жасөспірімнің дамуы тек кәсіби бағдар ғана емес, сонымен қатар оның жеке өсуі де. Маман психологиялық мәселелерді шешуге, өзіне деген сенімділік пен шешім қабылдау қабілетін дамытуға көмектеседі.

Өз кезегінде, ата-аналар бұл жастағы алшақтау қалыпты үдеріс екенін және олардың қолдауы сенім мен түсіністікке негізделуі керек екенін есте ұстауы керек. Жасөспірімдер үшін мамандардан көмек іздеуден қорықпау маңызды. Олар табысты болашақ үшін олардың мүдделерін, қажеттіліктері мен мүмкіндіктерін түсінуге көмектеседі.

бованности профессий на рынке труда. Например, анализируя данные ресурсов типа Headhunter, специалисты могут предоставить информацию о самых востребованных на данный момент вакансиях в разных областях. Конечно же, это дополняется анализом тенденций развития технологий.

– Насколько важен индивидуальный подход?

– Очень важен, потому что каждый подросток, как и каждый взрослый, уникален. Специалист должен учитывать его ресурсы, возможности, интересы, психологическое состояние. Это помогает разработать индивидуальную траекторию развития, карьерного роста, которая будет соответствовать конкретному подростку. Важен и психологический аспект. Развитие подростка – это не только профессиональная ориентация, но и его личностный рост. Специалист может помочь разобраться с психологическими проблемами, развить уверенность в себе и умение принимать решения.

В свою очередь родителям стоит помнить, что отдаление в этом возрасте – это нормальный процесс, и их поддержка должна быть основана на доверии и понимании. Подросткам важно не бояться искать помощь у специалистов. Они могут помочь разобраться в их интересах, потребностях и возможностях для успешного будущего.

– Как подросток должен балансировать между выбором высокооплачиваемой профессии и собственными интересами, желаниями?

– Действительно, часто подростки не могут сказать, как они представляют свою будущую работу, чем именно им хотелось бы заниматься, но требование «хорошо зарабатывать» – обязательный пункт. Или же, наоборот, подросток настолько не представляет, как его увлечение может стать работой, что попросту отвергает его. К сожалению, это происходит от неосведомленности и стереотипов.

Поэтому на консультациях я всегда рекомендую опираться на интерес, а не на гипотетическую «высокооплачиваемость». И объясняю, что высокооплачиваемыми становятся востребованные профессионалы.

– Жасөспірім жоғары ақы төленетін кәсіпті таңдау мен өз мүдделері, тілектері арасындағы тепе-теңдікті қалай сақтауы керек?

– Шынында да, көбінесе жасөспірімдер өздерінің болашақ жұмыстарын, нақты не істегісі келетінін айта алмайды, бірақ «жақсы ақша табу» талабы міндетті болып табылады. Немесе, керісінше, жасөспірім өзінің құмарлығы жұмысқа айналуы мүмкін екенін түсінбейді, ол оны жай ғана қабылдамайды. Өкінішке орай, бұл бейхабар болғандықтан және стереотиптерден туындайды.

Сондықтан консультацияларда мен әрқашан жорамалданған «жоғары жалақы» емес, қызығушылыққа сүйенуді ұсынамын. Мен сұранысқа ие мамандар жоғары жалақы алатындығын түсіндіремін. Сондай кәсіпқой болу үшін оған көп күш пен уақыт бөлу керек. Егер адам өз кәсібіне қызығушылық танытса, онда ол табиғи түрде өседі. Жоғары жалақы алатын кәсіби мамандарының арасында өз жұмысын ұнатпай, тек ақша үшін жұмыс жасайтын адамдар жоқ.

– Мұндай таңдауға не әсер етуі мүмкін деп ойлайсыз?

– Кәсіби өзін-өзі анықтау көптеген әсерлерге ұшырайды. Әлеуметтік-мәдени факторлар, стереотиптер, ата-аналар мен басқалардың үміттері жасөспірімдердің шешімдеріне айтарлықтай әсер етуі мүмкін. Сонымен қатар, технология мен жаңа салалардың дамуы сияқты қоғамдағы заманауи тенденциялар да таңдауға әсер етуі мүмкін. Бостандық пен шығармашылыққа деген ұмтылыс қазіргі әлемде маңызды бола түсуде. Көптеген жасөспірім тек жақсы табыс қана емес, сонымен қатар өзін-өзі жүзеге асыру мүмкіндігі, іс-әрекет пен уақыт еркіндігі, яғни жұмыс режимі мен кестесіне байланысты болмайтын мамандыққа ие.

– Ата-аналар баласы өздеріне жоғары жалақылы немесе мансапты болып көрінбейтін мамандықты таңдайтын жағдайды қалай жеңе алады?

– Мұндай жағдайлар, өкінішке орай, сирек кездеспейді, бірақ бұл трагедия емес. Мұнда ұрпақтар, құндылықтар мен түсініктердегі айырмашылық маңызды рөл атқарады. Ата-

Чтобы стать таким профессионалом, нужно посвятить этому много сил и времени. И если человеку интересна его профессия, то он растет в ней естественным образом. Среди классных специалистов, которым готовы дорого платить, нет таких, которые не любят свою работу, а делают ее только из-за денег.

– Как Вы считаете, что может повлиять на такой выбор?

– Профессиональное самоопределение подвержено множеству влияний. Социокультурные факторы, стереотипы, ожидания родителей и окружающих могут оказать значительное воздействие на решения подростков. Кроме того, современные тенденции в обществе, такие как развитие технологий и новых отраслей, также могут влиять на выбор. Стремление к свободе и творчеству становится все более значимым в современном мире. Многие подростки хотят иметь не только хороший доход, но и возможность самореализации, свободу в действиях и времени, то есть иметь специальность, где не будет привязки к режиму и графику работы.

Профориентация – это процесс обогащения мировоззрения и развития личности. Она помогает не только определиться с будущей профессией, но и расширить горизонты, узнать больше о себе, своих возможностях и о том, как можно быть полезным обществу. Это процесс личностного роста и развития.

– Как родителям справляться с ситуацией, когда их чадо выбирает профессию, которая им не кажется высокооплачиваемой или карьерной?

– Такие ситуации, к сожалению, не редкость, но это не трагедия. Здесь играет роль разница в поколениях, ценностях и представлениях. У поколения родителей есть свои выверенные способы, своя жизненная стратегия. Первое, что важно, чтобы родители услышали, поня-

Кәсіби бағдар – бұл дүниетанымды байыту және жеке тұлғаны дамыту үдерісі. Ол болашақ мамандықты айқындауға ғана көмектеспейді, сонымен қатар ол көкжиектерді кеңейтіп, өзі туралы, өз мүмкіндіктері туралы және қоғамға қалай пайдалы болу туралы көбірек білуге көмектеседі. Бұл жеке өсу мен даму үдерісі.

аналар ұрпағының өзіндік салыстырылған тәсілдері, өзіндік өмірлік стратегиясы бар. Ата-аналардың баланың өмірі – ол оның өмірі, болашақ кәсібі және оның таңдауы екенін естуі, түсінуі, мойындауы бірінші маңызды нәрсе. Әрине, ата-аналар үшін бұл оңай емес, олар алаңдай бастайды, қорқыныш пайда болады.

Сондықтан алдымен жасөспіріммен оның қызығушылықтарын, ынталарын және болашақ жоспарларын ашық талқылау керек. Оның көзқарасын тыңдау және егер бар болса, алаңдаушылығыңызды түсіндіру өте маңызды. Содан кейін мүдделер мен мүмкіндіктерді біріктіретін ортақ ымыралы шешімдерді табуға тырысуға болады.

– Сіз адамның шынымен қызықты және қанағаттанатын қызметте болуының маңыздылығын атап өттіңіз. Сонымен қатар, сіз ата-аналар мен қоғамның қысымы наразылыққа, тіпті психоэмоционалдық сарқылуға әкелуі мүмкін дегенге назар аудартасыз.

– Иә, дәл солай. Қызметіне деген қызығушылық, одан ләззат алу сезімі және өзін-өзі дамытуға деген ұмтылыс табысты мансап үшін күшті түрткі бола алады. Бұл тек материалдық жетістікті ғана емес, сонымен бірге жеке қанағаттануды да білдіреді.

– Жасөспірімдерге мамандық таңдау кезінде олардың қызығушылықтары мен ынталарын түсінуге көмектесу үшін сіздің тәсіліңіз қандай?

– Менің тәсілім жеке жұмысқа негізделген. Мен жасөспірімдер өз ойларын, қызығушылықтары мен күмәндарын еркін жеткізе алатын сенімді орта құруға тырысамын. Ашық сұрақтар қою және жауаптарды мұқият тыңдау маңызды. Сондай-ақ, мен балаларға өздерінің күшті тұстарын, қызығушылықтары мен құндылықтарын жақсырақ түсінуге көмектесу үшін әртүрлі

ли, признали, что жизнь ребенка – это его жизнь, его будущая профессия – это его выбор. Конечно, родителям не просто это сделать, включаются тревоги, страхи.

Поэтому сначала стоит открыто обсудить с подростком его интересы, мотивации и планы на будущее. Важно услышать его точку зрения и объяснить свои опасения, если они есть. Затем можно попробовать найти компромиссные решения, которые сочетают интересы и возможности.

– Вы подчеркнули важность того, чтобы человек находился в деятельности, которая ему действительно интересна и приносит удовольствие. В то же время Вы обращаете внимание на то, что давление со стороны родителей и общества может привести к недовольству и даже психоэмоциональному выгоранию.

– Да, именно так. Интерес к деятельности, ощущение удовлетворения от нее и стремление к саморазвитию могут быть сильными мотиваторами для успешной карьеры. Это подразумевает не только материальный успех, но и личное удовлетворение.

– Каков Ваш подход к тому, чтобы помочь подросткам разобраться в своих интересах и мотивациях при выборе профессии?

– Мой подход основан на индивидуальной работе. Я стараюсь создать доверительную обстановку, в которой подростки могут свободно выражать свои мысли, интересы и сомнения. Важно задавать открытые вопросы и внимательно слушать ответы. Также использую различные методики: тесты, рисунки, МАК, чтобы помочь ребятам лучше понять свои сильные стороны, интересы и ценности.

әдістемелерді қолданамын: тесттерді, суреттерді.

– Сіз өзіңіздің тәжірибеңіздегі қызықты оқиғаны еске түсіре аласыз ба?

– Жасөспірім үш жыл бойы музыкамен айналысқан жағдай болды. Бірақ оның ата-анасы консервативті адамдар, басқарушылар, сондықтан олардың талабы – баласының таңдауы одан әрі бизнеспен айналысуға мүмкіндік беретін кәсіпке, яғни техникалық немесе экономикалық білімге түссе екен деді. Жасөспірімнің өзі шығармашыл адам. Бірақ ол ата-анасының еркіне қарсы тұра алмайтынын түсінетін және қатты уайымдайтын.

Мұнда таза психологиялық сәт орын алды: «Мен өзімнің сүйікті ісім – музыкамен айналысқым келеді, бірақ қазір оның мен үшін қаншалықты дұрыс және маңызды екеніне күмәнім бар».

Біз жасөспіріммен бірге ата-аналармен диалогқа түсу, олардың көңілін қалдыру, қолдауынан айырылу қорқынышын жеңу үшін жұмыс істедік. Бұл жерде ата-аналарға

оның тілектері тек тілектер емес, өмір шындығына негізделген қажеттіліктер екенін көруге көмектесу керек болды.

Біздің баламен жұмысымыздың мақсаты оған ересек адамның ұстанымына кіруге, өз таңдауы үшін жауапкершілікті өз мойнына алуға және ата-аналармен дәлелді диалог құруға көмектесу болды. Ол өзінің ынталары мен қалауларының болуына құқығы бар екенін және олар оның болашақ өмірінің маңызды бөлігі болуы мүмкін екенін түсінді.

– Можете ли Вы вспомнить какой-нибудь интересный случай из своей практики?

– Был случай, когда подросток на протяжении трех лет занимался музыкой. Но его родители – консервативные люди, управленцы, и поэтому у них было требование – чтобы его выбор пал на профессию с дальнейшей возможностью заниматься бизнесом, то есть либо техническое, либо экономическое образование. Сам подросток – творческий человек. Но он понимал, что не сможет противостоять воле родителей, и сильно переживал по этому поводу.

Здесь включился чисто психологический момент: «Я очень хочу заниматься любимым делом – музыкой, но теперь у меня возникли сомнения, насколько это правильно и важно для меня».

Мы работали с подростком, чтобы он преодолел страх вступать с родителями в диалог, разочаровать их, лишиться их поддержки. И здесь нужно было помочь, чтобы родители увидели, что его желания – это не просто желания, а потребности, основанные на реалиях жизни.

Целью нашей работы с мальчиком была помощь ему встать в позицию взрослого, взять на себя ответственность за свой выбор и аргументировано выстроить диалог с родителями. И он осознал, что его мотивы и желания имеют право на существование и могут быть важной частью его будущей жизни.

Закончилась эта история тем, что мы нашли компромисс, и подросток выбрал специальность, где идет совмещение его интересов – занятий музыкой, и желание родителей. Представление родителей о том, чем хочет заниматься их сын, изменилось. Это сделал прежде всего сам подросток с моей помощью как психолога и профориентолога.

На консультации к специалистам идут не только за тем, чтобы узнать что-то новое про себя, но и подтвердить то, о чем человек уже знает. И это тоже важно.

– Почему подросткам сложно выбирать профессию? Как помочь им в этот ответственный момент?

– Выбор профессии для подростков может быть сложным из-за неопределен-

Бұл оқиға біздің ымыраға келуімізбен аяқталды, ал жасөспірім өзінің қызығушылықтары – музыкамен айналысу және ата-анасының қалауы үйлесетін мамандықты таңдады. Ата-анасының ұлының немен айналысқысы келетіні туралы түсініктері өзгерді. Мұны ең алдымен жасөспірімнің өзі психолог және кәсіби бағдаршы ретінде менің көмегіммен жасады.

Мамандармен кеңесу үшін олар өздері туралы жаңа нәрсені білу үшін ғана емес, сонымен бірге адам бұрыннан білетін нәрсені растау үшін де барады. Бұл да маңызды.

– Неліктен жасөспірімдерге мамандық таңдау қиынға соғады? Осы жауапты сәтте оларға қалай көмектесуге болады?

– Жасөспірімдерге мамандық таңдау белгісіздікке, белгісіздіктен қорқуға, алаңдаушылыққа, болашақты болжай алмауға және қателесуден қорқуға және т. б. байланысты қиын болуы мүмкін.

Тесттер мен кәсіптік бағдарлау құралдарына келетін болсақ, олар пайдалы болуы мүмкін, бірақ ақпараттың жалғыз толық көзі ретінде қарастырылмауы керек. Олар ойлануға көмектеседі, бірақ әрқашан адамның барлық нюанстары мен мүдделерін ескере бермейді.

Негізгі аспектілердің бірі – ақпараттың қол жетімділігі. Қазіргі заманғы ресурстар жасөспірімдерге еңбек нарығының салаларын, кәсіптер мен кәсіби мамандардың қызметін дербес зерделеуге мүмкіндік береді. Бұл іздеу көкжиегін кеңейтуге және қандай нұсқалар қызықты болуы мүмкін екенін түсінуге көмектеседі.

Әр түрлі мамандықтар туралы ақпаратты белсенді түрде зерделеу арқылы мамандық таңдаудағы алаңдаушылық пен қорқыныш деңгейін төмендетуге болады. Білім беру және өзін-өзі тәрбиелеу жасөспірімдерге мүмкін болатын жолдар туралы түсінік алуға және мамандық таңдау біржолғы шешім емес, біртіндеп жүретін үдеріс екенін түсінуге мүмкіндік береді.

Кәсіби бағдар берушілер мен психологтердің кеңестері де құнды болуы мүмкін екенін есте ұстаған жөн, өйткені олар жасөспірімдерге өздерінің қызығушылықтарын, дағдылары мен

ности, страха перед неизвестностью, тревоги, невозможности предвидеть и предсказать будущее, боязни ошибиться и так далее.

Что касается тестов и инструментов профориентации, они могут быть полезными, но не должны рассматриваться как единственный исчерпывающий источник информации. Они помогают задуматься, но не всегда учитывают все нюансы и интересы человека.

Один из ключевых аспектов – доступность информации. Современные ресурсы позволяют подросткам самостоятельно изучать области рынка труда, профессии и деятельность профессиональных специалистов. Это помогает расширить горизонты поиска и понять, какие варианты могут быть интересны.

Снизить уровень тревожности и страха перед выбором профессии можно, более активно изучая информацию о разных профессиях. Образование и самообразование позволяют подросткам получить представление о возможных путях и понять, что выбор профессии – это постепенный процесс, а не одноразовое решение.

Важно помнить, что консультации профориентологов и психологов также могут быть ценными, так как они помогут подросткам осознать свои интересы, навыки и ценности, а также разработать стратегию для достижения своих карьерных целей. Неопределенность и недостаток информации могут создавать затруднения при принятии решения, особенно в сложных ситуациях, таких как выбор профессии. Это вполне естественно, что, когда у нас нет достаточно информации или опыта, выбор значительно затрудняется.

Также важно общение между родителями и подростками. Открытый и доверительный диалог между ними играет огромную роль

құндылықтарын сезінуге және мансаптық мақсаттарына жету стратегиясын әзірлеуге көмектеседі. Белгісіздік пен ақпараттың жетіспеушілігі шешім қабылдауда, әсіресе мамандық таңдау сияқты қиын жағдайларда, қиындықтар тудыруы мүмкін. Бізде жеткілікті ақпарат немесе тәжірибе болмаған кезде таңдау жасау қиынға соғатыны табиғи нәрсе.

Ата-аналар мен жасөспірімдер арасындағы қарым-қатынас та маңызды. Олардың арасындағы ашық және сенімді диалог мамандық таңдау үдерісінде үлкен рөл атқарады. Жасөспірімдер ата-аналардың өз таңдауына қалай қарайды деп алаңдауы мүмкін, сондықтан олар өз мүдделерін шынайы талқылай алатын атмосфераны құру маңызды.

– Мамандық таңдау туралы шешім қабылдай алмай жүрген жоғары сынып оқушыларына кеңес бересіз бе? Дұрыс оқу орнын, мамандықты қалай таңдауға болады? Қателіктер жібермеу үшін нені ескеру керек?

– Шынайы күтілетін нәтижелердің маңызды аспектісі бар. Мамандық таңдау өмір бойы түпкілікті және өзгермейтін шешім емес екенін түсіну жасөспірімге жүктемеден арылуына көмектеседі. Бұл туралы сөйлесу таңдауға деген дұрыс көзқарасты қалыптастыруға көмектеседі және балаға оны болашақта өзгертуге болатын өмір жолының бөлігі ретінде қарастыруға мүмкіндік береді.

Бұдан бөлек, мамандық таңдау міндетті түрде жоғары біліммен байланысты болмағаны жөн. Табысқа жетудің және өзін-өзі жүзеге асырудың көптеген жолдары бар.

Мамандық таңдау үдерісі екіұшты болуы мүмкін өзіңізді және өз қалауыңызды түсіну үшін уақытты қажет етеді. Бұл әсіресе жоғары білім контекстінде, яғни студенттер мамандануды таңдау кезінде өзекті. Біраз уақыттан кейін оқу үдерісінде қызығушылықты не тудыратыны және күш-жігерді неге бағыттау керектігі айқынырақ болады.

Қорытындылай келе, жасөспірімдер мен ересектер үшін қарым-қатынастың ашықтықтығы мен маңыздылығын тағы бір рет атап өтемін. Өзіңізді және өз қалауыңызды түсіну қиын болуы мүмкін, ең бастысы өз ойларыңызбен және қиындықтарыңызбен бөлісуден қорықпау керек.

в процессе выбора профессии. Подростки могут беспокоиться о реакции родителей на их выбор, и поэтому важно создать атмосферу, в которой они могут честно обсудить свои интересы.

– Дайте, пожалуйста, совет старшеклассникам, которые никак не могут определиться с выбором профессии. Как правильно выбрать учебное заведение, специальность? Что важно учесть, чтобы не допустить ошибок?

– Существует важный аспект относительно реалистичных ожиданий. Понимание того, что выбор профессии не является окончательным и неизменным решением на всю жизнь, помогает снять лишнюю нагрузку с подростка. Разговоры об этом могут помочь установить более здоровое отношение к выбору и позволить ребенку рассматривать его как часть своего жизненного пути, который может в будущем измениться.

Кроме того, выбор профессии не обязательно должен быть связан с высшим образованием. Существует множество путей для достижения успеха и самореализации.

Процесс выбора профессии может быть неоднозначным и требовать времени для понимания себя и своих предпочтений. Это особенно актуально в контексте высшего образования, когда студенты сталкиваются со специализацией. Через некоторое время в процессе обучения становится более ясно, что именно вызывает интерес и на что стоит направить усилия.

В заключение еще раз подчеркну важность общения и открытости как для подростков, так и для взрослых. Понимание себя и своих желаний может быть сложным, и важно не бояться делиться своими мыслями и трудностями.

«ШЫҢҒА ӨРЛЕУ» ӘЛЕУМЕТТІК КЛУБЫ – БАЛАЛАРҒА ҚАМҚОРЛЫҚ, ЕРЕСЕКТЕРГЕ КӨМЕК

Р. С. ШЕРҒАЛИ,
«Life Time M» ҚБ төрағасы

А. С. ШЫНЫБЕКОВА,
бөлімше меңгерушісі «Шыңға өрлеу» әлеуметтік клубының бөлімше меңгерушісі «Түрксіб 2» («Жас Қанат»)

«Шыңға өрлеу» бос уақытты өткізу әлеуметтік клубы *(«Восхождение к вершинам»)* – Алматы қаласы әкімдігі басшылығының тапсырмасы бойынша «Шетсіз қала» бағдарламасы аясында іске асырылған жоба.

Бірінші клуб Жетісу ауданының «Айнабұлақ-2» ықшамауданында 2020 жылы ашылды. Бүгінде оңтүстік астанадағы мұндай клубтардың 16 бөлімшесі бар, онда 2758 бала оқиды. Оларды 234 тәлімгер оқытады, олардың арасында зейнеткерлер аз емес.

Әлеуметтік клубқа (ӘК) көп балалы және аз қамтылған отбасылардан шыққан балалар тегін барады. Бұл әрбір алматылықтың жасына, әлеуметтік мәртебесіне, материалдық жағдайына, тұрғылықты жеріне және т. б. қарамастан тең өмір сүру стандарттарына ие болуы үшін жасалады.

Жобаның маңызды мақсаты – аға буын өзінің бай өмірлік тәжірибесі мен білімін балаларға беретін ұрпақтар сабақтастығы.

СОЦИАЛЬНЫЙ КЛУБ «ШЫҢҒА ӨРЛЕУ» – ЗАБОТА О ДЕТЯХ, ПОМОЩЬ ВЗРОСЛЫМ

Р. С. ШЕРГАЛИ,
председатель ОО «Life time M»

А. С. ШЫНЫБЕКОВА,
заведующая отделением Социального клуба «Шыңға өрлеу» «Турксиб 2» («Жас Канат»)

Аға буынға да қолдау көрсетіледі: әлеуметтік клубтың қызметкерлері көбінесе тәжірибелі зейнеткер педагогтер. Мұнда олар балаларға білім беруді жалғастырып қана қоймай, тәрбиеленушілермен жүрек жылуы және қамқорлығымен бөлісе алады. Озық аға буын өзінің өмірлік тәжірибесін, білімі мен дағдыларын аз қамтылған отбасылардан шыққан балаларға – 1–4 сынып оқушыларына береді. Жоба шарттарының бірі: клубқа тек бастауыш сынып оқушылары қатыса алады, өйткені олар үнемі бақылау мен назар аударуды қажет етеді.

Клуб құрылтайшыларының айтуынша, елімізде оның баламасы жоқ. Бұл әлеуметтік объектінің басты ерекшелігі – ұрпақтар байланысын жүзеге асыру. Халықтың әлеуметтік осал топтары (ХӘОТ) санатына жататын аз қамтылған, көп балалы отбасылардан шыққан балаларды оқыту мен тәрбиелеуді тегін негізде зейнеткер-оқытушылар жүргізеді.

Жоба авторлары – ***Болат Еркебұланұлы Әбішев, Раиса Мұсабекқызы Сыпабекова*** – үлкен өмірлік, педагогикалық тәжірибесі бар адамдар, олар өз білімдерін, дағдыларын, даналығын балаларға қуана береді. Біз мектептің негізгі пәндеріне ерекше назар аударамыз: қазақ, орыс және ағылшын тілдері, математика және IT-технологиялар.

Досуговый социальный клуб «Шыңға өрлеу» («Восхождение к вершинам») – проект, реализованный по поручению руководства акимата г. Алматы в рамках Программы *«Город без окраин».*

Первый клуб был открыт в микрорайоне «Айнабулак-2» Жетысуского района в 2020 г. Сегодня таких клубов в южной столице уже 16 отделений, их посещают 2758 детей. Обучают их 234 наставника, среди которых немало пенсионеров.

Посещение социального клуба (СК) бесплатное для ребятишек из многодетных и малообеспеченных семей. Делается это для того, чтобы каждый алматинец имел равные стандарты жизни вне зависимости от возраста, социального статуса, материального положения, места проживания и т. д.

Важная ***цель проекта*** – преемственность поколений, когда старшее поколение передает свой богатый жизненный опыт и знания детям. Поддержка оказывается и старшему поколению: сотрудники социального клуба зачастую педагоги на пенсии, имеющие большой стаж и огромный опыт. Здесь они могут не только продолжать передавать знания малышам, но и делиться теплом и заботой со своими воспитанниками. Продвинутое старшее поколение передает свой жизненный опыт, знания и навыки детям из малообеспеченных семей – учащимся 1–4 классов. Это одно из условий проекта: посещать клуб могут только ученики начальных классов, так как они нуждаются в постоянном контроле и внимании.

По словам основателей клуба, аналогов ему нет во всей стране. Главная особенность этого социального объекта – ***осуществление связи поколений.*** Обучение и воспитание детей из малоимущих, многодетных семей, относящихся к категории социально уязвимых слоев населения (СУСН), на бесплатной основе проводят преподаватели-пенсионеры.

Авторы проекта – ***Булат Эркебуланович Абишев, Раиса Мусабековна Сыпабекова*** – люди, которые имеют большой жизненный, педагогический опыт, с удовольствием передают свои знания, умения,

Балалардың жеке қабілеттерін дамыту үшін үйірмелер жұмыс істейді: шахмат, вокал, музыка, хореография, дене шынықтыру, информатика, ағылшын тілі, қолөнер.

Клубта тақырыптық кештер, түрлі шеберлік сыныптары, ғылым, өнер, әдебиет әлемінің өкілдерімен кездесулер мен дәрістер, таза ауада, ашық алаңдарда спортпен шұғылданып, экскурсиялар және т. б. өткізіледі».

Балалар клубта болған кезде оларға барлық негізгі мектеп пәндері бойынша үй тапсырмасын орындауға көмек көрсетіледі. Содан кейін спорт секциялары мен шығармашылық үйірмелерде: сәндік-

мудрость детям. Особое внимание мы уделяем основным школьным предметам: казахский, русский и английский языки, математика и IT-технологии. Для развития индивидуальных способностей детей есть кружки: шахматы, вокал, музыка, хореография, оздоровительная физкультура, информатика, английский язык, рукоделие.

В клубе проводятся тематические вечера, различные мастер-классы, встречи с интересными людьми из мира науки, искусства, литературы, лекции, занятия спортом на свежем воздухе, на открытых площадках, экскурсии и др.

қолданбалы өнер мен шахматтан бастап, хореография мен сахналық шеберлік бойынша сабақтар өткізіледі. Әр сабақтан кейін – мектептегідей үзіліс, тек мұнда баға қойылмайды; сосын тегін тамақтану да қарастырылған.

Мұғалімдер балалардың бос уақытын әртүрлі өткізуге, мерекелер, саяхаттар, қала мұражайларына экскурсиялар, кітапханаларға, театрларға, циркке баруды және т.б. ұйымдастыруға

Во время пребывания детей в клубе им помогают в выполнении домашнего задания по всем основным школьным дисциплинам. Затем проводятся занятия в спортивных секциях и творческих кружках: от декоративно-прикладного искусства и шахмат до хореографии и сценического мастерства. После каждого урока – переменка, как в школе, вот только оценок здесь не ставят; предусмотрен и перекус. Все это не стоит семьям ни одного тенге.

тырысады. Кей балалар үшін бұл әр түрлі іс-шараларға қатысудың жалғыз мүмкіндігі, өйткені әр отбасы балаларға ойын-сауық ұйымдастыра алмайды. Ата-аналар да клубтың өміріне қатысады, мүмкіндігінше оның қызметкерлеріне көмектеседі. Мысалы, аналар саяхаттар, экскурсиялар кезінде балаларға қарайды, ал әкелер ұлдарға техника, қолөнер және т. б. бойынша шеберлік сабақтарын өткізе алады.

«Шыңға өрлеу» ӘК – Үздік әлеуметтік жобалар қалалық конкурсының жеңімпазы, «Қазақстанның үздік әлеуметтік жобалары» VII Республикалық көрмесінің екінші жүлдегері.

Алматының позитивті тәжірибесі негізінде мұндай жобалар еліміздің көп аймақтарында ашылмақ.

Жобаның міндеттерінің бірі – ХӘОТ санатындағы балаларды қосымша білім беру қызметтерімен қамту. Өскелең ұрпақты тәрбиелеу және қосымша оқыту үдерісіне бейінді мамандықтары бар күміс жастағы өкілдерді тарту – жұмыспен қамту арқылы ересек халықтың табысын арттыруға бағытталған кейстердің бірі.

Бір клубта ұзартылған күн топтары және үйірмелер. ӘК қызметкерлері балалардың ұзартылған күн топтарында болу қызметін атқарады. Сабақтар аптасына бес күн екі ауысымда өтеді:

Педагоги стараются разнообразить и досуг детей, организовывая праздники, поездки, экскурсии в музеи города, посещения библиотек, театров, цирка и т. д. Для кого-то из ребят это единственная возможность побывать на разного рода мероприятиях, ведь не каждая семья может себе позволить развлечения для детей. Родители тоже участвуют в жизни клуба, по возможности помогая его сотрудникам. Например, мамы могут приглядеть за детьми во время поездок, экскурсий, а папы провести мастер-класс для мальчиков по технике, ремеслу и т. д.

СК «Шыңға өрлеу» – победитель городского Конкурса лучших социальных проектов, второй призер VII Республиканской выставки «Лучшие социальные проекты Казахстана».

На основе позитивного опыта Алматы подобные СК намерены открыть во многих регионах страны. Первым его реализуют в столице Казахстана.

Одна из задач проекта – *охват дополнительными образовательными услугами* детей из категории СУСН. Вовлечение представителей серебряного возраста, имеющих профильные специальности, в процесс воспитания и дополнительного обучения подрастающего поколения – один из кей-

9:00–12:00 дейін және 14:00–17:00 дейін. Оқу курсы – үш ай, содан кейін балалар клубтан шығады. Көптеген ата-аналар баланың болу мерзімін ұзартуды сұрайды, бірақ шектеу балаларды бағдарламамен көбірек қамтуға бағытталған.

«Шыңға өрлеу» әкімшілігі мектептермен меморандумдарға отырады, оған сәйкес әлеуметтік педагогтер ХӘОТ санатындағы балалардың тізімін ұсынады. Баланы ӘК-ға қабылдау үшін ата-аналар өтініш жазып, келісімшарт жасасып, баланың дені сау екендігі туралы медициналық анықтама тапсыруы керек.

«Шыңға өрлеу» ӘК Алматыда бесінші жыл жұмыс істейді. 16 бөлімше жұмыс істейді, онда күн сайын 2758 тәрбиеленуші тегін қосымша білім алады, оларды ХӘОТ санатының 234 өкілі – белсенді зейнеткерлер, мүгедек адамдар, көп балалы ата-аналар, мүмкіндігі шектеулі балалардың қамқоршылары оқытады.

Жуырда әкімдіктің, жұмыспен қамту және әлеуметтік бағдарламалар басқармасының,

сов, направленных на повышение доходов взрослого населения через занятость.

Продленка и кружки в одном клубе. Сотрудники СК выполняют функцию групп продленного пребывания детей. Занятия проходят пять дней в неделю в две смены: с 9:00 до 12:00 и с 14:00 до 17:00. Курс обучения – три месяца, после чего дети покидают клуб. Многие родители просят продлить пребывание ребенка, но ограничение направлено на больший охват детей программой.

Администрация «Шыңға өрлеу» подписывает меморандумы со школами, согласно которым социальные педагоги предоставляют списки детей из категории СУСН. Чтобы зачислить ребенка в СК, родителям необходимо написать заявление, заключить договор и предоставить медицинские справки о том, что ребенок здоров.

СК «Шыңға өрлеу» действует в Алматы пятый год. Работают 16 отделений, где ежедневно бесплатное дополнительное образование получают 2758 воспитанников, которых обучают 234 представителя категории

Алматы қаласы Түрксіб ауданы әкімдігі аппаратының қолдауымен «Жас қанат» шағын ауданында «Шыңға өрлеу» ӘК филиалы ашылды.

«Life time M» АҚ төрағасы ***Рустам Сәкенұлы Шерғалидің*** басшылығымен ұрпақтар сабақтастығы, аға буын өкілдерімен тікелей қарым-қатынас арқылы бастауыш сыныптардың танымдық үдерістерін дамыту қағидаттарына негізделген «Шыңға өрлеу» ӘК филиалдары кеңейтілуде.

Қысқа уақыт ішінде «Жас қанат» филиалының бөлімшесі қаланың басқа да әлеуметтік жобалары арасында өзін табысты көрсетіп үлгерді. Біздің клуб – бұл балалар жайлы бөлмелерде айналысатын, ойнайтын, ән салатын, спортпен шұғылданатын, үйірмелерде дамитын, мұғалім-тәлімгерлердің басшылығымен өз қолдарымен ғажайыптар жасайтын, үй тапсырмаларын орындайтын шағын мемлекет. Біздің тәрбиеленушілер психологиялық жайлылық, ізгі ниет, рухани жылулық, сүйіспеншілік пен қамқорлық жағдайында шынымен ашылады. Негізінен өз уақытын мақсатсыз, қолында телефонмен өткізген балалар бізде жаңа хобби мен қызығушылықтарын тапты: шахмат, домбыра ойнау, ән айту, хореография, спорт, қолөнер және т. б., мектеп оқушыларының олимпиадаларына, шығармашылық фестивальдерге қатысады. ҚР Мемлекеттік мұражайына шақырылып, қонақтар алдында өнер көрсетті.

ӘК тәрбиеленушілерінің ата-аналары «Шыңға өрлеу» филиалының әкімшілігі мен педагог-тәлімгерлерге жанқиярлық еңбегі, балаларға деген мейірімділігі мен сүйіспеншілігі үшін зор алғыстарын білдіреді.

СУСН – активные пенсионеры, люди с инвалидностью, многодетные родители, опекуны детей с ограниченными возможностями.

Относительно недавно при поддержке акимата, Управления занятости и социальных программ, аппарата акимата Турксибского района Алматы был открыт филиал СК «Шыңға өрлеу» *в микрорайоне «Жас канат».*

Под руководством *председателя ОО «Life time M»* ***Рустама Сакеновича Шергали*** расширяются филиалы СК «Шыңға өрлеу», основанные на принципах преемственности поколений, развитие познавательных процессов учащихся начальных классов через непосредственное общение с представителями старших поколений.

За короткое время отделение филиала «Жас канат» успело себя успешно зарекомендовать среди других социальных проектов города. Наш клуб – это маленькое государство, в котором дети занимаются в уютных помещениях, играют, поют, занимаются спортом, развиваются в кружках, творят чудеса своими руками под руководством педагогов-наставников, выполняют домашние задания. Наши воспитанники по-настоящему раскрываются в обстановке психологического комфорта, доброжелательности, душевного тепла, любви и заботы. Дети, которые в основном проводили свое время бесцельно, с телефоном в руках, обрели у нас новые увлечения и хобби: шахматы, игра на домбре, пение, хореография, спорт, рукоделие и т. д., принимают участие в олимпиадах школьников, творческих фестивалях. Были приглашены в Государственный музей РК, где выступали перед гостями.

Родители воспитанников СК выражают огромную благодарность администра-

Перизат Қаражанова, «Күміс алқа» алқасымен марапатталған көп балалы ана (6 бала): «Менің ұлым Темірлан 3-сыныпта оқиды, «Шыңға өрлеу» клубына барады, домбырада, шахматта ойнауды үйреніп жүр, вокалдық үйірмеде оқиды. Және мұның бәрі тегін! Клубта балалардың жан-жақты дамуы үшін тамаша жағдайлар жасалған. Мен бұл жобаны жүзеге асырған тәлімгерлер мен ұйымдастырушыларға өте ризамын.

Клубқа одан әрі өркендеуді тілеймін!»

Алматы қаласы әлеуметтік әл-ауқат басқармасының қайырымдылық және әлеуметтік жауапкершілік бөлімінің басшысы Рахилям Махпирова: «Жоба барлық үміттерді ақтады. Алғаш рет азаматтардың әлеуметтік осал санаттарының бірнешеуі бірден қамтылды. Өздерін жүзеге асырғысы келетіндер біз туралы естіп, бізге жұмыс істеуге келгенін қалаймын. Жалақыдан басқа, олар көптеген жағымды эмоцияларға ие болады. Жас жақсы істерге кедергі емес!»

«Шыңға өрлеу» ӘК – ұрпақтардың ықпалдасуы практикаланатын маңызды әлеуметтік жоба. Тәжірибе көрсеткендей, балалар үлкендермен қарым-қатынас арқылы ұзақ және даңқты еңбек жолынан өткен адамдардан білім, өмірлік тәжірибе алады. Ал біздің зейнеткерлер қайтадан сұранысқа ие болып, өздерін жалғыз сезінбейді.

Клубта ұрпақтар сабақтастығы, өмірге оң көзқарасты қалыптастыру және толыққанды үйлесімді даму негізінде бастауыш сынып оқушыларының жеке дамуы үшін қолайлы жағдайлар жасалған.

OO_LIFE_TIME_M

@SHYNGA.ORLEU.TURKSIB2

ции филиала «Шыңға өрлеу» и педагогам-наставникам за их самоотверженный труд, доброту и любовь к детям.

Перизат Каражанова, многодетная мама (6 детей), награжденная подвеской «Күміс алқа» («Серебряная подвеска»): «Мой сын Темирлан учится в 3 классе, посещает клуб «Шыңға өрлеу», учится играть на домбре, в шахматы, занимается в вокальном кружке. И все это бесплатно! В клубе созданы прекрасные условия для всестороннего развития детей. Я очень благодарна наставникам и организаторам, которые реализовали этот проект.

Желаю клубу дальнейшего процветания!»

***Руководитель** отдела благотворительности и социальной ответственности Управления социального благосостояния Алматы Рахилям Махпирова: «Проект оправдал все ожидания. Впервые охвачены сразу несколько социально уязвимых категорий граждан. Хотелось бы, чтобы те, кто хочет себя реализовать, услышали о нас и пришли к нам работать. Кроме зарплаты, они получат много положительных эмоций. Возраст не помеха для добрых дел!»*

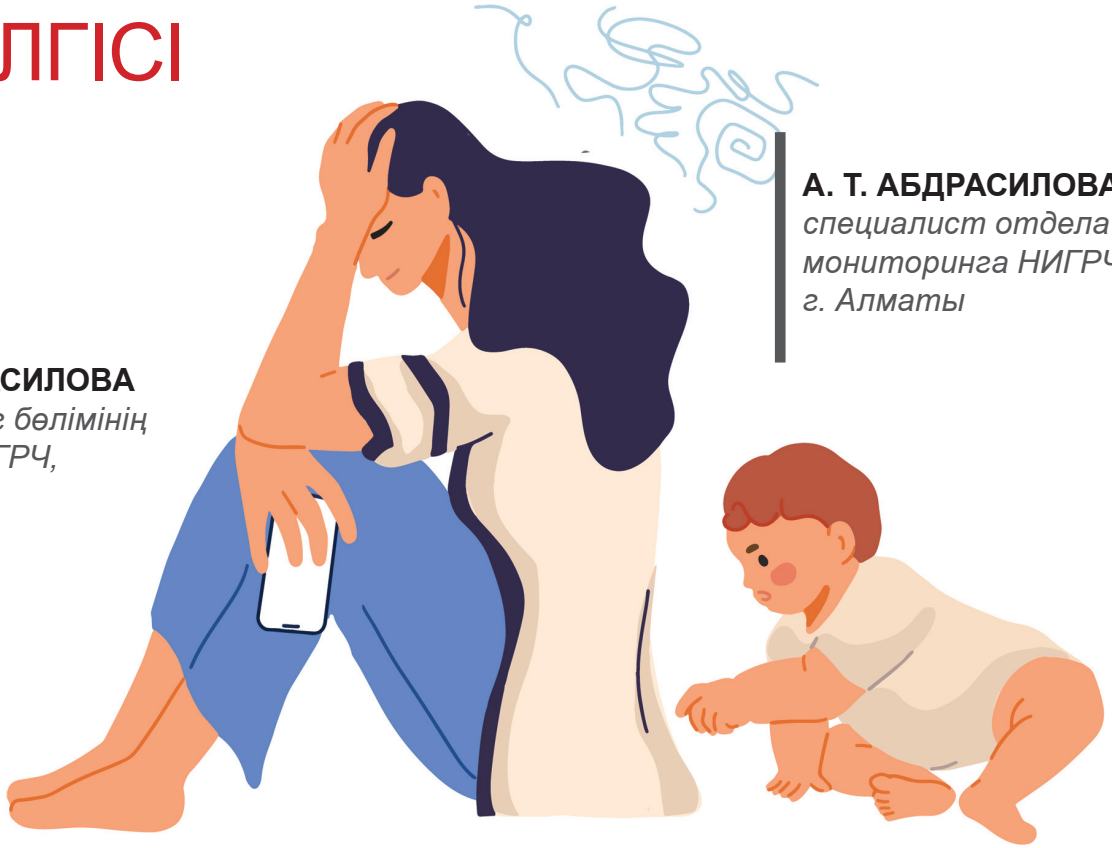
СК «Шыңға өрлеу» – важный социальный проект, в котором практикуется интеграция поколений. Практика показала, что дети через общение со старшими получают знания, жизненный опыт от людей, прошедших долгий и славный трудовой путь. А наши пенсионеры снова востребованы и не чувствуют себя одинокими.

В клубе созданы благоприятные условия для личностного развития младших школьников на основе преемственности поколений, формирования позитивного отношения к жизни и полноценного, гармоничного развития.

АНА БОЛҒАН КЕЗДЕГІ ЭМОЦИОНАЛДЫ САРҚЫЛУДЫҢ 11 БЕЛГІСІ

А. Т. АБДРАСИЛОВА
мониторинг бөлімінің маманы НИГРЧ, Алматы қ.

А. Т. АБДРАСИЛОВА,
специалист отдела мониторинга НИГРЧ, г. Алматы

11 ПРИЗНАКОВ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ВЫГОРАНИЯ В МАТЕРИНСТВЕ

Эмоционалды сарқылу синдромы (ЭСС) нені білдіреді?

Соңғы кезде біз эмоционалды, моральдық және тіпті психикалық әлсіреуді анықтайтын Эмоционалдық сарқылу синдромы (ЭСС) туралы жиі еститінімізді мойындауымыз керек.

Бұл мәселе денсаулықтың елеулі нашарлауында көрініс табады да, кәсіби қызмет пен жеке және отбасылық өмірге теріс әсер етеді.

Что означает синдром эмоционального выгорания (СЭВ)?

Надо признать, что в последнее время мы все чаще слышим о синдроме эмоционального выгорания (СЭВ), который несет в себе определение эмоционального, морального и даже умственного истощения.

Данная проблема проявляется в виде серьезного ухудшения здоровья, негативно отражается на профессиональной деятельности, отрицательно влияет на личную и семейную жизнь.

Егер бұрын ЭСС дәрігер, медбике, мұғалім, әлеуметтік қызметкер және т. б. «көмекші мамандықтар» арасында көбірек кездессе, қазіргі уақытта бұл синдромды Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы халықтың денсаулығына әсер ететін фактор ретінде танып отыр.

Психологияда ЭСС «шаршаған» аналардың психоэмоционалды жағдайын бағалауда үлкен танымалдылыққа ие болды. Көбінесе отбасындағы барлық атмосфера ананың эмоционалды жағдайына байланысты – оның баламен байланысы, мінез-құлқы және жұбайымен қарым-қатынасы.

Әрине, демалған және бақытты ана – саламатты отбасының кепілі. Көңіл-күй мен мінез-құлық, қоршаған қоғамды қабылдау және бағалау көбінесе отбасындағы психологиялық климатпен анықталады.

Ана болған кездегі эмоционалды сарқылудың 11 топ белгісі

1. ***Ашуланшақтық пен шамданғыштық.*** Балаға, күйеуіне және туыстарына жиі ашулану. Агрессия мен долылықтың себепсіз көріністері.
2. ***Өзін кінәлі санау және өзін-өзі төмен бағалауы.*** Мәселеге қатысты айтылатын пайдасыз кеңестер көп, мысалы, «қалай жақсы ана болу керек», немесе өзін бәрін басқара алатын табысты және бақытты аналармен салыстыру. Басқаша айтқанда, тұрақты күйгелектік пен өзін-өзі кінәлі санау сезімі жеке шекараңызды белсенді түрде бұзады.
3. ***Өзіңізді жақсы көре алмау.*** Ең алдымен, өзіңізді жақсы көруді үйрену керек. Егер балаңыз бен күйеуіңіз сіз үшін әрқашан бірінші орында болса, сіз өзіңізді мезгіл-мезгіл құрбан сезініп, төмен бағалап, өзіңізді бірте-бірте жеке тұлға ретінде жоғалтуыңыз мүмкін.
4. ***Ұзаққа созылған шаршағандық пен ұйқының қанбауы.*** Ұйқының жетіспеушілігі, режимнің бұзылуы, қуат пен сергектіктің болмауы бірқатар маңызды денсаулық мәселелерін ту-

Если ранее СЭВ отмечался в большей степени среди «помогающих профессий»: врачей, медсестер, учителей, социальных работников и др., то в настоящее время он признан Всемирной организацией здравоохранения как фактор, влияющий на состояние здоровья населения.

В психологии СЭВ набирает большую популярность при оценке психоэмоционального состояния «уставших» мам. В значительной степени от эмоционального состояния матери зависит вся атмосфера в семье: ее связь с ребенком, его поведение, отношения с супругом.

Конечно, отдохнувшая и счастливая мама – это залог благополучной семьи. Настроение и поведение, восприятие и оценка окружающего социума во многом определяются психологическим климатом в семье.

Топ 11 признаков СЭВ в материнстве

1. ***Раздражительность и вспыльчивость.*** Частые срывы на ребенка, мужа и родных. Беспричинные проявления агрессии и раздражительности.
2. ***Чувство вины и низкая самооценка.*** Большое количество несостоятельных советов по вопросу, «как стать хорошей мамой», в том числе посредством сравнения с более успешными и счастливыми мамами, которым удается все успевать. Другими словами, идет активное нарушение ваших личностных границ. Постоянное чувство раздражения и усиление состояния «совесть мучает».
3. ***Неумение любить себя.*** В первую очередь, надо научиться любить себя. Если ребенок и муж для вас всегда находятся на первом месте, это может

дыруы және созылмалы түрге ауысуы мүмкін.

5. ***Өзіңізге арнайтын уақыттың тапшылығы.*** Жақсы эмоционалды жай-күйдің ресурстары – өзін-өзі күту, хоббидің болуы, ойын-сауық пен өзін-өзі дамыту. Өзіңізге уақыттың жетіспеушілігінің себептеріне мыналар жатады: өзін-өзі ұнатпау, дұрыс ұйымдастырылмаған режим, уақыт пен дұрыс энергетикалық (энерджи) менеджменттің болмауы.
6. ***Апатия.*** Бәріне немқұрайлық пен бейжайлық. Ресурстардың жетіспеушілігі мен әлдің болмауына байланысты өмірге қуанып, ләззат алуға деген ұмтылыс төмендей бастайды. Кеше ғана бизнеспен айналысудың керемет идеясы болғанмен, бүгінде оны жүзеге асыруға күш те, ниет те болмайды.
7. ***Барлығына үлгермей қалу қорқынышы.*** Аналардағы мұндай сезім көбінесе әлеуметтік желілердегі ақпаратпен (Instagram, Facebook, ТікТок) үстірт таныс болған кезде көрінеді, онда бәрі бір жерге ұмтылады, өседі және жетістікке жетеді. Әрине, мұның бәрін көріп, шаршаған және сарқылу жағдайындағы ана апатияға ұшырайды.
8. ***Денсаулық және зейін мәселелері.*** Эмоционалды сарқылу физикалық денсаулықтың нашарлауының негізгі себебі болып табылады. Көбінесе аналар ағзаның дабылдарын елемей, дәрігерге немесе психологке баруды, маманның көмегіне уақтылы жүгінуді кейінге қалдырып, уақытты жіберіп алады. Мазасыздық, зейіннің болмауы және есте сақтау қабілетінің нашарлауы – шұғыл шешім қабылдауды қажет ететін ЭСС-ның белгілері.
9. ***Ананың агрессия көрсетуі.*** ЭСС-ның негізгі көрсеткіштерінің бірі – ол баланың ата-анасын тыңдамай, қыңырлық көрсете бастаған кезде балаға ашулануы. Сізге балаңыз сіздің онсыз да сарқылған жай-күйіңізді нашарлататын сияқты болып көрінеді.

привести к тому, что вы периодически будете впадать в состояние жертвы, иметь низкую самооценку и терять себя как личность.

4. ***Хроническая усталость и недосып.*** Дефицит сна, нарушение режима, недостаток энергии и бодрости могут повлечь за собой ряд существенных проблем со здоровьем и перейти в хроническую форму.
5. ***Нехватка времени для себя.*** Ресурсами для хорошего эмоционального состояния являются *уход за собой, хобби, развлечения и саморазвитие.* К причинам нехватки времени для себя относятся: нелюбовь к себе, неправильно выстроенный режим, отсутствие времени и правильного энергетического (энерджи) менеджмента.
6. ***Апатия.*** Равнодушие и безразличие ко всему. Желание радоваться и наслаждаться жизнью начинает снижаться из-за недостатка ресурсов и упадка сил. Казалось бы, только вчера в голо-

10. ***Тәбеттің бұзылуы.*** Тәбеттің жоғалуы немесе керісінше – «эмоционалды ашығу», күйзелісті, ашуды және кез келген басқа шиеленісті жеңудің оңай жолы. Атап айтқанда, тәтті жегенде, ағзадағы «ләззат гормоны» саналатын дофаминнің өндірілуін жасанды түрде алмастырады.

11. ***Бір сарынды жұмыс күндері.*** Босанғанға дейінгі және одан кейінгі өмір әр анада әр түрлі болады. Егер бұрын бұл жарқын, қызықты, әр түрлі, бір-біріне ұқсамайтын күндер болса, ана болған кезді өзгеріссіз, бір-бірінен айнымайтын күндер деп сипаттауға болады.

ЭСС-ты қалай еңсеруге болады?

Кез келген ана баласына бақыт тілейді. Бірақ оны бақытты ету үшін, ана өзі бақытты болуы керек.

Алдымен өз ойларыңызды ретке келтіріп, көңіл-күй мен көзқарастарды өзгерте отырып, ана болуға басқа көзбен қарап, бұрын қолданбаған болсаңыз да, жақындарыңыздан көмек сұрауды үйрену қажет.

Ана өзін бала үшін құрбандыққа шалудан ешқандай жақсы нәрсеге шықпайтынын есте сақтау керек.

ве появилась гениальная идея для материнского бизнеса, как уже сегодня нет ни сил, ни желания заниматься ее реализацией.

7. ***Страх не успеть за всеми.*** Такое чувство у мам часто проявляется при поверхностном знакомстве с информацией в социальных сетях (Instagram, Facebook, Тік-Ток), в которых все куда-то стремятся, растут и достигают успехов. И, конечно, видя все это, уставшая и выгорающая мама впадает в апатию.

8. ***Проблемы со здоровьем и вниманием.*** Общепризнано, что эмоциональное истощение является первопричиной ухудшения физического здоровья. Зачастую мамы игнорируют все тревожные сигналы организма, упуская своевременное обращение к специалисту, будь то врач или психолог, оставляя все «на потом». Рассеянность, отсутствие внимания и плохая память – признаки СЭВ, требующие неотложного решения.

9. ***Приступы материнской агрессии.*** Один из основных показателей СЭВ – срываться на ребенка, когда он начинает капризничать и не слушаться родителей. Вам всегда кажется, что ребенок только усугубляет ваше и без того истощенное состояние.

10. ***Нарушение аппетита.*** Потеря аппетита или наоборот – «эмоциональное голодание» как простой способ заесть стресс, злость и любое другое напряжение. В частности, употребление сладкого искусственно заменяет выработку гормона удовольствия дофамина в организме.

11. ***Однообразные будни.*** Жизнь до родов и после однозначно меняется у каждой мамы. Если ранее это были яркие, интересные, разнообразные дни, не похожие друг на друга, то сейчас материнство проще описать одним словом – день сурка, и этим все сказано.

ЭСС-ты еңсерудің негізгі жолдары

1. ***Күніңізді жоспарлаңыз.*** Ерте оянуға машықтаныңыз. Әр күннің мақсаттары мен тапсырмаларын алдын ала жазыңыз. Тіпті сіздің барлық істеріңіз күнделікті өмір және балалармен байланысты болса да, уақытты басқару техникасын қолданыңыз («Помодоро» техникасын үйренуді ұсынамын). Бір күнге арналған істер тізімін жасау үшін планерді қолданыңыз, бәрін жазып жүріңіз, бұл өнімділікті арттырады. Табысты адамдардың көпшілігі ерте оянудың арқасында үлкен биіктерге жетті, депрессиядан арылып, өмір сүру сапасын арттырды.
2. ***Жақындарыңызбен қарым қатынасты сақтаңыз.*** Ең жақсы құрбыңызбен, анаңызбен немесе күйеуіңізбен кофе ішіп отырып, сырласыңыз. Күйеуіңізден сізге романтикалық кеш ұйымдастыруын сұраңыз немесе оны өзіңіз шақырыңыз. Бұл кезде баланы әжесінде, әпкесінде, досында қалдыруға болады.
3. ***Мінсіз ана болуға тырыспаңыз.*** Әр ана өз баласы үшін ең жақсысын қалайды. Мінсіз ана болуға ұмтылып, өзін тұлға ретінде жоғалтпауы керек. Жақсы ана болу – бәріне үлгеруді және үнемі жақсы көңіл-күйде болу дегенді білдірмейді. Қателесуден қорықпаңыз, өзіңізге үзіліс жасаңыз. Бүгін серуендеуді жіберіп алғаныңыз немесе кешкі асты

Как преодолеть СЭВ?

Любая мама желает счастья своему ребенку. Но для того, чтобы его осчастливить, нужно самой стать счастливой.

Необходимо сначала привести в порядок свои мысли, изменить настрой и установки, посмотреть на материнство другими глазами и научиться просить помощи у близких, даже если ранее вы это не практиковали.

Маме следует помнить, что приношение себя в жертву ради ребенка ни к чему хорошему не приведет.

Ключевые способы преодоления СЭВ

1. ***Планируйте свой день.*** Практикуйте раннее пробуждение. Заранее расписывайте свои цели и задания на каждый день. Используйте технику тайм-менеджмента (рекомендую изучить технику «Помодоро»), даже если все ваши дела связаны с бытом и детьми. Заведите планер для составления списка дел на день, обязательно фиксируйте все письменно – это повышает продуктивность. Большинство успешных людей достигли огромных высот благодаря раннему пробуждению, избавились от депрессии и смогли повысить качество своей жизни.
2. ***Поддерживайте общение с близкими.*** Разговоры по душам за чашечкой кофе с лучшей подругой, мамой или свидание с мужем. Попросите мужа устроить вам романтическое свидание или пригласите его сами. Ребенка на это время можно отвести к бабушке, сестре, подруге.
3. ***Не пытайтесь быть идеальной мамой.*** Каждой маме хочется лучшего для своего ребенка. Стремлением к идеальному материнству нельзя терять себя как личность. Быть хорошей мамой – не значит все успевать и постоянно пребывать в отличном настроении. Позволяйте себе ошибаться, давайте себе передышки. Не стоит винить себя за то, что пропустили сегодня про-

уақытында дайындамағаныңыз үшін өзіңізді кінәламаңыз. Өйткені, сіздің эмоционалдық күйіңіз бала үшін қатаң күн тәртібінен әлдеқайда маңыздырақ. Сіздің сезімдеріңіз де маңызды екенін ұмытпаңыз. Есіңізде болсын: сіз балаңыз үшін ең жақсы анасыз, өйткені жаман аналарда эмоционалды сарқылудың болуы екі талай.

4. ***Өзіңізді жақсы көріп, көбірек уақыт бөліңіз.*** Кез келген жағдайда өзіңіз үшін бос уақыт табуыңыз керек. Бұл мәселені өз пайдаңызға шешуге тырысыңыз. Өзіңіз үшін жиі серуендеңіз, қызықты хобби табыңыз, спортпен шұғылданыңыз және өзіңізді дамытыңыз (қазір көптеген сапалы онлайн курстар бар). Өзіңізге және жақындарыңызға сүйіспеншілік танытыңыз, барлық жағынан тепе-теңдікті сақтаңыз.

5. ***Мүмкін болатын барлық нәрсені тапсырыңыз.*** Үйлесімді отбасының негізі – өзара сыйластық пен міндеттерді дұрыс бөлу. Сіз күйеуіңізден баламен күнделікті серуендеуге шығуды, әжелерден демалыс күндерін балалармен өткізуді, құрбылардан қонақ күтуге және тамақ дайындауға көмектесуді, азық-түлік пен тағамды онлайн жеткізуге тапсырыс беруді сұрай аласыз.

гулку или не приготовили вовремя ужин. Ведь ваше эмоциональное состояние для ребенка куда важнее строгого распорядка дня. Не забывайте о том, что ваши чувства тоже важны. И помните: вы лучшая мама для своего ребенка, ведь вряд ли у плохих матерей случается эмоциональное выгорание.

4. ***Больше времени уделяйте себе любимой.*** При любых обстоятельствах надо находить свободное время для себя. Старайтесь решать этот вопрос в свою пользу. Устраивайте для себя частые пешие прогулки, находите интересные увлечения, займитесь спортом и саморазвитием (сейчас есть множество качественных онлайн-курсов). Проявляйте любовь к себе и близким, соблюдайте во всем баланс.

5. ***Делегируйте все, что возможно.*** Основа гармоничной семьи – это взаимоуважение и грамотное распределение обязанностей. Вы можете попросить мужа выходить на ежедневные прогулки с ребенком, бабушек – проводить выходные с детьми, подруг – помочь с гостями и готовкой, заказать онлайн-доставку продуктов и еды.

6. ***Не сравнивайте себя с другими.*** Осознайте реальность. Человек не может пребывать в состоянии посто-

6. ***Өзіңізді басқалармен салыстырмаңыз.*** Шындықты түсініңіз. Адам үнемі бақытты бола алмайды және оның өмірінде де дағдарысқа толы сәттер де болады. Қызғанбаңыз. Көптеген адам әлеуметтік желілерде өмірлерінің жалған бақытты сәттерін көрсететінін бәріміз білеміз. Бірақ, соған қарамастан, көптеген адам бақыт, сұлулық және сәттіліктің белгіленген трендтеріне ілесуге тырысады. Сіз ештеңеге үлгермеймін деп үрейленбеңіз. Мүмкін оларда сіздікінен де күрделі мәселелері бар шығар, бірақ оларды жарнамаламауды жөн көреді. Назарыңызды мақсаттарыңыз бен жетістіктеріңізге шоғырландырыңыз – түпкілікті нәтижеге кішкентай қадамдар жасап болса да жетуді ойлаңыз.

7. ***Спортпен шұғылданыңыз.*** 10–20 минуттық тұрақты қысқа физикалық жаттығулар қажет. Спортзалға бару мүмкін болмаған жағдайда, бала ұйықтап жатқанда (егер ол кішкентай болса) немесе білім беру орталығында болған кезде үйде онлайн жаттығулар арқылы жаттығуға болады.

8. ***Балабақша, спорттық-дамыту секциялары.*** Егер сіздің балаңыз

янного счастья или не иметь никаких кризисных моментов в жизни. Не завидуйте. Все мы знаем, что большинство людей выставляет напоказ ложные счастливые моменты своей жизни в социальных сетях. Но тем не менее многие пытаются угнаться за заданными трендами счастья, красоты и успеха. Не паникуйте, что вы ничего не успеете. Наверняка у других есть проблемы похуже ваших, но они предпочитают их не афишировать. Сконцентрируйтесь на своих целях и достижениях – мелкими шагами, но до конечного результата.

7. ***Займитесь спортом.*** Необходимы регулярные короткие физические занятия по 10–20 минут. При отсутствии возможности ходить в спортзал можно заниматься через онлайн-тренировки в домашних условиях, пока ребенок спит (если он маленький) или находится в образовательном центре.

8. ***Детский сад, спортивно-развивающие секции.*** Если ваш малыш подрос и готов к выходу в социум, запишите его в спортивно-развивающую секцию или различные кружки. Так появится возможность уделить время себе, а ребенок сможет развиваться и получать полезные знания и навыки самостоятельно.

9. ***Поддерживайте себя и визуализируйте.*** Перед сном хвалите себя за каждое выполненное, пусть и небольшое дело, за пройденный день, благодарите за полученные блага, визуализируйте свой идеальный завтрашний день, где все проходит продуктивно и успешно. Детализируйте свои планы и генерируйте положительный настрой.

10. ***Организуйте здоровый сон.*** Организуйте себе наилучшие условия для качественного сна. Соблюдайте режим отдыха и сна. Не следует пропускать период выработки гормона сна мелатонина, так как именно он является антагонистом гормона стресса

өсіп, қоғамға кіруге дайын болса, оны спорттық-дамыту секциясына немесе әр түрлі үйірмелерге жазыңыз. Осылайша, өзіңізге уақыт бөлуге болады, ал бала өздігінен дамып, пайдалы білім мен дағдыларды ала алады.

9. ***Өзіңізді қолдаңыз және елестетіңіз.*** Ұйықтар алдында кішкене болса да, әрбір орындаған ісіңіз, өткен күніңіз үшін өзіңізді мадақтаңыз, алған игіліктеріңіз үшін алғыс айтыңыз, бәрі нәтижелі және сәтті болатын тамаша ертеңіңізді елестетіңіз. Жоспарларыңызды егжей-тегжейлі көрсетіңіз және оң көзқарас қалыптастырыңыз.

10. ***Салауатты ұйқыны ұйымдастырыңыз.*** Сапалы ұйқы үшін өзіңізге жақсы жағдай жасаңыз. Демалу және ұйықтау режимін сақтаңыз. Мелатониннің «ұйқы гормонын» өндіру кезеңін өткізіп алмау керек, өйткені ол кортизол күйзеліс гормонына қарсы әрекет етеді, ұйқы кезінде ағзаны қалпына келтіреді, ерте қартаюдың алдын алады, антиоксидантты және ісікке қарсы әсерге ие.

11. ***Психологке жүгініңіз.*** ЭСС ауыр түрлерін маманның көмегінсіз шешу мүмкін емес. Бастапқы кезеңдерде психологке бару қажет емес, өйткені мұндай мәселені өз бетінше шешуге болады, бірақ басқа жағдайда маманға жүгінген жөн.

Балалардың тез жетілетінін және сіз ана болудың осы бақытты кезеңін сағынатындығыңызды есте ұстаған жөн. Шыдамдылықтың орасан зор қорын қалыптастыру және оған ие болу, бақыттың, қуаныш пен махаббаттың қажетті көздерін табу сізді осы керемет мезгілден толық ләззат алатындай ең жағымды және жылы эмоцияларға толтырсын.

кортизола, восстанавливает организм во время сна, предупреждает преждевременное старение и имеет антиоксидантное и противоопухолевое действие.

11. ***Посетите психолога.*** Проявление тяжелых форм СЭВ не может быть решено без помощи специалиста. На начальных стадиях посещение психолога необязательно, так как есть возможность справиться с такой проблемой самостоятельно, но в ином случае желательно обращение к специалисту.

Необходимо помнить, что дети быстро повзрослеют, и вы будете скучать по этому счастливому периоду материнства.

Формирование и наличие огромного запаса терпения, поиск и нахождение необходимых источников счастья, радости и любви наполнят вас самыми позитивными и теплыми эмоциями, чтобы вы могли полноценно наслаждаться этой чудесной порой.

ОЙДЫҢ КҮШІ

А. Ю. СОКОЛОВА,
«Бөбек» ұлттық ғылыми-практикалық білім беру және сауықтыру орталығы колледжінің дене тәрбиесі мұғалімі,
Алматы қ.

Адамды бақытсыз немесе бақытты ететін сыртқы жағдайлар емес, тек оның ойлары. Өз ойларын басқара отырып, ол өз бақытын басқарады.

Ф. В. Ницше

Біздің ойларымыз біз ойлағаннан әлдеқайда күшті және әрбір ақыл-ой бейнесі біздің өмірімізге әсер ете алатын нақты күш болып табылады.

«Дұрыс / бұрыс», «дұрыс / бұрыс», «керек / міндетті» сөздері көбінесе біздің серіктеріміз болып табылады. Бірақ кеудеге таққан «Менікі дұрыс» деген белгішеден басқа, ешкім жеңбейді. Қарым-қатынастарда болатын тиімсіз дауларға адам күшін, энергиясын, уақытын, жұмсайды, бірақ ешкім жеңімпаз болмайды…

«Бақытты адамдікі дұрыс» деген тұжырым бар. Бұл фраза тоқтап, айналаға қарап, жағдайды бағалауға және өз бақытыңыздың пайдасына саналы таңдау жасауға көмектеседі.

Американдық көшбасшылық және өмірді басқару жөніндегі кеңесші Стивен Кови қарым-

СИЛА МЫСЛИ

А. Ю. СОКОЛОВА,
преподаватель физического воспитания колледжа «Бөбек» Национального научно-практического, образовательного и оздоровительного центра «Бөбек»,
г. Алматы

Несчастным или счастливым человека делают только его мысли, а не внешние обстоятельства. Управляя своими мыслями, он управляет своим счастьем.

Ф. В. Ницше

Наши мысли намного сильнее, чем мы предполагаем, а каждый мысленный образ является реальной силой, способной повлиять на нашу жизнь.

Слова «правильно / неправильно», «прав / неправ», «должен / обязан» часто бывают нашими спутниками. Но, кроме значка на

қатынасты «жеңді/жеңді» деген көзқараспен орнатуды ұсынады. Бұл адамдардың бір-бірімен қарым-қатынасында үнемі өзара тиімділікті іздеуге бағытталған жүрек пен ақылдың ерекше көңіл-күйі. «Жеңді / жеңді» барлық келісімдер мен шешімдер екі жаққа да тиімді және қанағаттанарлық екенін білдіреді. «Жеңді/жеңді» деген шешім қабылдаған кезде екі тарап та қабылданған іс-қимыл жоспарына ризашылық білдіріп, қолдайды. «Жеңді / жеңді» деген көзқарасты ұстанатын адамдар үшін өмір бәсекелестік емес, ынтымақтастық алаңы болып көрінеді.

Теориядан практикаға өту қиын екені дау тудырмайды, бірақ ол әрқашан бола бермейді. Бірақ мұндай даулардан бас тартуға, басқа адамға оның дұрыстығын алдын-ала мойындауға деген ұмтылыс жағдайды жанжалсыз шешуге мүмкіндік береді.

Айналаңызда сезімдері бар тірі адамдар бар екенін түсінгенде, оларға да қателескендерін есту қиынға соғады,

груди «Я прав», никто в конечном счете не выигрывает. Неэффективным спорам отдаются силы, энергия, время, перспективы в отношениях, но в них нет победителей…

Есть такое утверждение: ***«Прав тот, кто счастлив».*** Эта фраза может помочь остановиться, осмотреться, оценить ситуацию и сделать осознанный выбор в пользу своего счастья.

Стивен Кови, американский консультант по вопросам руководства и управления жизнью, предлагает строить отношения с установкой «выиграл / выиграл». Это особый настрой сердца и ума, направленный на постоянный поиск взаимной выгоды при всех взаимодействиях людей друг с другом. «Выиграл / выиграл» означает, что все договоренности и решения обоюдно выгодны и удовлетворяют обе стороны. При принятии решения типа «выиграл / выиграл» обе стороны бывают довольны и привержены принятому плану действий. Людям с установкой «выиграл / выиграл» жизнь представляется ареной для сотрудничества, а не соперничества.

жеңілдеу болады. Адамның ережелер мен нормалардан маңыздырақ екенін және сіздікі дұрыс болғаннан ешкім бақытты болмайтынын түсіну керек. Адам өзі үшін қорытынды жасайды (немесе жасамайды) және бұл менің жұмысым емес, оны тәрбиелеу менің міндетім емес. Ол үшін дана және барлығына бірдей жұмыс істейтін өмір заңдары бар. Ал адамның өз энергиясы басқа біреуге – сүю, жетілдіру, алға ұмтылу үшін қажет.

Бұл үндеместен, іштей бұлқан-талқан болып, қайта-қайта бірдеңені айтып, өзіңе өзіңдікі дұрыс екендігін дәлелдеу туралы емес. Бұл:

- ► адамдардың басқаша болуға құқығы бар деген болжам;
- ► қабылдау;
- ► жағдайларды қоя беру;
- ► басқалардың қателіктерін және өз қателіктерін кешіре білу;
- ► ең бастысы – әлемді дұрыстық категорияларымен өлшеуді тоқтату туралы.

Бесспорно, сложно перейти от теории к практике, и не всегда это может получиться. Но стремление отказаться от таких споров, признать за другим человеком его правоту заранее – значит дать ситуации разрешиться самой без конфликта.

Когда осознаешь, что вокруг живые люди, у которых есть чувства, которым тоже сложно слышать, что они неправы, становится легче. Легче понимать, что человек важнее правил и норм и что от твоей правоты счастливее никто не станет. Человек сам сделает (или не сделает) для себя выводы, и это не моя работа, не моя задача его воспитывать. Для этого есть законы жизни, которые мудры и работают для всех одинаково. А собственная энергия нужна для другого – чтобы любить, совершенствоваться, идти вперед.

И это не про то, чтобы молчать, но кипеть внутри, снова и снова проговаривая что-то, прокручивая в уме и доказывая самому себе свою правоту. Это про:

- ► допущение, что люди имеют право быть другими;
- ► про принятие;
- ► про отпускание ситуаций;
- ► про умение прощать ошибки других и свои собственные;
- ► и главное – про то, чтобы перестать мерить мир категориями правильности.

Мы живые люди и можем ошибаться. Мы все разные и не укладываемся в одинаковые рамки. У нас разные ценности, и это нормально. Но нас объединяет то, что у каждого есть чувства, есть душа.

Золотое правило нравственности – общее этическое правило, которое можно сформулировать так: ***не делайте другим то, что вы не желаете для себя, и поступайте с другими так, как хотели бы, чтобы поступали с вами.***

Это правило учит принимать недостатки людей, верить, что у каждого есть своя собственная совесть, а совесть другого человека становится нашим адвокатом. Совесть

Біз тірі адамдармыз және қателесуіміз мүмкін. Біз бәріміз бір-бірімізден ерекшеленеміз және бірдей шеңберге сәйкес келмейміз. Бізде әртүрлі құндылықтар бар және бұл жақсы. Бірақ бізді біріктіретін нәрсе - әркімнің сезімі бар, жаны бар.

Адамгершіліктің алтын ережесі – бұл жалпы этикалық ереже, оны келесідей тұжырымдауға болады: басқаларға өзіңіз қаламайтын нәрсені жасамаңыз және басқалармен сіз қалағандай әрекет етіңіз.

Бұл ереже адамдардың кемшіліктерін қабылдауға, әркімнің өз ар-ұжданы бар екеніне және басқа адамның ар-ұжданы біздің адвокатымызға айналатынына сенуге үйретеді. Ар-ұжданды жоғалту немесе пайдалану мүмкін емес, бірақ біз бір-бірімізбен дауласқанда, ар-ұжданмен байланыс әлсірейді. Ар-ұждан әрқашан өтірік айтқан кезде, өзімізді дұрыс ұстамаған кезді біледі. Біз оның дауысын кез келген нәрсемен өшіре аламыз, бірақ ол сөйлеуін тоқтатпайды.

Сенімін ақтамаған адамдар бізге әлі де сенетін жағдайларда, ол белсенділік танытып, жанжалды шешудің жолдарын ұсынады…

Өзіңнің дұрыстығыңды дәлелдеу адамды бақытты етпейді және өмірдің құнды сәттерін ғана алады, оны пайдалы түрде және ра-

невозможно потерять или израсходовать, но когда мы спорим друг с другом, контакт с совестью слабеет. Совесть всегда знает, когда мы лжем, когда ведем себя нехорошо. Мы можем глушить ее голос чем угодно, но она не перестанет разговаривать.

В ситуациях, когда нам продолжают верить люди, которых мы подводим, она активизируется, подсказывает способы разрешения конфликта…

Доказывание своей правоты не делает человека счастливее и лишь забирает драгоценные мгновения жизни, которые можно использовать с пользой и удовольствием. Поэтому лучше выбрать созидание вместо того, чтобы искать изъяны в ком-то или чем-то. Это, может быть, сложнее, зато действительно меняет жизнь в лучшую сторону и дает много энергии.

Все, что приходит в нашу жизнь, мы притягиваем к себе сами силой мысли и образов, которые постоянно держим в голове. Поэтому стоит обратить внимание, что когда мы слушаем чьи-то жалобы, сосредотачиваемся на них, симпатизируем им и соглашаемся с ними, то тоже притягиваем к себе подобные ситуации.

Если вы хотите что-то изменить в жизни, просто переключите канал, настройтесь на другую частоту, поменяв мысли.

Вся сила, творящая нашу жизнь, доступна прямо сейчас, потому что сейчас мы думаем. Если раньше были какие-то мысли, способные принести неприятности, то мы можем изменить их прямо сейчас. Можем стереть прежние мысли, заменив их добрыми и позитивными.

Нужно научиться осознавать свои мысли, тщательно их выбирать и получать удовольствие от этого процесса, потому что наша жизнь – наше собственное произведение, наш шедевр.

Чем позитивнее настроен человек, тем больше он притягивает вибрации, позволяющие сохранять душевный подъем и чувствовать себя все лучше. Поставьте хорошую музыку или начните напевать – это изменит ваши эмоции и ощущения. Или вспомните о чем-нибудь прекрасном.

хатпен пайдалануға болады. Сондықтан, біреудің немесе бір нәрсенің кемшіліктерін іздеудің орнына, жасампаздықты таңдаған дұрыс. Бұл қиынырақ болуы мүмкін, бірақ ол өмірді жақсы жаққа өзгертеді және көп қуат береді.

Біздің өмірімізге не келсе де, біз оны өзімізді үнемі басымызда ұстайтын ойлар мен бейнелердің күшімен тартамыз. Сондықтан, біз біреудің шағымдарын тыңдап, оларға назар аударып, жанашырлық танытып, олармен келіскен кезде, біз де осындай жағдайларды өзімізге тартатынымызға назар аударған жөн.

Егер сіз өмірде бір нәрсені өзгерткіңіз келсе, арнаны ауыстырыңыз, ойыңызды өзгерту арқылы басқа жиілікке ауысыңыз.

Біздің өмірімізді құрайтын барлық күш дәл қазір қолжетімді, өйткені біз қазір ойлап отырмыз. Егер бұрын қиындықтар тудыруы мүмкін ойлар болса, біз оларды дәл қазір өзгерте аламыз. Біз бұрынғы ойларды жойып, оларды жақсы және позитивті ойлармен алмастыра аламыз.

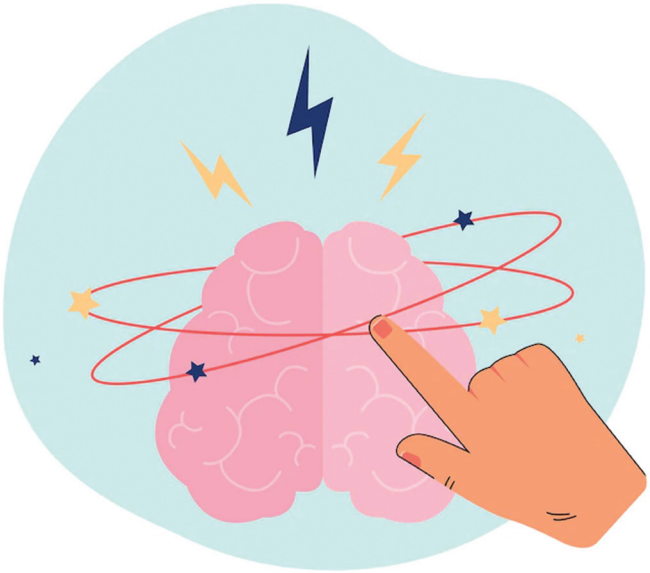
Біз өз ойларымызды білуге, оларды мұқият таңдауға және осы процестен ләззат алуға үйренуіміз керек, өйткені біздің өміріміз – өз жұмысымыз, шедеврімiз.

Адам неғұрлым позитивті болса, соғұрлым ол көңіл-күйді көтеруге және өзін жақсы сезінуге мүмкіндік беретін тербелістерді тартады. Жақсы музыка қойыңыз немесе әндете бастаңыз – бұл сіздің эмоцияларыңыз бен сезімдеріңізді өзгертеді. Немесе әдемі нәрсе туралы ойланыңыз.

Біз өз ойларымыз бен сезімдерімізді түсіне бастағанда, оларды шынымен басқара бастағанда, өзіміздің шындықты қалай жасайтынымызды көреміз. Бұл біздің еркіндігіміз бен күшіміз – ойдың күші.

Ой деген не? Біз оның қалай көрінетінін елестете алмаймыз, оны сезім мүшелерінің ешқайсысы сезбейді. Бірақ кейбір зерттеушілер оған керемет күш береді. Бүгінгі таңда ой – ғалымдардың мұқият назарында.

Британдық биолог Руперт Шелдрейк XX ғасырда ой – біздің қоршаған әлемге жіберетін ақпараттық белгі деген тұжырымды

Когда мы начинаем понимать свои мысли и чувства, по-настоящему управлять ими, то видим, как сами творим собственную реальность. В этом наша свобода и сила – ***сила мысли.***

Что же такое ***мысль***? Мы не можем представить, как она выглядит, не ощущаем ее ни одним из органов чувств. Но некоторые исследователи наделяют ее невероятной властью. Сегодня мысль – объект пристального внимания ученых.

Еще в XX в. британский биолог Руперт Шелдрейк предположил, что мысль – это информационный сигнал, который мы посылаем в окружающий мир. Ученый выдвинул теорию существования общего информационного поля нашей планеты. По его мнению, мысли всего человечества тысячелетиями накапливаются в информационном поле Земли, словно на гигантском жестком диске. Шелдрейк считал, что мозг – это не «аппарат для производства мыслей», а приемник-передатчик.

Психотерапевты в своей практике часто используют убеждения. Вся психотерапия построена на умении правильно мыслить. Мы редко отслеживаем, какие мысли каждую конкретную секунду приходят к нам в голову. Специалисты считают это упущением. Они уверены: умение выстраивать свои мысли и в целом ход мышления – сложная наука, которая гарантированно дает ощутимые результаты. Что и как мы

ұсынды. Ғалым біздің планетамыздың жалпы ақпараттық өрісінің болуы туралы теорияны алға тартты. Оның пікірінше, бүкіл адамзаттың ойлары мыңдаған жылдар бойы алып қатты дискідегі сияқты жердің ақпараттық өрісінде жинақталған. Шелдрейк миды «ой шығаратын аппарат» емес, қабылдағыш – таратқыш деп санады.

Психотерапевтер өз тәжірибелерінде сенімдерді жиі қолданады. Барлық психотерапия дұрыс ойлау қабілетіне негізделген. Біз әр секунд сайын біздің ойымызға қандай ойлар келетінін сирек қадағалаймыз. Сарапшылар мұны кемшілік деп санайды. Олар сенімді: өз ойларын құра білу және жалпы ойлау – бұл нақты нәтижелерге кепілдік беретін күрделі ғылым. Біз өмір сүріп жатқан әлемде нені және қалай өзгерте аламыз деп ойлаймыз.

Кезкелген психика дұрыс болуға тырысады. Біздің миымыз осылай жұмыс істейді: ол дұрыс болғысы келеді және әрқашан өзінің дұрыс екенін, сенетінін растауға тырысады. Егер біз негативке бейім болсақ, біз қандай да бір қолайлы мүмкіндіктерді жіберіп алуымыз мүмкін. Егер біз позитивті болсақ, яғни бір нәрседен аулақ болу үшін емес, бір нәрсе алу үшін, біз бұл мүмкіндіктерді іздейміз.

думаем способно изменить мир, в котором мы живем.

Любая психика стремится быть правой. Так устроен наш мозг: он хочет быть правым и всегда ищет подтверждения тому, что он прав, во что он верит. Мы можем упустить какие-то благоприятные возможности, если мы настроены на негатив. Если мы настроены на позитив, т. е. не на то, чтобы избежать чего-то, а на то, чтобы что-то получить, мы будем искать эти возможности. Например, мысль «Мир – очень опасное место» портит настроение и пугает, а ее антипод «Мир прекрасен и уютен» приводит к невероятным результатам: мозг как будто начинает принимать ее за истину и меняет отношение человека к жизни в целом. Поэтому необходимо следить за тем, что и как мы думаем сегодня, потому что завтра это, возможно, коренным образом изменит нашу жизнь.

Главный сценарист и режиссер нашей реальности, некий компьютер, программу которого неосознанно задаем мы сами, находится именно в нашей голове. Все в нашей жизни сегодня есть не что иное, как результат наших мыслей вчера, а сегодняшние мысли (убеждения) создают реальность нашего завтра.

Мысалы, «Әлем – өте қауіпті жер» ойы көңіл-күйді бұзады және қорқытады, ал оның «Әлем әдемі және жайлы» антиподы керемет нәтижелерге әкеледі: ми оны шындық деп қабылдай бастап, адамның жалпы өмірге деген көзқарасын өзгертеді. Сондықтан біз бүгін не ойлайтынымызды және қалай ойлайтынымызды қадағалап отыру керек, өйткені ертең бұл біздің өмірімізді түбегейлі өзгертуі мүмкін.

Біздің шынайы өміріміздің бас жазушысы және режиссері, біз өзіміз бағдарламамызды бейсаналық түрде орнататын компьютердің бір түрі дәл біздің басымызда. Бүгінгі өміріміздегі барлық нәрсе кешегі ойларымыздың нәтижесінен басқа ештеңе емес, ал бүгінгі ойлар (сенімдер) ертеңгі шындықты жасайды.

Бізді қоршаған әлем – бұл үлкен айна, және айналамызда болып жатқан барлық нәрсе – өз ойларымыздың, сенімдеріміз бен сезімдеріміздің көрінісі. Біз осы әлемге сәулелендіретін және беретін барлық нәрсе, біздің соқыр сезім сенетін және оң немесе теріс болсын, шындық ретінде қабылдайтын барлық нәрсе біздің өмірімізге толығымен енеді. Соқыр сезім үшін жаман немесе жақсы нәрсе жоқ, ол үшін біздің кез келген сеніміміз (ойымыз) іс-әрекетке және өмірде іске асыруға итермелейді.

Ең күшті заң – тартымдылық заңы – «ұқсас нәрсе оған ұқсас нәрсені тартады» дейді. Сіз ең көп ойлайтын нәрсеге айналасыз, импульстар шығаратын және сіздің өміріңізге жағдайларды тартатын магнитке айналасыз. Тартымдылық заңы – *табиғаттың әмбебап заңы.* Ол бейтарап және жақсылық пен жамандықты ажыратпайды, ол сіздің ойларыңызды қабылдап, оларды сізге тәжірибе мен өмірлік оқиғалар түрінде қайтарады. Тартымдылық заңы бізге дәл қазір ойлағанымызды береді, болашақ өмірімізді жасайды. Сіз өзіңіз үшін ең жақсысы сөзсіз екенін қабылдау үшін санаңызды реттеңіз. Айналаңыздағы әлем өзгере бастайды, сіз сенетін барлық нәрсені жүзеге асыра аласыз. Есіңізде болсын: «Сіз – жауһарсыз, сіз – өз өміріңіздің Микеланджелосысыз. Сіз мүсіндеп жатқан Давид – өзіңізсіз».

Окружающий нас мир – большое зеркало, и все, происходящее вокруг нас, – отражение наших собственных мыслей, убеждений, чувств. Все, что мы излучаем и отдаем этому миру, все, во что верит наше подсознание и воспринимает как истину, будь то положительное или негативное, абсолютно воплощается в нашу жизнь. Для подсознания не существует плохого или хорошего, для него любое наше убеждение (мысль) является побуждением к действию и воплощению в жизнь.

Самый сильный закон – ***закон притяжения*** – гласит: ***«Подобное притягивает подобное».*** Вы становитесь тем, о чем больше всего думаете, превращаетесь в магнит, излучающий импульсы и притягивающий в вашу жизнь обстоятельства. ***Закон притяжения – это универсальный закон природы.*** Он беспристрастен и не различает добра и зла, он просто принимает ваши мысли и возвращает их вам в виде переживаний и жизненных событий. Закон притяжения дает нам именно то, о чем мы думаем сейчас, творит нашу будущую жизнь.

Настройте свое сознание так, чтобы принять, что лучшее для вас – неизбежно. И мир вокруг вас начнет меняться, все, во что вы поверите, вы сможете воплотить в жизнь.

И помните: «Вы – шедевр, вы – Микеланджело собственной жизни. Давид, которого вы лепите, – это вы сами».

+13
БЕЗМОЛВНО БУШУЮЩАЯ ФАУНА
РАССКАЗЫ
часть вторая
ДРУЖБА В ДЖУНГЛЯХ
НЕПОСЕДА ЛЬВЕНОК
КОШЕЧКА КИТИ
Смелый теленок

ГҮЛНӘР ЖАНДЫБАЕВАНЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫ ТУРАЛЫ

О ТВОРЧЕСТВЕ ГУЛНАР ЖАНДЫБАЕВОЙ

Қазіргі Қазақстан әдебиетінде жануарлардың бейнелері маңызды рөл атқарып келеді, олар арқылы кейіпкерлердің мінез-құлқы және тұрмыс салты көрсетіледі. Олар көбінесе ертегі кейіпкерлері ретінде берілген, кейде олар шығармалардың басты кейіпкерлеріне айналады.

Белгілі қазақстандық жазушы ***Гүлнәр Маратқызы Жандыбаева*** өз әңгімелерінде әлемді жануарлар арқылы көрсетеді, оқырмандарды оларға және жалпы қоршаған табиғатты мәпелеуге шақырады.

Гүлнәр Жандыбаева 1984 жылы Алматы қаласында дүниеге келген. NARXOZ University ***«Қаржы және несие»*** факультетін бітірген. Еңбек жолын банк саласында бастаған ол көптеген жылдар бойы басшылық лауазымдарда болды. Бірақ қоршаған әлемді тануға деген үлкен ұмтылыс оның шығармашылық жолына түсуінің оң сәті болды. Жеті жылдан бері жануарлар туралы әңгімелер жазып келеді, олардың басты кейіпкерлері жануарлар.

Қазіргі уақытта жазушының 19 иллюстрацияланған ертегілер мен бесік жырларын қамтитын жинағын шығару жоспарлануда. Иллюстрациялардың мазмұнымен жұмыс істеген Қазақстан мен Қырғызстанның еуретшілері екі ертегіні автордың өзі иллюстрациялады. Оның үстіне ертегілерге арналған көптеген иллюстрацияларда ұлттық нышан бар.

В современной казахстанской литературе образы животных играют важную роль, через них раскрывались характеры героев и их быт. Они часто выступали в роли сказочных персонажей, а порой и вовсе становились главными героями произведений.

Известная казахстанская писательница ***Жандыбаева Гулнар Маратовна*** в своих рассказах показывает мир глазами животных, призывает читателей бережно относиться к ним и окружающей природе в целом.

Гулнара Жандыбаева родилась в 1984 г. в городе Алматы. Закончила NARXOZ University, факультет «Финансы и кредит». Начав свою трудовую деятельность в банковской сфере, она много лет занимала руководящие должности. Но огромное желание познания окружающего мира стало позитивным моментом вступления ее на путь творчества. Более семи лет пишет рассказы, главными героями которых являются животные.

В настоящее время запланирован выпуск сборника писательницы, в который войдут 19 иллюстрированных сказок и колыбельных песен. Над содержанием иллюстраций работали художники Казахстана и Кыргызстана; две сказки автор проиллюстрировала самостоятельно. При этом во многих иллюстрациях к сказкам присутствует национальный стиль.

Гүлнәр Жандыбаева өзінің шығармашылық қызметін прозадан бастады. Әр түрлі жанрдағы автор ретінде ол әңгімелер, повестер, ертегілер, қиял жанрлар, балаларға, жасөспірімдерге және ересектерге арналған драмалар жазады, сонымен қатар өзін поэзияда да сынап көрген. Оның еңбектерін оқырмандар жоғары бағалайды, ол туралы керемет пікірлер мен мақалалар жазады. Жазушының әңгімелері мен ертегілері қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде жарық көреді.

Ол ата-аналар мен балалар арасындағы қарым-қатынастың негізгі факторлары, әлеуметтік және діни айырмашылықтар кеңінен ашылған ***«Біздің арамыздағы Алматыдай шыңырау»*** (2018) романының; жануарлар көзімен берілген әлем туралы 33 оқиғаны қамтитын ***«Үнсіз өршеленген фауна»*** (2016) әңгімелер жинағының авторы. Жазушының еңбектерін редакциялаудағы

Начинала свою творческую деятельность Гулнар Жандыбаева с прозы. Будучи разножанровым автором, она пишет рассказы, повести, сказки, фэнтези, драмы для детей, подростков и взрослых, а также пробует себя в поэзии. Ее труды получают высокую оценку читателей, о ней пишут прекрасные отзывы и статьи.

Рассказы и сказки писательницы выходят на казахском, русском и английском языках.

Она является автором романа ***«Между нами пропасть размером с Алматы»*** (2018), где широко раскрываются основные факторы взаимоотношений между родителями и детьми, различия социальные и религиозные; сборника рассказов ***«Безмолвно бушующая фауна»*** (2016), который включает в себя 33 рассказа о мире глазами животных.

Главным помощником в редакции трудов писательницы является ее отец – Марат Жандыбаев, автор книги ***«Историческое эссе – Туранский вопрос»*** (2010).

Также она автор сборника ***«Чудесная фауна»*** (19 иллюстрированных мини-сказок про животных, в которых каждый герой борется со своими недостатками), серия ***«Колыбельные»*** (6 иллюстрированных мини-колыбельных), ***«Чердачные монстрики»*** (1 сезон из 13 глав рассказывает про современных детей Казахстана, переезд в новый дом, полный мифических, таинственных и неведомых созданий, что бродят среди нас), роман ***«Потому что я громко храпел»*** – современная история родом из Алматы, с казалось бы знакомым сюжетом о мезальянсе, но сценарий и его конец вас удивят.

Автор в своих произведениях затрагивает самые актуальные социальные и психологические проблемы, глубоко исследует внутренний мир человека, его переживания и размышления. Ее творчество отличается глубиной и искренностью, а также мастерством в использовании различных литературных приемов.

В 2022 г. Гулнар Жандыбаева создала объединение ***«Творческая Богема Азии»***

бас көмекші – оның әкесі Марат Жандыбаев, ***«Тарихи эссе – Тұран мәселесі»*** кітабының авторы (2010).

Ол сонымен қатар ***«Ғажайып фауна»*** прозалық шығарманың авторы, – әр кейіпкер өзінің кемшіліктерімен күресетін жануарлар туралы 19 суреттелген шағын ертегілер (2017), ***«Бесік жырлары»*** сериясы – 6 суреттелген шағын бесік жырлары (2017), ***«Шатыр құбыжықтары»*** – 1 маусым, 13 тараудан тұратын Қазақстанның заманауи балалары, біздің арамызда жүрген мифтік, жұмбақ және белгісіз жаратылыстарға толы жаңа үйге көшу туралы баяндайды (2018), ***«Өйткені мен қатты қорылдадым»*** романы – Алматыдан шыққан қазіргі оқиға, мезалянс туралы таныс сюжеті бар, бірақ сценарийі мен оның соңы сізді таң қалдырады (2020).

Автор өз шығармаларында ең өзекті әлеуметтік және психологиялық мәселелерді қозғайды, адамның ішкі әлемін, оның уай-

– Instagram @bogema_asia, в которое вошли одни из талантливейших людей Казахстана, разработала авторский тренинг ***«Личные границы ребенка»,*** является резидентом творческого сообщества «Евразийская Творческая Гильдия».

Активно участвует в творческой жизни страны, является победителем и участником многих конкурсов, марафонов, выставок и культурных мероприятий страны и зарубежья.

Лауреат литературных премий и конкурсов Казахстана, России и Европы. Обладатель диплома и Медали им. Шолохова за активное участие в Международном образовательном форуме по развитию творческого знания нового поколения от Международного Казахского творческого объединения «Планета Мира».

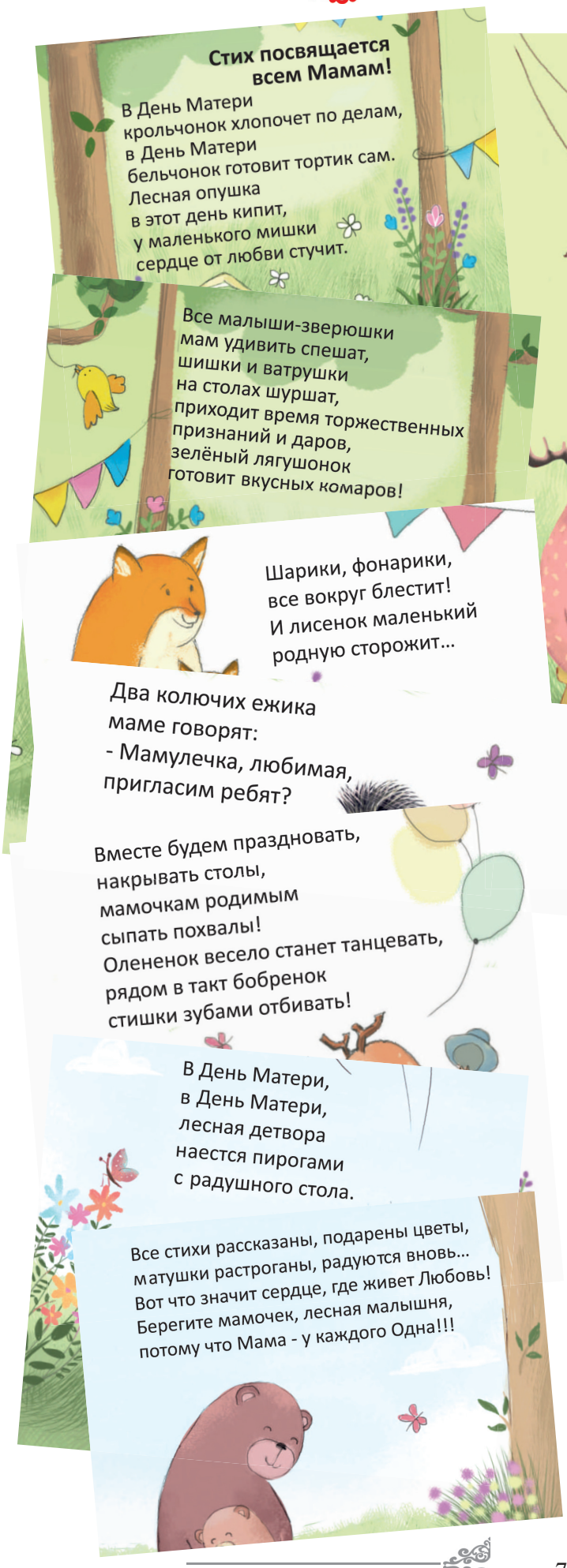
В настоящее время Гулнар Жандыбаева обучается на литературных курсах в ОЛША: Проза и детская литература.

ымдары мен ойларын терең зерттейді. Оның шығармашылығы тереңдігімен және шынайылығымен, сондай-ақ әр түрлі әдеби құралдарды қолданудағы шеберлігімен ерекшеленеді.

2022 жылы Гүлнәр Жандыбаева ***«Азияның Шығармашылық Богемасы»*** – Instagram @bogema_asia бірлестігін құрды, оның құрамына Қазақстанның ең дарынды адамдары кірді, «Баланың жеке шекаралары» авторлық тренингті әзірледі, ***«Еуразиялық Шығармашылық Гильдия»,*** жазушылар клубының резиденті болып табылады.

Еліміздің шығармашылық өміріне белсенді қатысады, көптеген конкурстардың, марафондардың, көрмелердің, еліміздің және шетелдің мәдени іс-шараларының жеңімпазы және қатысушысы болып келеді. Қазақстан, Ресей және Еуропа әдеби сыйлықтары мен конкурстарының лауреаты. ***«Әлем планетасы»*** Халықаралық

4 августа 2022 г. в рамках Года детей в Казахстане в зале Литературной академии Национальной библиотеки Республики Казахстан состоялся авторский тренинг Гулнар Жандыбаевой для детей 5–11 лет на тему «Личные границы ребенка», в котором на простых примерах она рассказала, как защитить себя от недоброжелателей.

Работа Гулнар поддержана многими международными организациями, защищающими права женщин и детей. Увлекательный и познавательный тренинг прошел в игровой форме с яркими картинками и будет полезен родителям и детям. Дети познакомились с героями сказок, а также приняли участие в рисовании данных персонажей.

В завершение мероприятия все участники получили сладости и памятные призы от спонсоров.

Қазақ Шығармашылық Бірлестігінің атынан Жаңа буынның шығармашылық білімін дамыту жөніндегі халықаралық білім беру форумына белсенді қатысқаны үшін Шолохов атындағы диплом мен медальдің иегері болды.

Бүгінгі таңда Гүлнәр Жандыбаева ОЛША әдеби мектебінде: Проза мен балалар әдебиеті бойынша білім алуда.

2022 жылдың 4 тамызында Қазақстандағы балалар жылы аясында Қазақстан Республикасы Ұлттық кітапханасының әдеби академиясы залында 5–11 жас аралығындағы балаларға арналған «Баланың жеке шекаралары» тақырыбында Гүлнәр Жандыбаеваның авторлық тренингі өтті, онда қарапайым мысалдар келтіріп, өздерін жаман ниеттілерден қалай қорғау керектігі айтылды. Гүлнәрдің жұмысын әйелдер мен балалардың құқықтарын қорғайтын көптеген

Высоко в горах Китая, среди густых зарослей бамбука, малыш панда с удовольствием поедал любимое лакомство. Под боком у него сидела бдительная маменька и как обычно уговаривала сына заняться полезными вещами, например, лазаньем по деревьям: «Сыночек, тебе надо научиться ловко забираться на деревья, и в будущем ты сможешь много времени проводить на удобных ветках, играя и даже отдыхая на них!»

- Но, мамуля, я так люблю бамбук, что готов целый день кушать его, ведь для этого у меня есть шестой пальчик, которым удерживаю скользкое растение.
Я обязательно научусь взбираться аж до самых крон, но только чуточку позже, - беспечно отвечал карапуз.

Бамбуковый медвежонок увлекся поглощением аппетитного тростника, что не заметил, как далеко отошел от матери. Внезапно он услышал шорох и увидел крупного пятнистого хищника, прыгнувшего в его сторону. Детеныш от испуга с громким воплем взгромоздился на самую высокую ветку. Но оказалось, пятнистый леопард тоже умеет лазать по деревьям!

На удачу, мама услышала визг сына и прогнала пегого хищника своим грозным ревом. После произошедшего маленький панда во всем слушался маму, научился проворно карабкаться по деревьям и старался больше не лениться!

халықаралық ұйымдар қолдайды. Қызықты және танымдық тренинг жарқын суреттелген ойын түрінде өтті және ата-аналар мен балаларға беретін пайдасы мол болды. Балалар ертегілердің кейіпкерлерімен танысты, сондай-ақ осы кейіпкерлердің суретін салуға қатысты. Іс-шара соңында барлық қатысушылар демеушілерден тәттілер мен естелік сыйлықтар алды.

Қорытындылай келе, ғалымдар әлемдік көркем әдебиеттің үздік үлгілерімен қатар тұрған қазақ жазушылары жасаған жануарлар бейнелерінің терең психологизмін атап өтті, онда олар шынайы да, аллегориялық және символдық та бейнелердің рөлін атқара алады. Бұл ретте, қазақ әдебиетінің жануарлар дәстүрлері жануарларға табиғаттан тыс күш беріп, олар басты кейіпкерлердің көмекшілері ретінде жүрген ежелгі наным-дар мен мифологиядан бастау алады.

Ученые отмечают глубокий психологизм образов животных, созданных казахскими писателями, которые стоят в одном ряду с лучшими образцами мировой художественной литературы, в которых они могли быть как реалистичными, так и выполнять роль аллегорических и символических образов.

При этом анималистические традиции казахской литературы уходят корнями в древние верования и мифологию, когда животных наделяли сверхъестественной силой и они выступали в роли помощников главных героев.

«ВЕЙПСІЗ ӘЛЕМ» БАЛАЛАР СУРЕТТЕРІНІҢ ЧЕЛЛЕНДЖІ

Адамның үйлесімді дамуының Ұлттық институты балаларға арналған «Вейпсіз әлем» Челленджінің басталғанын хабарлайды.

Мақсат - балалардың салауатты өмір салтын қолдау, вейпингтің зиянын көрсету және жаман әдеттерден бас тартуға шабыттандыру.

Қатысушылар - жалпы орта білім беру ұйымдарының білім алушылары мен сынып жетекшілері.

Челлендж талаптары. Суреттер JPG форматында қабылданады. Дайын жұмыстарды электрондық мекенжайға жіберу cit_nigrch@mail.ru. жұмыс хатында: автор (Т.А.Ә.); сынып, мектеп, аймақ; автордың мекен-жайы; байланыс телефонының нөмірі; білім беру мекемесі; педагогтың Т.А.Ә. көрсету қажет.

Қатысушы туралы суреттер мен ақпарат бір хатпен жіберіледі. Деректерді көрсетпей жіберілген жұмыстар қарауға жатпайды.

Өткізу мерзімі. Өтінімдерді қабылдау 2023 жылғы 2–25 қазан аралығында қорытындылау 6 қарашаға дейін.

Нәтижелер Facebook / Instagram NIGRCH беттерінде жарияланады.

ЧЕЛЛЕНДЖ ДЕТСКИХ РИСУНКОВ «МИР БЕЗ ВЕЙПА»

Национальный институт гармоничного развития человека объявляет о старте Челленджа для детей «Мир без вейпа». Цель – поддержать здоровый образ жизни детей, показать вред вейпинга и вдохновить на отказ от вредных привычек.

Участники – обучающиеся и классные руководители организаций общего среднего образования.

Требования Челленджа. *Рисунки принимаются в формате JPG. Готовые работы отправлять на электронный* **адрес cit_nigrch@mail.ru.** *В письме с работой необходимо указать: автор (Ф.И.О); класс, школа, регион; адрес автора; номер контактного телефона; учреждение образования; Ф.И.О педагога.*

Рисунки и информация об участнике высылаются одним письмом. Работы, отправленные без указания данных, не подлежат рассмотрению.

Сроки проведения. Прием заявок со 2 по 25 октября 2023 г. Подведение итогов до 6 ноября.

Результаты будут опубликованы на страницах **Фейсбук / Инстаграм НИГРЧ.**

ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ / НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
№3 (3) қыркүйек 2023 / №3 (3) сентябрь 2023

БАС РЕДАКТОР / ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР
Е.Н. Имангалиев

РЕДАКЦИЯЛЫҚ КЕҢЕС / РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ
Е. Н. Сакенова
И. М. Самсаев
Р. Ф. Кудякова
Г. К. Калиева
Б. К. Кудышева
И. В. Калачева
В. В. Шахгулари
Г. У. Сагимбаева
Г. Б. Омарова
М. К. Таипова
Б. Ш. Алиев

АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ОРТАЛЫҒЫНЫҢ ДИРЕКТОРЫ / ДИРЕКТОР ДЕПАРТАМЕНТА ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ
А. М. Саликова

РЕДАКЦИЯ БАСШЫСЫ / РУКОВОДИТЕЛЬ РЕДАКЦИИ
Д. У. Сагимбекова

РЕДАКТОРЛАР / РЕДАКТОРЫ
С. Е. Абдикадырова
Е. М. Песина

ДИЗАЙН ЖӘНЕ БЕТТЕУ / ДИЗАЙН И ВЕРСТКА
О. Д. Красножонова
Фото freepik.com

РЕДАКЦИЯ МЕКЕН-ЖАЙЫ:
Қазақстан Республикасы,
050000, Алматы қ., Бостандық ауданы,
«Дарын-1» ықшамауданы, 47 үй
«Адамның үйлесімді дамуы ұлттық институты»
коммерциялық емес акционерлік қоғамы

АДРЕС РЕДАКЦИИ:
Республика Казахстан, 050000,
г. Алматы, Бостандыкский район,
мкр «Дарын-1», дом №47
Некоммерческое акционерное общество
«Национальный институт гармоничного развития человека»

ӨРКЕН
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ БАЛАЛАРДЫҢ ХАЛ-АХУАЛЫ ИНСТИТУТЫ

ЖУРНАЛДЫҢ МЕНШІК ИЕСІ
«Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігінің Балалардың құқықтарын қорғау комитеті» республикалық мемлекеттік мекемесі

СОБСТВЕННИК ЖУРНАЛА
Республиканское государственное учреждение «Комитет по охране прав детей Министерства просвещения Республики Казахстан»

ЖУРНАЛ ШЫҒАРЫЛЫМЫНЫҢ ЖИІЛІГІ
жылына төрт рет

ПЕРИОДИЧНОСТЬ ВЫПУСКА ЖУРНАЛА
четыре раза в год

Қазақстан Республикасы
Мәдениет және ақпарат
Министрлігінің Ақпарат
және мұрағаттары комитеті берген
2010 жылғы 30 сәуірдегі №10900-Ж
тіркеу куәлігі

Регистрационное свидетельство
№10900-Ж от 30 апреля 2010 г.
выдано Комитетом информации
и архивов Министерства культуры
и информации Республики Казахстан.

Деректердің дәлдігі мен ақпараттың сенімділігі үшін материал авторлары жауапты.

За точность фактов и достоверность информации ответственность несут авторы материалов.

Журнал выполнен по заказу Республиканского государственного учреждения «Комитет по охране прав детей Министерства просвещения Республики Казахстан»

ҚҰРМЕТТІ АТА-АНАЛАР МЕН БАЛАЛАР!

Егер сізге кәмелетке толмағандарға қатысты заңды құқықтардың бұзылуы, зорлық-зомбылық, қорлау немесе қатыгездік, педагогтердің әдепсіз мінез-құлқы туралы деректер мәлім болса, ақпаратты **«BALAQORGAU»** чатына жіберуіңізді сұраймыз.

УВАЖАЕМЫЕ РОДИТЕЛИ И ДЕТИ!

Если вам стали известны факты нарушения законных прав, насилия, травли или жестокого обращения в отношении несовершеннолетних, неэтичного поведения педагогов, просим направить данную информацию в чат **«BALAQORGAU».**

ЖАЙ ҒАНА ТІРКЕЛІҢІЗ, СІЗГЕ КӨМЕКТЕСЕДІ!
ПРОСТО ЗАРЕГИСТРИРУЙСЯ, И ТЕБЕ ПОМОГУТ!

ӨРКЕН
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ БАЛАЛАРДЫҢ ХАЛ-АХУАЛЫ ИНСТИТУТЫ

ЧЕЛЛЕНДЖ РИСУНКОВ

МИР БЕЗ ВЕЙПА

2-25 октября

Прием заявок на электронную почту
cit_nigrch@mail.ru.